

Högskolestiftelser

– en ny verksamhetsform för ökad
handlingsfrihet

Ds 2013:49

REGERINGSKANSLIET

Utbildningsdepartementet

Ds 2013:49

Högskolestiftelser

– en ny verksamhetsform för ökad handlingsfrihet

REGERINGSKANSLIET

Utbildningsdepartementet

SOU och Ds kan köpas från Fritzes kundtjänst. För remissutsändningar av SOU och Ds svarar Fritzes Offentliga Publikationer på uppdrag av Regeringskansliets förvaltningsavdelning.

Beställningsadress:
Fritzes kundtjänst
106 47 Stockholm
Orderfax: 08-598 191 91
Ordertel: 08-598 191 90
E-post: order.fritzes@nj.se
Internet: www.fritzes.se

Svara på remiss – hur och varför. Statsrådsberedningen (SB PM 2003:2, reviderad 2009-05-02)

– En liten broschyr som underlättar arbetet för den som ska svara på remiss.
Broschyren är gratis och kan laddas ner eller beställas på
<http://www.regeringen.se/>

Tryckt av Elanders Sverige AB
Stockholm 2013

ISBN978-91-38-23989-6
ISSN 0284-6012

Innehåll

Sammanfattning	9
Författningsförslag	11
1 Förslag till lag om ändring i stiftelselagen (1994:1220).....	11
2 Förslag till lag om ändring i lagen (1976:1046) om överlämnande av förvaltningsuppgifter inom Utbildningsdepartementets verksamhetsområde	15
3 Förslag till lag om ändring i högskolelagen (1992:1434).....	17
4 Förslag till lag om ändring i lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina	20
5 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).....	22
6 Förslag till lag om upplåtelse av panträtt i högskolestiftelsers fastigheter.....	25
1 Inledning	27
2 Bakgrund	29
2.1 Högskolesystemet i Sverige	29

2.2	Stiftelsehögskolereformen 1994.....	31
2.3	Stiftelsehögskolorna.....	32
2.3.1	Bildandet av Chalmers tekniska högskola.....	32
2.3.2	Bildandet av Högskolan i Jönköping.....	34
2.3.3	Förhållandet mellan staten och stiftelsehögskolorna.....	35
2.4	Internationell utblick	37
2.4.1	Närmare om reformer i några länder	38
3	Motiv för en ny verksamhetsform.....	45
3.1	Insatser för ökad frihet och ökat självbestämmande	45
3.2	Behov av en ny verksamhetsform	47
3.3	Ny verksamhetsform	49
3.3.1	Former för statlig verksamhet	49
3.3.2	Val av lämplig verksamhetsform	51
4	En ny stiftelseform	55
4.1	Rättsliga förutsättningar för en ny reform	55
4.2	Högskolestiftelse	56
4.3	Bildandet av högskolestiftelser.....	58
4.4	Tillämpliga regler i stiftelselagen.....	62
4.5	En högskolestiftelses namn	62
5	Förutsättningar för ombildning till en högskolestiftelse.....	65
5.1	Utgångspunkter	65
5.2	Förhållandet mellan staten och en högskolestiftelse	67
5.2.1	Stiftelseförordnandet	67

5.2.2	Avtal	71
5.3	Ekonomiska förutsättningar	73
5.3.1	Finansiering för långsiktighet	73
5.3.2	Överföring av samtliga tillgångar och skulder	73
5.3.3	Avvecklingsfrågor	74
5.3.4	Konkurrensneutralitet	75
5.3.5	Möjlighet att bygga upp eget kapital eller överskott i verksamheten	76
5.3.6	Fastigheter	77
5.3.7	Belåning av fastigheter	77
5.3.8	Kompensation för kostnader för mervärdesskatt	79
5.3.9	Upphandling	79
5.3.10	Revision och tillsyn	80
5.4	Offentlighet	81
5.5	Överlämnande av allmänna handlingar till en högskolestiftelse	83
5.6	Vissa frågor om examina	84
5.7	Studenters rättssäkerhet, tillträdesfrågor m.m.	85
5.7.1	Överklagande	87
5.7.2	Personskadeförsäkring	89
5.7.3	Studiestöd	90
5.8	Överlämnande av förvaltningsuppgifter	91
5.9	Utlämnande av uppgifter och gallring	92
5.9.1	Skyldighet för Migrationsverket att lämna ut uppgift	92
5.9.2	Det statliga personadressregistret (SPAR)	94
5.9.3	Skyldighet för en högskolestiftelse m.fl. att lämna ut uppgifter till Migrationsverket	94
5.9.4	Gallringsbestämmelser	95

5.10	Bemyndiganden till regeringen att meddela föreskrifter m.m.	97
5.11	Statistik och uppföljning	98
5.12	Villkor för anställda.....	99
5.12.1	Verksamhetsövergång.....	99
5.12.2	Särskilda anställningsformer.....	100
5.12.3	Medlemskap i Arbetsgivarverket	101
5.13	Högskolors status	102
6	Ikraftträdande	103
7	Konsekvenser.....	105
7.1	Ekonomiska konsekvenser	105
7.2	EU-rättsliga konsekvenser	107
7.3	Konsekvenser för studenter och anställda.....	109
7.4	Konsekvenser för högskolesektorn	110
7.5	Konsekvenser för myndighetsstyrningen.....	112
7.6	Konsekvenser för andra myndigheter.....	113
8	Författningskommentar	115
8.1	Förslag till lag om ändring i stiftelselagen (1994:1220) ...	115
8.2	Förslag till lag om ändring i lagen (1976:1046) om överlämnande av förvaltningsuppgifter inom Utbildnings-departementets verksamhetsområde	120
8.3	Förslag till lag om ändring i högskolelagen (1992:1434).....	121

8.4	Förslag till lag om ändring i lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina	122
8.5	Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).....	123
8.6	Förslag till lag om upplåtelse av panträtt i en högskolestiftelses fastigheter	124
	Bilaga 1 Stiftelseförordnande.....	127
	Bilaga 2 Långsiktigt ramavtal.....	131

Sammanfattning

Sverige påverkas starkt av den globala utvecklingen. Den skapar både stora utmaningar och möjligheter för vårt land. Ur detta perspektiv har våra universitet och högskolor en central betydelse för välfärd, tillväxt och utveckling. Landets universitet och högskolor måste ges bästa möjliga förutsättningar för att kunna bedriva sin verksamhet framgångsrikt. Universitet och högskolor arbetar i global konkurrens och måste göra så än mer i framtiden. Myndighetsformen, som de flesta svenska universitets och högskolors verksamhet i dag bedrivs i, är inte alltid tillräckligt flexibel för lärosätenas skiftande behov.

Mot den bakgrunden föreslås i denna departementspromemoria att det i stiftelselagen (1994:1220) ska föras in bestämmelser om en ny särskild stiftelseform benämnd högskolestiftelse. En högskolestiftelses ändamål ska vara att bedriva högskoleutbildning och forskning på en internationellt hög nivå. Den föreslagna verksamhetsformen ökar lärosätenas handlingsfrihet. På så sätt ges lärosätena förutsättningar att på ett mer flexibelt sätt hantera dagens och framtidens omvärldsförändringar. En högskolestiftelse utgör en egen juridisk person som kan förvärva rättigheter och ta på sig skyldigheter på samma sätt som andra juridiska personer. Vidare kan en högskolestiftelse utan begränsningar ta emot donationer och för olika ändamål förvalta dessa, äga bolag samt bygga upp egna ekonomiska medel och andra tillgångar. Dessutom kan den själv bestämma när denna egendom ska avyttras. I stiftelseförordnandet anges ramarna för stiftelsens verksamhet och organisation.

Vidare presenteras i departementspromemorian övergripande bedömningar i fråga om de förutsättningar som bör gälla med avseende på ekonomi, högskoleutbildning, studenter och personal vid en ombildning från ett statligt universitet eller en statlig högskola till en högskolestiftelse. Att bedriva högskoleutbildning och forskning i en högskolestiftelse som är skild från staten som juridisk person innebär, som nämnts ovan, ökad handlingsfrihet i flera avseenden men också fortsatt finansiering och därmed krav från statens sida i syfte att säkerställa att de statliga medlen används effektivt och för de ändamål som riksdag och regering har beslutat. All verksamhet som bedrivs av en högskolestiftelse, även den som inte direkt finansieras av staten ska bedrivas på ett sådant sätt att åtagandet till staten inte riskeras. Kärnuppgifterna – högskoleutbildning och forskning – är desamma oavsett verksamhetsform. En utgångspunkt är att studenters rättssäkerhet väsentligen ska förbli likvärdig efter en ombildning till en högskolestiftelse. Därför föreslås att bl.a. bestämmelser om studentinflytande och studentrepresentation, motsvarande dem som i dag gäller för statliga universitet och högskolor, ska göras tillämpliga för högskolestiftelserna. För att möjliggöra insyn i verksamheten och garantera rättssäkerheten föreslås även att handlingsoffentligheten ska gälla. En ombildning till en högskolestiftelse innebär att de anställda övergår från en statlig anställning till en privat anställning. I syfte att sträva efter likvärdiga anställningsvillkor efter en ombildning är utgångspunkten att en högskolestiftelse ska vara medlem i Arbetsgivarverket.

Ändringar i stiftelselagen som möjliggör att en högskolestiftelse kan bildas föreslås träda i kraft den 1 juli 2014.

Författningsförslag

1 Förslag till lag om ändring i stiftelselagen (1994:1220)

Härigenom föreskrivs i fråga om stiftelselagen (1994:1220) dels att 1 kap. 1 § och rubriken till 11 kap. ska ha följande lydelse,

dels att det i lagen ska införas två nya paragrafer, 11 kap. 5 och 6 §§, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 kap. 1 §

En stiftelse bildas genom

1. förordnande enligt 2 §,
2. förordnande enligt 11 kap. 1 §,
3. förordnande i kollektivavtal enligt 11 kap. 3 §, eller
4. åtgärd för grundande av pensionsstiftelse eller personalstiftelse enligt lagen (1967:531) om tryggnad av pensionsutfästelse m.m.

3. förordnande i kollektivavtal enligt 11 kap. 3 §,
4. förordnande av staten enligt 11 kap. 5 §, eller

5. åtgärd för grundande av pensionsstiftelse eller personalstiftelse enligt lagen

(1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m.

För sådana stiftelser som avses i första stycket 2 och 3 gäller *bestämmelserna* i denna lag endast i den utsträckning som anges i 11 kap. För stiftelser som avses i första stycket 4 gäller endast lagen om tryggande av pensionsutfästelse m.m.

För sådana stiftelser som avses i första stycket 2–4 gäller denna lag endast i den utsträckning som anges i 11 kap. För stiftelser som avses i första stycket 5 gäller endast lagen om tryggande av pensionsutfästelse m.m.

11 kap.

Insamlingsstiftelser och kollektivavtalsstiftelser

Insamlingsstiftelser, kollektivavtalsstiftelser och högskolestiftelser

5 §

En högskolestiftelse får bildas i syfte att stiftelsen på uppdrag av staten ska bedriva högskoleutbildning och forskning på en internationellt hög nivå. En högskolestiftelse bildas genom att staten

1. förordnar att pengar och annan egendom, som hänför sig till verksamhet vid ett statligt universitet eller en statlig högskola som omfattas av högskolelagen (1992:1434), avskiljs för att förvaltas som en självständig förmögenhet, och

2. i förordnandet utfäster sig att senare avskilja pengar i

sådan omfattning att den självständiga förmögenheten kommer att bli varaktigt bestående.

För bildandet av en högskolestiftelse krävs det också att egendomen enligt första stycket 1 tas om hand av någon som har åtagit sig att förvalta den i enlighet med stiftelseförordnandet.

Stiftelseförordnandet ska vara skriftligt och undertecknat av stiftaren. Bestämmelsen i 1 kap. 9 § ska inte tillämpas vid undertecknandet av stiftelseförordnandet.

6 §

För en högskolestiftelse gäller följande bestämmelser i

1 kap. (inledande bestämmelser): 4–5 b §§, 6 § första stycket första meningen och 9 §,

2 kap. (förvaltning): 1 §, 2 § första och andra styckena och 3–18 §§,

3 kap. (bokföring och årsredovisning m.m.): 1 §,

4 kap. (revision): 1–4 §§, 6 §, 7 § första–tredje och femte styckena, 7 a–9 §§, 10 § första och andra styckena, 11–14 §§, 15 § första, andra och femte styckena samt 16 §,

5 kap. (skadestånd): 1–3 §§,
4 § första–tredje styckena och
5 §,

6 kap. (ändring m.m. av
föreskrifter i ett
stiftelseförordnande): samtliga
bestämmelser,

7 kap. (likvidation och
upplösning): samtliga
bestämmelser,

8 kap. (stiftelses firma):
samtliga bestämmelser,

9 kap. (tillsyn m.m.): 1–7,
11 och 12 §§, samt

10 kap. (registrering): 1–11 §§
och 13 § första, andra och fjärde
styckena.

*En högskolestiftelses namn
ska innehålla ordet högskole-
stiftelse. Ingen annan stiftelse än
en högskolestiftelse får använda
detta ord i sitt namn.*

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2014.

2 Förslag till lag om ändring i lagen (1976:1046) om överlämnande av förvaltningsuppgifter inom Utbildningsdepartementets verksamhetsområde

Härigenom föreskrivs att det i lagen (1976:1046) om överlämnande av förvaltningsuppgifter inom Utbildningsdepartementets verksamhetsområde¹ ska införas en ny paragraf, 1 §, av följande lydelse.

Nuvarande lydelse

Föreslagen lydelse

1 §²

En högskolestiftelse får pröva frågor om

1. utbildningsbidrag för doktorander,

2. tillträde till utbildning på grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå,

3. handledning och andra resurser för doktorander,

4. studieavgifter för studenter, och

5. anordnande av högskoleprovet.

Regeringen får meddela föreskrifter om att aktiebolag som helt ägs av en högskolestiftelse och som bedriver utbildning som

¹ Lagen omtryckt 1990:232.

² Tidigare 1 § upphävd genom 1992:317.

*omfattas av tillstånd att utfärda
examina enligt lagen
(1993:792) om enskilda
utbildningsanordnare som får
tillstånd att utfärda vissa
examina får pröva sådana frågor
som anges i första stycket 1–5.*

Denna lag träder i kraft den dd mm åå.

3 Förslag till lag om ändring i högskolelagen (1992:1434)

Härigenom föreskrivs att bilagan till högskolelagen (1992:1434) ska ha följande lydelse.

Denna lag träder i kraft den dd mm åå.

Bilaga³

I denna bilaga anges de högskolor som enligt 1 kap. 17 § får utfärda en gemensam examen.

Uppsala universitet
Lunds universitet
Göteborgs universitet
Stockholms universitet
Umeå universitet
Linköpings universitet
Karolinska institutet (universitet)
Kungl. Tekniska högskolan (universitet)
Luleå tekniska universitet
Karlstads universitet
Linnéuniversitetet
Örebro universitet
Mittuniversitetet
Sveriges lantbruksuniversitet
Blekinge tekniska högskola
Dans- och cirkushögskolan
Försvarshögskolan
Gymnastik- och idrottshögskolan
Högskolan i Borås
Högskolan Dalarna
Högskolan på Gotland
Högskolan i Gävle
Högskolan i Halmstad
Högskolan Kristianstad
Högskolan i Skövde
Högskolan Väst
Konstfack

³ Senaste lydelse 2010:2002.

Ändringen innebär att x-universitetet och y-högskolan har tagits bort ur förteckningen.

Kungl. Konsthögskolan
Kungl. Musikhögskolan i Stockholm
Malmö högskola
Mälardalens högskola
Operahögskolan i Stockholm
Stockholms dramatiska högskola
Södertörns högskola

4 Förslag till lag om ändring i lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina

Härigenom föreskrivs i fråga om lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina

dels att rubriken till lagen ska ha följande lydelse,

dels att det ska införas två nya paragrafer, 10 och 11 §§, av följande lydelse.

Lag (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina

Lag (1993:792) om enskilda utbildningsanordnare som får tillstånd att utfärda vissa examina

10 §

Regeringen får meddela föreskrifter om skyldighet för stiftelser som har bildats av staten och som har tillstånd att utfärda examina enligt denna lag samt för aktiebolag som helt ägs av sådana stiftelser att lämna ut uppgifter till Migrationsverket om antagning, registrering och avbrutna studier i fråga om studieavgiftsskyldiga studenter.

11 §

Regeringen får meddela föreskrifter om skyldighet för stiftelser som har bildats av staten och som har tillstånd att utfärda examina enligt denna lag samt för aktiebolag som helt ägs av sådana stiftelser att gallra uppgifter om

*medborgarskap som behövs för
beslut om skyldighet att betala
studieavgift.*

Denna lag träder i kraft den dd mm åå.

5 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

Härigenom föreskrivs att bilagan till offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) ska ha följande lydelse.

Denna lag träder i kraft den dd mm åå.

*Bilaga⁴**Nuvarande lydelse*

I enlighet med vad som anges i 2 kap. 4 § ska vad som föreskrivs i tryckfrihetsförordningen om rätt att ta del av handlingar hos myndighet i tillämpliga delar gälla också handlingar hos något av de organ som nämns nedan i den mån handlingarna hör till där angiven verksamhet hos organet. Verksamheten anges i förekommande fall med hänvisning till numret i Svensk författningssamling (SFS) på den författning med stöd av vilken verksamheten har uppdragits åt organet.

*Organ**Verksamhet*

Högskolan i Jönköping all verksamhet
Service aktiebolag

Ingenjörshögskolan i all verksamhet
Jönköping aktiebolag

Föreslagen lydelse

I enlighet med vad som anges i 2 kap. 4 § ska vad som föreskrivs i tryckfrihetsförordningen om rätt att ta del av handlingar hos myndighet i tillämpliga delar gälla också handlingar hos något av de organ som nämns nedan i den mån handlingarna hör till där angiven verksamhet hos organet.

⁴ Senaste lydelse 2010:1982.

Verksamheten anges i förekommande fall med hänvisning till numret i Svensk författningssamling (SFS) på den författning med stöd av vilken verksamheten har uppdragits åt organet.

Organ

Verksamhet

Högskolan i Jönköping all verksamhet
Service aktiebolag

Högskolestiftelsen x all verksamhet

Högskolestiftelsen x:s bolag all verksamhet

Högskolestiftelsen y all verksamhet

Högskolestiftelsen y:s bolag all verksamhet

Högskolestiftelsen z all verksamhet

Högskolestiftelsen z:s bolag all verksamhet

Ingenjörshögskolan i all verksamhet
Jönköping aktiebolag

6 Förslag till lag om upplåtelse av panträtt i högskolestiftelsers fastigheter

Härigenom föreskrivs följande.

Lagens innehåll

1 § I denna lag finns det bestämmelser om möjligheterna för en sådan högskolestiftelse som avses i 1 kap. 5 § stiftelselagen (1994:1220) att upplåta panträtt i sina fastigheter till säkerhet för fordringar.

Villkor för upplåtande av panträtt

2 § En högskolestiftelse får inte upplåta panträtt i sina fastigheter till säkerhet för fordringar som överstiger 70 procent av fastigheternas samlade marknadsvärde.

Regeringen får medge en högskolestiftelse undantag från första stycket.

Denna lag träder i kraft dd mm åå.

1 Inledning

Denna departementspromemoria, som har utarbetats inom Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet), innehåller förslag till en ny stiftelseform benämnd högskolestiftelse med anledning av regeringens uttalanden i budgetpropositionen för 2012 (prop. 2011/12:1, utg.omr. 16) om att det finns skäl att pröva om fler statliga lärosäten bör och kan ges möjlighet att ombildas till stiftelsehögskolor. Förslaget syftar till att ge några universitet och högskolor möjlighet att ombildas från myndigheter till högskolestiftelser.

I nämnda budgetproposition pekar regeringen på att det kan krävas ändringar i bl.a. stiftelselagen (1994:1220) för att genomföra en ny stiftelsehögskolereform. Mot den bakgrunden har f.d. hovrättsrådet Henning Isoz på uppdrag av Regeringskansliet (Utbildningsdepartementet) analyserat rättsläget och utarbetat förslag till nödvändiga författningsändringar i stiftelselagen. Vidare har Statskontoret på regeringens uppdrag redovisat en analys av verksamheterna vid Stiftelsen Chalmers tekniska högskola och Stiftelsen Högskolan i Jönköping under perioden 1994–2011 utifrån ett antal utvalda punkter (U2012/7295/UH).

I departementspromemorian redovisas utöver förslag till ändringar i stiftelselagen även andra nödvändiga författningsändringar.

Vidare redogörs för Regeringskansliets övergripande ställningstaganden när det gäller förutsättningar för ombildning från ett statligt universitet eller en statlig högskola till en högskolestiftelse och de villkor som bör gälla för en högskolestiftelse.

I departementspromemorian nämns såväl "stiftelsehögskola" som "högskolestiftelse". Skillnaden mellan begreppen är att högskolestiftelse föreslås bli en ny form av stiftelse som regleras särskilt i stiftelselagen. En stiftelsehögskola är det begrepp som används för att beskriva de högskolor som finns i dag och som är stiftelser som har bildats av staten tidigare och utgör stiftelser i sedvanlig bemärkelse.

2 Bakgrund

2.1 Högskolesystemet i Sverige

I Sverige finns det 51 universitet, högskolor och enskilda anordnare av högskoleutbildning. Av dessa är 34 statliga myndigheter. Myndighetsformen är bara en av flera möjliga juridiska former för att bedriva högskoleutbildning. Sådan utbildning bedrivs i dag även av privaträttsliga subjekt, s.k. enskilda utbildningsanordnare som har tillstånd att utfärda examina enligt lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina. De två största enskilda utbildningsanordnarna är Stiftelsen Chalmers tekniska högskola och Stiftelsen Högskolan i Jönköping som har bildats av staten och som drivs genom en kombination av stiftelse och aktiebolag, s.k. stiftelsehögskola. Ett annat exempel är Handelshögskolan i Stockholm. Därutöver finns det ett antal mindre enskilda utbildningsanordnare som är stiftelser, aktiebolag eller föreningar.

Grundläggande bestämmelser om verksamheten vid statliga universitet och högskolor finns i högskolelagen (1992:1434) och i förordningar som ansluter till lagen, bl.a. högskoleförordningen (1993:100). Av högskolelagens första kapitel framgår att universitet och högskolor som omfattas av högskolelagen ska bedriva utbildning som vilar på vetenskaplig eller konstnärlig grund samt på beprövad erfarenhet, forskning och konstnärlig forskning samt utvecklingsarbete. Inom dessa uppgifter ska universiteten och högskolorna samverka med det omgivande

samhället och informera om sin verksamhet samt verka för att forskningsresultat vid högskolan kommer till nytta. I högskolelagen ställs även vissa grundläggande krav på universitets och högskolors verksamhet, t.ex. i fråga om hög kvalitet och effektivt resursutnyttjande. Vidare regleras allmänna principer om forskningens frihet, dvs. att forskningsproblem får väljas fritt, att forskningsmetoder får utvecklas fritt och att forskningens resultat får publiceras fritt. Det finns också sedan den 1 januari 2011 en bestämmelse i regeringsformen som slår fast att forskningens frihet är skyddad enligt bestämmelser som meddelas i lag.

För universitet och högskolor som omfattas av högskolelagen meddelar regeringen föreskrifter om vilka examina som får avläggas och på vilken nivå de ska avläggas (grundnivå, avancerad nivå eller forskarnivå). De examina som får avläggas anges i bilaga 2 till högskoleförordningen (1993:100), examensordningen. I examensordningen anges bl.a. vilka krav som ska uppfyllas för en viss examen. I bilagor till förordningen (1993:221) för Sveriges lantbruksuniversitet och till förordningen (2007:1164) för Försvvarshögskolan anges de examina som får avläggas där.

Det är Universitetskanslersämbetet som beslutar om tillstånd att utfärda examina på grundnivå och avancerad nivå för statliga universitet och högskolor. Universitetskanslersämbetet beslutar även om examina på forskarnivå för högskolor som inte är universitet och om konstnärliga examina på forskarnivå för universitet och högskolor. Övriga examina på forskarnivå får enligt högskolelagen utfärdas av universiteten. Universitetskanslersämbetet får också besluta att ett universitet eller en högskola inte längre får utfärda en examen.

Förhållandet mellan staten och enskilda utbildningsanordnare regleras bl.a. i lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina. Av den lagen framgår att det är regeringen som beslutar i frågor om tillstånd att utfärda examina för enskilda utbildningsanordnare. I avsnitt 2.3.3 beskrivs förhållandet mellan

staten och stiftelsehögskolorna Chalmers tekniska högskola och Högskolan i Jönköping ytterligare.

Riksdagens bestämmer vilka statliga universitet och högskolor som ska finnas och regeringen föreskriver deras benämning.

2.2 Stiftelsehögskolereformen 1994

Stiftelsehögskolereformen 1994, genom vilken Stiftelsen Chalmers tekniska högskola och Stiftelsen Högskolan i Jönköping bildades, presenterades i propositionen Universitet och högskolor – frihet för kvalitet (prop. 1992/93:1). Den dåvarande regeringen förutsåg i propositionen en rad intressanta profileringar hos blivande stiftelsehögskolor, t.ex. nya och förbättrade samarbetsformer med näringsliv och det omgivande samhället, förbättrade internationella kontakter och studentutbytesprojekt. Inte minst skulle en sådan ordning enligt regeringen verka vitaliserande även för de statliga universiteten och högskolorna.

I inledningen till den proposition som föregick reformen, Högskolor i stiftelseform – mångfald för kvalitet (prop. 1992/93:231) sammanfattades skälen till förslagen för ombildning enligt följande. Den högre utbildningens kvalitet främjas genom ökad mångfald. Statliga högskolor, fria högskolor och högskolor i stiftelseform kompletterar varandra. Mångfalden ger den enskilde studenten större möjligheter att välja utbildning.

I propositionen redovisades i huvudsak tre motiv för en överföring av högskolor i stiftelseform.

1. *Mångfald genom institutionella former.* Mångfald i institutionella former är ett starkt redskap för främjande av den dynamik och den flexibilitet som i större utsträckning kommer att behövas i framtiden.

2. *Stimulans för kvalitet och effektivitet.* Staten har ett uppenbart intresse av att stimulera hög kvalitet inom högre

utbildning och forskning, liksom ett effektivt resursutnyttjande. Olika huvudmän för olika lärosäten kan säkerställa att dessa ambitioner fullföljs, dels genom att flexibilitet i verksamheten kan komma att härledas ur nya organisatoriska villkor, dels genom att konkurrensen mellan organisationsformerna i sig kan väntas ge upphov till högre effektivitet i resursanvändningen och stimulera till ökad omsorg om studenterna.

3. *Säkerställd frigörelse.* Med olika huvudmän för högskolor säkerställs den beslutade frigörelsen inom universitet och högskolor. Ett ökat antal icke-statliga högskolor, vars förhållande till staten bygger på avtal, betyder enligt vad som anförs i propositionen att det i framtiden kommer att finnas referensobjekt, som inte staten direkt förfogar över, och därigenom kan t.ex. graden av central reglering av de statliga universiteten och högskolorna alltid ställas i relation till högskolor under annat huvudmannaskap.

Med anledning av propositionen bemyndigade riksdagen regeringen att överföra två statliga högskolor till stiftelseform. Vidare fick regeringen riksdagens bemyndigande att genomföra en sådan överföring och att tillskjuta nödvändigt kapital (bet. 1992/93:UbU18, rskr. 1992/93:405).

2.3 Stiftelsehögskolorna

2.3.1 Bildandet av Chalmers tekniska högskola

Regeringen beslutade i september 1993 att överföra Chalmers tekniska högskola till stiftelseform. Vidare beslutade regeringen i maj 1994 att Stiftelsen Chalmers tekniska högskola (i det följande benämnd Chalmers tekniska högskola) skulle bildas per den 1 juli 1994. I oktober 1993 och i mars 1994 beslutade regeringen att Högskolebolaget respektive Fastighetsbolaget skulle bildas. Bolagen bildades sedermera i december 1993 respektive i juni 1994.

Ombildningen till stiftelsehögskola gick i huvudsak till på följande sätt. Staten bildade Chalmers tekniska högskola aktiebolag och överlät högskolans verksamhet ("inkrämets") till bolaget utan ersättning. Staten bildade samtidigt Stiftelsen Chalmers tekniska högskola och sköt till drygt 1 580 miljoner kronor av de avvecklade löntagarfondsmedlen som stiftelsekapital. Av detta belopp fick 900 miljoner kronor omplaceras men inte förbrukas (bundet stiftelsekapital), medan resten fick omplaceras och vid behov förbrukas (obundet stiftelsekapital). Stiftelsen tillfördes det obundna stiftelsekapitalet för att Högskolebolaget bl.a. skulle kunna överta statens pensionsskuld till de anställda. Därutöver överlät också staten alla aktier i bolaget till stiftelsen, som därmed kom att bli ägare till detta högskolebolag. Den fasta egendom som tillhörde staten för högskolornas räkning överläts genom ett separat avtal till ett särskilt bildat fastighetsbolag, Chalmers fastigheter AB, som stiftelsen hade fått rätt att förvärva. Verksamheten vid den nya stiftelsehögskolan inleddes den 1 juli 1994.

Chalmers tekniska högskola drivs alltså i form av ett aktiebolag som ägs av en stiftelse i enlighet med stiftelselagens regler om koncernföretag. Ägarstiftelsen har bl.a. till ändamål att som ensam ägare till högskolebolaget verka för att bolaget bedriver utbildning och forskning på en internationellt hög nivå och att som en uppdragsgivare till bolaget, inom ramen för tillgängliga medel, finansiera uppdrag som stiftelsen bedömer vara av värde för verksamheten.

Chalmers tekniska högskola leds av stiftelsens styrelse. Åtta ledamöter i stiftelsens styrelse inklusive ordföranden utses av regeringen, medan rektor enligt stiftelsestadgarna är självskriven ledamot. I styrelsen ingår också en lärarrepresentant och en representant för studenterna. Styrelsen för stiftelsen förvaltar stiftelsekapitalet och beslutar om ansvarsfrihet för styrelsen i högskolebolaget, dvs. högskolestyrelsen.

Högskolestyrelsen utses av stiftelsens styrelse på bolagsstämman och svarar för övergripande planering,

samordning och uppföljning. Rektor svarar under högskolestyrelsen för den samlade verksamheten. Styrelsen har sju allmänrepresentanter, två lärarrepresentanter, rektor, tre studentrepresentanter och representanter för personalorganisationerna.

Rektor är verkställande direktör i högskolebolaget och utses av högskolestyrelsen.

Avkastningen av stiftelsekapitalet finansierar ägarstiftelsens kansli och styrelsearvoden och därutöver vissa strategiska satsningar i högskolebolagets verksamhet. Den löpande verksamheten i högskolebolaget, dvs. utbildning och forskning, finansieras i huvudsak genom årliga statsbidrag direkt till bolaget. Villkoren för finansieringen regleras genom avtal. I avsnitt 2.3.3 redogörs för förhållandet mellan staten och stiftelsehögskolorna.

2.3.2 Bildandet av Högskolan i Jönköping

Regeringen beslutade i september 1993 att överföra Högskolan i Jönköping till stiftelseform. I maj 1994 beslutade regeringen att Stiftelsen Högskolan i Jönköping (i det följande benämnd Högskolan i Jönköping) skulle bildas per den 1 juli 1994.

Ombildningen av Högskolan i Jönköping gick i huvudsak till på motsvarande sätt som för Chalmers tekniska högskola. Till skillnad från Chalmers tekniska högskola bildades dock fem aktiebolag (ett för varje fakultet och ett servicebolag) som sedan överläts till stiftelsen. Staten sköt till 120 miljoner kronor av de avvecklade löntagarfondsmedlen som stiftelsekapital.

Stiftelsen äger samtliga aktier i de fem aktiebolagen, varav fyra driver var sin högskola: Hälsohögskolan, Högskolan för lärande och kommunikation, Tekniska högskolan och Internationella Handelshögskolan. Därutöver finns det ett bolag för den gemensamma serviceorganisationen, Högskoleservice.

Stiftelsen utgör moderstiftelse och bolagen är dotterbolag i enlighet med stiftelselagens regler om koncernföretag.

Högskolans rektor är – till skillnad från vad som gäller vid Chalmers tekniska högskola – anställd direkt av stiftelsen.

Regeringen utser åtta ledamöter i stiftelsens styrelse, inklusive ordföranden. I styrelsen ingår också rektor, en studentrepresentant och en lärarrepresentant. Rektor är verkställande ledamot i styrelsen och utses av styrelsen efter att yttrande inhämtats från en valförsamling, varav flertalet är lärare vid högskolan.

De fem aktiebolagen har var sin styrelse som utses av stiftelsens styrelse som ensam ägare vid bolagsstämman. För varje bolag finns det en verkställande direktör.

De årliga statsbidragen går direkt till ägarstiftelsen, inte till högskolebolagen.

2.3.3 Förhållandet mellan staten och stiftelsehögskolorna

Av stadgarna, stiftelseförordnandena, för Chalmers tekniska högskola respektive Högskolan i Jönköping framgår att respektive stiftelse har som ändamål att som ensam ägare till vissa aktiebolag verka för att bolagen, inom sina respektive vetenskapsområden, bedriver utbildning och forskning på en internationellt hög nivå. Ramarna för dessa stiftelsehögskolors verksamhet är, förutom stadgarna, i huvudsak privaträttsliga regler, främst stiftelselagen (1994:1220) och aktiebolagslagen (2005:551).

Stiftelsernas relation till staten bygger på avtal i stället för på den offentligrättsliga reglering som gäller för de statliga universiteten och högskolorna. Chalmers tekniska högskola och Högskolan i Jönköping har tecknat *långsiktiga ramavtal* med staten som gäller under 15 år. I avtalen finns skiljeklausuler. Avtalen innehåller bestämmelser som syftar till konkurrensneutralitet, som innebär att stiftelsehögskolorna i allt väsentligt ska ha lika gynnsamma förutsättningar för sin verksamhet som de statliga universiteten och högskolorna, t.ex. i fråga om beräkningar av anslag, möjligheter att få bidrag och

kompensation för mervärdesskatt. Avtalen reglerar de grundläggande villkoren för de statliga anslagen och uppställer krav på kvalitetsarbete och samarbete med andra högskolor.

För anslagen till Chalmers tekniska högskola och Högskolan i Jönköping gäller *årliga avtal* som innehåller villkor om utbildnings- och forskningsuppdrag motsvarande de villkor som gäller för statliga universitet och högskolor och som regleras i bl.a. regleringsbrev för lärosätena.

Viss offentligrättslig lagstiftning är också tillämplig. Tillstånd för stiftelsehögskolorna att utfärda examina finns reglerat i lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina. Av lagen följer att utbildningen ska bedrivas så att den uppfyller kraven på utbildning i 1 kap. högskolelagen (1992:1434) och de särskilda krav som enligt förordningsbestämmelser gäller för en examen. Ett examenstillstånd kan återkallas om krav på utbildningen inte längre uppfylls. Tillståndet att utfärda examina får förenas med villkor om rätt att ta del av handlingar hos utbildningsanordnarna. Det lagliga stödet för rätten att ta del av allmänna handlingar följer av offentlighets- och sekretesslagen (2009:400). En enskild utbildningsanordnare som har fått tillstånd att utfärda examina är skyldig att medverka i uppföljningar och utvärderingar av utbildningen. De enskilda utbildningsanordnarna omfattas även av diskrimineringslagen (2008:567).

Efter en ändring i stiftelselagen, som gjorde det möjligt för regeringen att för stiftelser som har bildats av staten ändra eller upphäva föreskrifter i stiftelseförordnanden som inte avser stiftelsens ändamål, beslutade regeringen 1997 om ändringar i respektive stiftelses stadga. Ändringarna gav staten ett ökat inflytande över styrelsernas sammansättning genom att regeringen fick möjlighet att utse fler ledamöter än i de ursprungliga stiftelseförordnandena.

2.4 Internationell utblick

Världen runt har intresset för högre utbildning och forskning tilltagit väsentligt under senare decennier. Universiteten och högskolorna är en viktig drivkraft i globaliseringen. Forskning och innovationer bryter nya vägar samtidigt som allt bättre utbildade yrkesverksamma går i spetsen för det växande internationella utbytet. Det ökande intresset har också inneburit att relationen mellan staten och den högre utbildningen och forskningen har blivit en mer omdiskuterad fråga. De breda kontaktytorna mellan högskolan och samhället rymmer möjligheter men reser också nya svårigheter. I syfte att påverka utvecklingen i positiv riktning har det i många länder pågått eller pågår reformer i syfte att öka akademins självständighet.

I t.ex. Storbritannien har lärosätena sedan lång tid varit självständiga, medan det i vissa andra länder infördes en betydande grad av självständighet under 1980-talet (Nederländerna) och 1990-talet (Island). I många länder har lärosäten först nyligen börjat att fungera mera självständigt och etablerat nya former för att t.ex. hantera finansiella resurser och formulera strategiska utvecklingsplaner. Reformen av lärosätets rättsliga ställning har i flera länder skapat och möjliggjort större självständighet än förr också när det gäller ekonomi och förvaltning. I de länder där universitet och högskolor tidigare har utgjort en del av statsförvaltningen har denna modell i många fall frångåtts såsom i Danmark, Finland och Österrike.

Reformer av lärosätets rättsliga ställning har inneburit förändringar också i lednings- och organisationsstrukturen. Den organisatoriska uppbyggnaden, sammansättningen av olika organ, praxis för utnämning eller val av ledamöter i och utnämningen eller valet av ordförande i respektive organ har varit viktiga frågor i självständighetsreformer. Trenden har varit att deltagandet av externa ledamöter i lärosätets beslutande organ har stärkts. I olika länders lagstiftning definieras ofta den organisatoriska uppbyggnaden på en övergripande nivå, medan närmare bestämmelser i regel utfärdas lokalt på lärosätena.

2.4.1 Närmare om reformer i några länder

I *Danmark* trädde en ny universitetslag i kraft 2003 som innebär att universiteten övergick till att bli s.k. självägande institutioner ("selvejende institutioner") inom den offentliga förvaltningen under styrning av utbildningsministeriet. De s.k. självägande institutionerna har egen rättskapacitet, kan föra talan mot andra, även mot t.ex. staten, och kan gå i konkurs. Universiteten kan också fritt förvärva egendom. Basfinansieringssystemet är prestationsbaserat där anslagstilldelningen sker via ett taxameter-system. Lärosätena tilldelas ett visst belopp per studerande som klarat tentamina. Lärosätena tilldelas också resurser på basis av de examina på kandidatnivå som har avlagts och resurser för utbytesstuderande. Utöver statliga anslag finansieras forskningen via två råd: en nationell stiftelse för forskningsfinansiering och ett statligt teknologi- och innovationsråd. Av universitetslagen framgår att de statliga anslagen samt universitetens inkomster och egendom står fritt till universitetens förfogande.

I *Norge* har universiteten och högskolorna ställning som förvaltningsorgan med särskilda fullmakter. Under 2000-talet har flera utredningar genomförts som berört lärosätenas självständighet. Ett ackrediteringssystem inrättades som en del av en nationell kvalitetsreform 2005 och samtidigt vidgades lärosätenas administrativa autonomi. Till följd av reformarbetet minskade Kunskapsdepartementets kontroll vid införandet av utbildningsområden. De högskolor som ackrediterats som universitet har nu rätt att besluta om sina utbildningsområden och utbildningsprogram. Lärosätena är statliga myndigheter med särskilda befogenheter och kan t.ex. bilda bolag. Det finns även ett fåtal privata lärosäten. De statliga anslagen till lärosätena består av en basresurs och en resultatbaserad anslagsdel. Den resultatbaserade anslagsdelen för utbildning baseras på antalet studiepoäng som har avlagts vid universitetet. Den resultatbaserade anslagsdelen för forskning beräknas utifrån publiceringar. Budgetmedlen anvisas för universitetens

driftkostnader utan att användningsändamålet specificeras. Resursfördelningsmodellen används för samtliga lärosäten, såväl statliga som privata.

I *Finland* trädde en ny universitetslag i kraft i början av 2010. Lagen reglerar universitetens uppgifter, förvaltning, finansiering och styrning samt frågor i anslutning till forskning och undervisning, studerande och personal. Lagen ger universiteten ekonomisk och administrativ autonomi, men reglerna för universitetens huvudsakliga uppgifter, dvs. forskning och undervisning, har inte ändrats och staten tryggar universitetens basfinansiering. De finländska universiteten är offentligrättsliga inrättningar eller stiftelser enligt den finska lagen om stiftelser. Sedan reformen 2010 finns det två sådana stiftelseuniversiteter: Aalto-universitetet, som är en sammanslagning av verksamheterna vid Tekniska högskolan, Helsingfors handelshögskola och Konstindustriella högskolan, samt Tammerfors tekniska universitet. Den statliga basfinansieringen tilldelas universiteten enligt en modell som består av anslag till utbildning och forskning samt strategisk finansiering. I fyraåriga avtal mellan Undervisnings- och kulturministeriet och universiteten anges de verksamhetsmässiga och kvantitativa målen för universiteten, de anslag som behövs för att målen ska nås, uppföljning och utvärdering av måluppfyllelsen samt utveckling av verksamheten. Universiteten förfogar själva över den interna fördelningen av sina anslag.

I *England* är lärosätena av tradition självständiga och självstyrande juridiska personer med status som välgörenhetsorganisationer. Lärosätena äger själva sina byggnader och kan ingå avtal och ekonomiska åtaganden, äga, förvärva och sälja egendom, ta emot donationer och besluta självständigt om sin interna medelsfördelning. De har självständig rätt att besluta om sin egen organisation och sina stadgar. Den statliga finansieringen tilldelas lärosätena huvudsakligen av Higher Education Funding Council for England (HEFCE). Lärosätenas finansiering beräknas utifrån en del för undervisning och en del för forskning. Finansieringen för

undervisning består av den undervisningsbaserade finansiering som HEFCE fördelar och studenternas terminsavgifter. Fördelningsmodellen för de medel till undervisning som fördelas av HEFCE har justerats för att i större utsträckning ta hänsyn till högskolornas kostnader för sådant som inte täcks via studieavgifter, t.ex. stöd till breddad rekrytering och strategiskt viktiga och sårbara ämnen. De forskningsmedel som lärosätena tilldelas av HEFCE avser främst ersättning för lönekostnaderna för den permanenta forskningspersonalen och kostnader för lokaler och infrastruktur.

I *Frankrike* är lärosätena statliga inrättningar. Lärosätenas ställning är självständig i fråga om förvaltningen och ekonomin. Lärosätena äger sina materiella och andliga resurser som staten anvisar dem. De kan dessutom äga medel som härrör från försäljning av tillgångar, testamenten, andra donationer och stiftelser, serviceavgifter och olika slag av bidrag. Enligt universitetslagen från 2008 är det även möjligt att grunda två slag av nya stiftelser: universitetsstiftelser som saknar rättslig handlingsförmåga och samarbetsstiftelser där ett universitet och dess intresseparter är aktörer. De statliga anslagen tilldelas utifrån uppsatta mål och lärosätenas resultat. Privata lärosäten som är erkända kan tilldelas statsbidrag efter ansökan. Enligt universitetslagen som tillämpats sedan 2008 kan lärosätena utöver offentliga medel söka privat finansiering. Lärosätenas statliga anslag för lönekostnader fastställs i fyraåriga avtal med staten, vilket innebär att om lärosätena vill ha fler anställda än vad de statliga avtalen tillåter måste sådana anställningar finansieras med privata medel.

I *Nederländerna* är lärosätena självständiga juridiska personer och äger själva sina byggnader och har möjlighet att ingå avtal och ekonomiska åtaganden, äga, förvärva och sälja egendom samt besluta självständigt om den interna medelfördelningen. Den viktigaste delen av den statliga styrningen sker via finansieringen. Den offentliga finansieringen beror delvis på resultatindikatorer såsom antal förstaårsstudenter och antal utfärdade examina.

I *Tyskland* delas ansvaret för den högre utbildningen mellan förbundsstaten och delstaterna. Förbundsstaten och delstaterna har sedan 1990-talet verkat för att stärka de tyska lärosätenas internationella konkurrenskraft genom t.ex. avreglering och stärkande av lärosätenas autonomi. Den tyska ramlagen för högskolor som trädde i kraft 1999 syftar till att öka delstaternas behörighet och särskilt lärosätenas autonomi samt fästa vikt vid kvalitetssäkring och internationalisering. Detaljerad statlig styrning har kommit att alltmer ersättas av autonomt beslutsfattande av universitet och högskolor. Lärosätena har fått större självständighet i frågor som gäller t.ex. organisation och personal samt tillträdesregler. I t.ex. den tyska delstaten Nordrhein-Westfalen är lärosätena sedan 2007 formellt sett självständiga organisationer. Relationerna mellan delstaten och lärosätena betecknas som ett partnerskap och regleras i fleråriga avtal. I delstaten Niedersachsen har fem lärosäten ombildats från offentligrättsliga korporationer till stiftelser. Delstaternas anslag till lärosätena täcker driftkostnader och investeringar. Anslagen beviljas i allt högre grad utifrån avtal mellan delstaten och lärosätet. Fördelningen av budgetmedel har i och med ansträngningarna att öka lärosätenas autonomi blivit mer och mer resultatbaserad där hänsyn tas till bl.a. antalet studenter, antal examina och nivån på den externa finansieringen. Lärosätena har också getts större möjligheter att själva bestämma hur medlen ska användas. I ungefär hälften av delstaterna kompletteras basfinansieringen av studieavgifter.

I *Österrike* genomfördes en reform i början av 2000-talet och lärosätena har där ställning som offentligrättsliga juridiska personer. Det innebär att de bl.a. kan agera civilrättsligt, starta företag och motta anslag utöver dem som kommer från förbundsregeringen. Avskaffandet av den direkta statliga styrningen har fått till följd att treåriga resultatavtal har utvecklats till det viktigaste styrinstrumentet. Resultatavtalet mellan förbundsstaten och respektive lärosäte täcker bl.a. lärosätets strategiska mål, akademiska prioriteringar och mål samt målen med avseende på samhällelig effektivitet,

internationalisering och jämställdhet. Den federala regeringen svarar för lärosätenas basfinansiering. Anslag anvisas som ett belopp som dimensioneras för hela avtalsperioden och användningsändamålen föreskrivs inte i detalj. Anslaget är uppdelat i basresurser och en resultatbaserad kalkylmässig budgetandel som uppgår till 20 procent av det totala anslaget. När grundbudgeten dimensioneras ligger tonvikten på antalet studerande och de samhälleliga uppgifterna. Den resultatbaserade andelen uppgår till 20 procent av den totala budgeten och bygger på kvalitativa och kvantitativa indikatorer.

I *Japan* finns såväl offentligt som privat ägda lärosäten. Inom den privata universitetssektorn studerar mer än tre fjärdedelar av alla studenter. År 2004 fattades beslut om att de statliga universiteten skulle ombildas till nationella universitetsbolag. Syftet med att bilda universitetsbolag var att öka autonomi genom att lösgöra universiteten från strukturen i statsförvaltningen. Universitetsministeriet är den myndighet som styr de nationella universitetens verksamhet. Ett av ministeriets viktigaste styrmedel är fastställandet av varje universitets plan på medellång sikt (sex år), överläggningar mellan ministeriet och respektive universitet om måluppfyllelse på årsbasis samt lagstiftning och ekonomisk styrning. Undervisningsministeriets finansiella styrning baserar sig på att medel framför allt tilldelas utifrån ett antal faktorer såsom antal studenter, lärare, och lokaler. Ett universitet måste ansöka om att få utöka antalet studenter och det finns krav på lärartätheten på universiteten. Utöver den statliga finansieringen består universitetens finansiering av studenternas terminsavgifter. Universitetens autonomi fastställs inte direkt i den japanska lagstiftningen, men grundlagen garanterar universitetens akademiska frihet.

I *USA* är den högre utbildningen en uppgift för delstaterna och utförs av såväl privata som allmänna lärosäten. I t.ex. delstaten Kaliforniens grundlag nämns University of California (UC) som en offentlig stiftelse. Universitetets autonoma ställning garanteras i grundlagen och den delstatliga styrningen

av universitetet är mycket liten. Universitetet har vidsträckt ekonomiskt självstyre och har flera inkomstkällor i form av bl.a. avgiftsbelagd serviceverksamhet, donationer och studieavgifter. Universitetet bestämmer över den interna medelsfördelningen och dess styrelse beslutar nivån på studieavgifterna.

3 Motiv för en ny verksamhetsform

Regeringen har i olika propositioner under de senaste åren gjort bedömningen att den politiska styrningen av universitet och högskolor bör minska och att lärosätena bör ges ett ökat självbestämmande över sin verksamhet. Skälen som har anförts är bl.a. att regeringen sett ökad handlingsfrihet som ett sätt att åstadkomma högre kvalitet i verksamheten. Vidare kan enligt regeringens mening en ökad handlingsfrihet för universitet och högskolor främja samverkan och konkurrenskraften i dagens globaliserade och föränderliga värld.⁵

3.1 Insatser för ökad frihet och ökat självbestämmande

En rad utredare har sedan mitten av 1990-talet betonat att den nuvarande myndighetsformen har begränsningar för den typ av verksamhet som bedrivs vid universitet och högskolor.⁶ Dessa utredare har föreslagit strukturella förändringar för att öka självständigheten. Den s.k. Autonomiutredningen hade i uppdrag att föreslå en eller flera verksamhetsformer för verksamheten vid universitet och högskolor (dir. 2007:158) och presenterade i december 2008 sina förslag i betänkandet

⁵ Se En akademi i tiden – ökad frihet för universitet och högskolor (prop. 2009/10:149).

⁶ Se Självständiga lärosäten (SOU 2008:104), s 94 ff.

Självständiga lärosäten (SOU 2008:104). I syfte att möta universitetets och högskolors behov av ökad handlingsfrihet föreslog Autonomiutredningen att de skulle ges egen rättskapacitet genom att ombildas till en ny offentlighetsrättslig verksamhetsform benämnd *självständiga lärosäten*. Självständiga lärosäten skulle enligt förslaget utgöra egna juridiska personer vilket skulle innebära en formell frihet från staten. Den föreslagna verksamhetsformen syftade enligt utredningen till att tillgodose lärosätenas behov och lösa ut de brister och problem som identifierats med myndighetsformen samtidigt som statsmakternas legitima intresse av strategisk styrning och kontroll skulle tillgodoses.

I den s.k. autonomipropositionen, En akademi i tiden – ökad frihet för universitet och högskolor (prop. 2009/10:149) föreslogs dock inte någon ändring av verksamhetsformen för statliga universitet och högskolor. I propositionen lämnade regeringen i stället förslag och gjorde bedömningar i syfte att öka friheten för statliga universitet och högskolor inom ramen för den nuvarande myndighetsformen (prop. 2009/10:149, bet. 2009/10:UbU23, rskr. 2009/10:337). Denna reform innebar framför allt långtgående avregleringar när det gäller lärosätenas interna organisation, läraranställningar och bestämmelser om utbildning. Vissa förenklingar gjordes även i några av de ekonomiadministrativa bestämmelserna för de statliga universiteten och högskolorna.

Olika initiativ och reformer kan sammantaget ge en ökad frihet för statliga universitet och högskolor, men de begränsningar som följer av att lärosätena är en del av staten kvarstår. Mot den bakgrunden anförde regeringen i autonomipropositionen att den avsåg att återkomma till frågan om ytterligare åtgärder för ökad frihet för universitet och högskolor (prop. 2009/10:149, s. 21 och 22).

I budgetpropositionen för 2012 (prop. 2011/12:1, utg. omr. 16) anförde regeringen att myndighetsformen i många fall inte är tillräckligt flexibel för lärosätenas skiftande behov och att stiftelsehögskolan numera är en väl beprövad form för

högskoleverksamhet i Sverige som möjliggör för lärosätena att på ett flexibla sätt hantera omvärldsförändringar. Regeringen anförde i propositionen att det finns skäl att pröva om fler statliga lärosäten bör och kan ges möjlighet att ombildas från myndigheter till stiftelsehögskolor. De motiv som anfördes i samband med 1993 års stiftelsehögskolereform och som redovisas i avsnitt 2.2 är fortsatt aktuella. Samtidigt har omvärlden förändrats väsentligt under de snart 20 år som passerat sedan den förra reformen och nya behov och utmaningar har tillkommit för högskolesektorn. Genom förslagen i denna departementspromemoria fortsätter den inledda utvecklingen.

3.2 Behov av en ny verksamhetsform

Sverige påverkas starkt av den globala utvecklingen. Den skapar stora utmaningar och möjligheter för vårt land. Ur detta perspektiv har våra universitet och högskolor en central betydelse för välfärd, tillväxt och utveckling. Högre utbildning behövs för att förse Sverige med välutbildad arbetskraft och bidrar också till bildning och enskilda individers utveckling, samhällsengagemang och kritiska tänkande. Forskning och innovationer lägger grunden för ett kunskapsintensivt samhälle, där människor och företagande kan utvecklas och skapa en hög tillväxt. Ur ett samhällsperspektiv är verksamheten vid universitet och högskolor avgörande för att bidra till utvecklingen av demokratiska, kulturella och bildningsmässiga värden. Universiteten och högskolorna har mot denna bakgrund en särskild roll i samhället och behöver ges bästa möjliga förutsättningar för att kunna bedriva sin verksamhet framgångsrikt och med hög kvalitet.

Överväganden om hur detta ska kunna ske måste ha sin utgångspunkt i de speciella förhållanden som lärosätena verkar under och att de specifika uppgifter som lärosätena har skiljer sig från andra förvaltningsmyndigheters. Universitet och högskolor

agerar på en global marknad, vilket innebär bl.a. att lärosätena konkurrerar såväl nationellt som internationellt om de bästa studenterna, de bästa lärarna och de bästa forskarna. Vidare konkurrerar de också i allt högre grad med varandra i fråga om tilldelningen av resurser för såväl forskning som utbildning. Det gäller inte minst tillgången till extern forskningsfinansiering där statliga och icke-statliga medel regelmässigt fördelas i konkurrens mellan olika forskargrupper. Universitet och högskolor har vidare en mångfacetterad finansieringsbild och är i hög grad beroende av externa medel för att klara av sina uppdrag. Universitet och högskolor har också i uppgift att samverka med det omgivande samhället och verka för att forskningsresultat kommer till nytta. Samverkansuppgiften kan innefatta ett brett spektrum av verksamheter såsom t.ex. uppdragsutbildning, uppdragsforskning och innovationsutveckling. Samarbetspartner kan vara näringslivet samt kommuner och landsting men även andra lärosäten och enskilda organisationer och individer. Samverkan kan ske på ett nationellt och internationellt plan. I ljuset av att samverkan med det omgivande samhället ökar ställs allt större förväntningar på universitetens och högskolornas roll i samhällsutvecklingen och på förmågan att delta i en global konkurrens om kunskapsproduktion, forskningsexcellens och spetskompetenser.

Även om universitet och högskolor i stor utsträckning bedriver sin verksamhet under andra förutsättningar än andra myndigheter är högskolesektorn i sig inte homogen. Inom sektorn finns såväl universitet med stor internationell forskning och samverkan som andra lärosäten av varierande storlek där verksamhetens tyngdpunkt huvudsakligen ligger i offentligt finansierad högskoleutbildning. De senare har en grundläggande och viktig uppgift att tillgodose det nationella behovet av högskoleutbildade personer. För sådana lärosäten fungerar ofta myndighetsformen väl. Men för de lärosäten där det utöver högskoleutbildning också bedrivs omfattande forskningsverksamhet och samverkan i samarbete med andra länder och aktörer är myndighetsformen inte alltid tillräckligt

flexibel. Lärosätena fyller genom sin verksamhet således på olika sätt olika funktioner inom högskolesystemet beroende på bl.a. lärosätenas storlek och verksamhetens inriktning och har därför också delvis olika behov och förutsättningar.

I en tid av snabbt hårdnande internationell konkurrens, nya aktörer och nya samverkansformer är ökad handlingsfrihet och möjlighet att agera självständigt avgörande faktorer för att kunna konkurrera med de mest framstående utländska universiteten, särskilt i fråga om forskning. I flera andra jämförbara länder är universiteten, som tidigare redovisats i avsnitt 2.4, egna juridiska personer. Härigenom har de större frihet att agera självständigt, bl.a. när det gäller möjligheterna att delta i internationella forskningsprojekt som förutsätter bildande och deltagande i olika associationer. Omvärldens förändringar ställer vidare krav på ökad handlingsfrihet i form av en flexibel organisation och snabbt beslutsfattande. Starka och självständiga lärosäten har bättre förutsättningar att klara sig i internationella sammanhang. Det måste också skapas bättre förutsättningar att skaffa sig en mer mångsidig finansieringsbas i fråga om bl.a. uppdragsutbildning, uppdragsforskning och inte minst för donationsverksamheten.

Slutsatsen är att det för några lärosäten finns behov av en ny verksamhetsform som är bättre anpassad efter de villkor som råder i omvärlden för att kunna konkurrera internationellt. Genom ökade möjligheter att kunna agera självständigt kan lärosätena själva utforma sin framtid på bästa möjliga sätt.

3.3 Ny verksamhetsform

3.3.1 Former för statlig verksamhet

I den förvaltningspolitiska propositionen Offentlig förvaltning för demokrati, delaktighet och tillväxt (prop. 2009/10:175) upprepade regeringen sin tidigare ståndpunkt att statlig

verksamhet i huvudsak bör bedrivas i myndighetsform. Vidare framhöll regeringen att en annan organisationsform bör väljas endast när regeringen eller riksdagen bedömer att en sådan form är mer ändamålsenlig och bidrar till att just den aktuella uppgiften löses på ett bättre sätt.

Frågan om vad som är en lämplig organisationsform för verksamhet som staten på något sätt vill ta ett ansvar för var föremål för uppmärksamhet redan under 1960-talet. Den fick därefter aktualitet under arbetet med en stiftelselag, men det hela slutade med att frågan skulle övervägas i annat sammanhang till vilket regeringen skulle ta initiativ, jfr regeringens proposition *Stiftelser* (prop. 1993/94:9, s. 55).

I propositionen *Former för verksamhet som är beroende av statligt stöd*, m.m. (prop. 1995/96:61) återkom regeringen som utlovat i frågan. I propositionen uttalade regeringen (s. 9) att myndighetsformen har sådana egenskaper att staten i de allra flesta fall knappast har anledning att ens överväga delegering av en förvaltningsuppgift till ett privaträttsligt organ och att statlig verksamhet bör bedrivas i myndighetsform. Regeringen tillade dock att det i några fall kan vara aktuellt med överväganden om annan verksamhetsform och fortsatte:

”Sådana överväganden kan vara aktuella då det finns statsfinansiella eller andra skäl för staten att samverka med någon annan. Men även i vissa fall då staten själv finansierar och driver en verksamhet kan behovet av en självständig framtoning för verksamheten utgöra skäl för att utnyttja en privaträttslig verksamhetsform.”

Av nyss anförda skäl (avsnitt 3.2) är bedömningen i denna departementspromemoria att det finns ett behov av en privaträttslig verksamhetsform för några lärosäten. En annan verksamhetsform än myndighetsformen kan mot den bakgrunden vara mer ändamålsenlig för lärosäten med omfattande internationell forsknings- och samverkansverksamhet och innebär att sådana lärosäten ges ett ökat handlingsutrymme att lösa sina uppgifter med hög kvalitet i förhållande till såväl staten som andra aktörer.

3.3.2 Val av lämplig verksamhetsform

När det gäller frågan vilken privaträttslig form som ska användas gjorde regeringen i propositionen Former för verksamhet som är beroende av statligt stöd, m.m. (prop. 1995/96:61) bedömningen att främst aktiebolaget och den ideella föreningen bör användas för statlig verksamhet som är anslagsberoende. Vidare konstaterade regeringen i propositionen (s. 9 f.) att sådan verksamhet som tidigare hade getts formen av s.k. anslagsstiftelse, dvs. en stiftelse som är beroende av årliga anslag, i praktiken var utesluten, eftersom en sådan enligt 1994 års stiftelselag inte betraktas som en stiftelse. Före stiftelselagens ikraftträdande fanns det en möjlighet att bilda anslagsstiftelser. För anslagsberoende verksamheter i privaträttslig form använde framför allt kommuner och landsting anslagsstiftelser (se prop. 1995/96:61 s. 9). I 1994 års stiftelselag infördes en definition av begreppet stiftelse som medförde att anslagsstiftelser inte längre kunde bildas. Enligt lagen (1994:1221) om införande av stiftelselagen ska emellertid en förmögenhetsbildning som har tillkommit före ikraftträdandet av stiftelselagen och som då uppfyllde kraven för en stiftelsebildning anses som en stiftelse enligt 1994 års stiftelselag.

Lagutskottet lät sig emellertid inte nöja med regeringens syn på frågan. I sitt betänkande som godkändes av riksdagen (bet. 1995/96:LU7, rskr. 1995/96:79) konstaterade utskottet bl.a. (s. 9 f.) att det i vart fall inte för närvarande kan uteslutas att det kan krävas en ny rättslig form vid sidan av aktiebolaget och den ideella föreningen för att helt tillfredsställa behovet av en rättslig reglering för de skilda slags verksamheter som är beroende av fortlöpande statligt stöd. Utskottet utgick från att regeringen skulle återkomma med förslag till en ny rättslig reglering om ett behov därav skulle visa sig.

Bland de alternativ till myndighetsformen som kan övervägas ska således främst verksamhetsformerna aktiebolag och ideell förening övervägas. Avsaknaden av associationsrättslig lagstiftning för ideella föreningar och därmed tydlighet kring

form och styrning av en ideell förening gör att den verksamhetsformen inte är lämplig för universitet och högskolor.

Grundläggande regler för aktiebolag finns i aktiebolagslagen (2005:551). Aktiebolag är en organisationsform som i korthet syftar till att bedriva näringsverksamhet i vinstsyfte. Den yttersta makten utövas av aktieägarna vid bolagsstämman. Ägarna har inte personligt ansvar för bolagets förpliktelser annat än att ge den sådana förutsättningar att verksamheten kan bedrivas utifrån bolagsordningen. Aktiebolagsformen är en beprövad driftsform även för verksamhet som inte drivs i vinstsyfte. Fördelarna med aktiebolagsformen är att den är flexibel och har en tydlig beslutsstruktur.

Däremot innebär de möjligheter till justering av bolagsordning och inriktning som finns för ägaren till ett aktiebolag att aktiebolagets ändamål alltför lätt kan ändras för att kunna garantera den självständiga ställning som är önskvärd för högskoleverksamhet. Av främst detta skäl bör aktiebolagsformen inte väljas.

Utöver de nu nämnda associationsformerna finns det på just området för högre utbildning och forskning skäl att nu, på sätt som lagutskottet påtalade, överväga en ny rättslig form för verksamheten. Stiftelser som är beroende av årliga anslag är som nämnts inte längre möjliga att bilda. Stiftelseformen som sådan har dock visat sig fungera väl för den verksamhet som bedrivs vid Chalmers tekniska högskola och Högskolan i Jönköping, och det finns därför skäl att överväga om denna verksamhetsform skulle vara lämplig för att tillgodose de behov som tidigare redovisats.

Bestämmelser om stiftelser finns i stiftelselagen (1994:1220). En stiftelse utgör en självständig förmögenhet. En stiftelses styrelse har som uppgift att se till att stiftelsens ändamål fullgörs i enlighet med vad stiftaren har förordnat vid stiftelsens tillkomst. En stiftelse har således inte till uppgift att generera vinst till ägare, utan att fullgöra stiftelsens ändamål. En stiftelse

är som juridisk person speciell i det avseendet att den inte har några ägare eller medlemmar som disponerar över den.

Möjligheterna att ändra, upphäva eller i särskilt fall åsidosätta föreskrifter i ett stiftelseförordnande är mycket begränsade. Detta kan bara ske om föreskrifterna på grund av ändrade förhållanden inte längre kan följas eller har blivit uppenbart onyttiga eller uppenbart stridande mot stiftarens avsikter. Föreskrifter får dessutom ändras, upphävas eller i särskilt fall åsidosättas om det finns särskilda skäl. För föreskrifter som avser stiftelsens ändamål krävs däremot synnerliga skäl för detta. Dessa särdrag hos stiftelsen som rättsfigur gör den särskilt lämpad att använda vid omvandling av statliga universitet och högskolor till privaträttsliga objekt. Beslut om att bilda stiftelser är oåterkalleliga och innebär på det sättet garantier för varaktig autonomi.

Det kan tilläggas att det är möjligt för regeringen att ändra föreskrifter i stiftelseförordnandet för stiftelser som har bildats av staten utan att det finns ändrade förhållanden och utan att styrelsen eller förvaltaren har ansökt om det (se 6 kap. 4 a § första stycket stiftelselagen). Denna möjlighet gäller dock inte föreskrifter som avser stiftelsens ändamål.

Stiftelseformen tryggar att vissa grundläggande ändamål fullföljs och den skapar också långvarig stabilitet för högskoleverksamheten. Att skapa högkvalitativ utbildning och bygga upp framgångsrik forskning måste ges tid och långsiktiga förutsättningar.

Stiftelseformen svarar även mot de behov som tidigare har redovisats i avsnitt 3.2 i fråga om att lärosätena med stor internationell forsknings- och samverkansverksamhet måste kunna agera snabbt och flexibelt i syfte att kunna bedriva utbildning och forskning på en hög internationell nivå. I egenskap av självständig juridisk person ges en stiftelse större frihet än myndigheter i fråga om möjligheten att inom ramen för stiftelseförordnandet kunna bedöma handlingsalternativen, att snabbt fatta beslut utan att frågor först underställs riksdag eller regering, att ingå avtal på samma sätt som andra självständiga

juridiska personer, att äga bolag och dotterbolag, att ingå i föreningar och bilda stiftelser samt att bygga upp egna ekonomiska medel och andra tillgångar. Vidare kan en stiftelse äga fast och lös egendom och själv bestämma när egendomen ska avyttras. En stiftelse får också större möjlighet att utan begränsningar motta donationer och förvalta dessa för olika ändamål.

En stiftelse kan även på ett annat sätt än en ett statligt universitet eller en statlig högskola anpassa den interna organisationen och hantera frågor om anställningar på ett sätt som passar det berörda lärosätets särskilda förhållanden. Bestämmelser om bl.a. organisation och läraranställningar i högskolelagen (1992:1434), högskoleförordningen (1993:100) och andra lagar och förordningar som gäller statligt anställd personal gäller inte för en stiftelse.

Som tidigare nämnts är stiftelseformen som verksamhetsform väl beprövad för verksamhet som bedrivs vid universitet och högskolor. De befintliga stiftelsehögskolorna, Chalmers tekniska högskola och Högskolan i Jönköping, är utifrån sina förutsättningar framstående och bedriver verksamhet av hög kvalitet inom många områden.

Av anförda skäl skulle stiftelseformen vara den verksamhetsform som lämpar sig bäst för vissa universitet och högskolor. För att göra det möjligt för statliga universitet och högskolor att bli stiftelser krävs dock lagändringar. I följande kapitel analyseras de rättsliga förutsättningarna för och lämnas förslag till en sådan reform.

4 En ny stiftelseform

I detta kapitel presenteras förslag till en ny form av stiftelse – högskolestiftelse. En högskolestiftelses syfte ska vara att bedriva högskoleutbildning och forskning på en internationellt hög nivå. Med en sådan form av stiftelse kan vissa statliga universitet och högskolor ges möjlighet att ombildas från myndigheter till högskolestiftelser.

4.1 Rättsliga förutsättningar för en ny reform

Grundläggande bestämmelser för stiftelser finns, som nämnts i avsnitt 3.3.2, i stiftelselagen (1994:1220). Denna lag trädde i kraft den 1 januari 1996. Enligt 1 kap. 2 § stiftelselagen bildas en stiftelse genom att egendom enligt förordnande av en eller flera stiftare avskiljs för att varaktigt förvaltas som en självständig förmögenhet för ett bestämt ändamål.

Stiftelselagens krav på varaktighet innebär att det i princip inte längre är möjligt att bilda s.k. anslagsberoende stiftelser. En skillnad i dag jämfört med 1994 års stiftelsehögskolereform avser de ekonomiska förutsättningarna och att stiftelsehögskolorna inrättades innan stiftelselagen trädde i kraft. Då kunde ett så stort kapital tillskjutas genom löntagarfondsmedel att varaktighetskriteriet utan vidare uppfylldes. Bildandet av stiftelser för högskoleverksamhet bör emellertid nu av statsfinansiella skäl i sig inte leda till ökade utgifter för staten och någon motsvarande överföring av stiftelsekapital är därför inte möjlig. Ett grundläggande villkor för en ombildning är

därför att utbildnings- och forskningsverksamheten även i fortsättningen ska finansieras genom återkommande tilldelning av medel över statsbudgeten. Stiftelsens verksamhet blir således beroende av årliga medelstillsdelningar från staten.

När nya stiftelser på högskoleområdet inrättas är det viktigt att det inte uppstår några oklarheter huruvida dessa uppfyller stiftelselagens krav på varaktighet eller inte. En ny stiftelsereform på högskoleområdet kräver därför förändringar av stiftelselagen.

I det följande redovisas de förslag till ändringar i stiftelselagen som krävs för att möjliggöra en sådan reform.

4.2 Högskolestiftelse

Förslag: En ny särskild stiftelseform som benämns högskolestiftelse införs. En högskolestiftelse får bildas i syfte att stiftelsen på uppdrag av staten ska bedriva högskoleutbildning och forskning på en internationellt hög nivå.

Skälen för förslaget: Stiftelseformen är en väl beprövad form för högskoleverksamhet som ökar lärosätenas handlingsfrihet. De stiftelsehögskolor som finns nu har förutsättningar att på ett mer flexibelt sätt hantera dagens och framtidens omvärldsförändringar. Som anförts i budgetpropositionen för 2012 finns det därför skäl att pröva om fler statliga lärosäten bör och kan ges möjlighet att ombildas till stiftelser. Med statliga universitet och högskolor menas lärosäten som omfattas av högskolelagen (1992:1434) och som anges i bilaga 1 till högskoleförordningen (1993:100).

För att möjliggöra en sådan reform krävs dock att det i stiftelselagen (1994:1220) förs in bestämmelser om en ny, särskild stiftelseform. Det sammanhänger med att det efter stiftelselagens ikraftträdande den 1 januari 1996 inte längre är

möjligt att bilda s.k. anslagsberoende stiftelser. Universitet och högskolor är oavsett verksamhetsform beroende av årliga bidrag från staten under överskådlig tid. Det är inte lämpligt att staten vid ett tillfälle avskiljer en så stor summa pengar att den självständiga förmögenheten kommer att kunna bli varaktigt bestående på det sätt som krävs för att få till stånd en vanlig stiftelse. Som lagutskottet förutsåg i det betänkande som nämns i avsnitt 3.3.2 har det uppkommit ett behov av en ny rättslig form vid sidan av aktiebolaget och den ideella föreningen för att helt tillfredsställa behovet av en rättslig reglering för de skilda slags verksamheter som är beroende av fortlöpande statligt stöd.

Svensk stiftelserätt är inte heller helt främmande för att särskilda former av stiftelser skapas utan krav på en förmögenhetsdisposition från stiftarnas sida. En s.k. insamlingsstiftelse kan bildas genom att en eller flera stiftare förordnar att pengar, som inflyter efter ett upprop av dem, ska som en självständig förmögenhet främja ett bestämt och varaktigt ändamål (11 kap. 1 § stiftelselagen). Vidare förekommer enligt stiftelselagen s.k. kollektivavtalsstiftelser. En sådan bildas genom att en arbetsgivarorganisation och en central arbetstagarorganisation i kollektivavtal förordnar att pengar som en arbetsgivare enligt kollektivavtal eller annat avtal tillskjuter ska som en självständig förmögenhet främja ett bestämt och varaktigt ändamål (11 kap. 3 § stiftelselagen).

Mot denna bakgrund föreslås det i denna departementspromemoria att en ny, särskild stiftelseform skapas. Den nya stiftelseformen ska ha en uttalad begränsning till högskoleområdet genom att syftet ska vara att bedriva högskoleutbildning och forskning på en internationellt hög nivå. Den nya formen föreslås få beteckningen högskolestiftelse. Vissa statliga universitet och högskolor bör ges möjlighet att ombildas till en sådan högskolestiftelse. Det bör framhållas att det är de särskilda behoven av självständighet, flexibilitet och ökad internationell konkurrenskraft för vissa universitet och högskolor på högskoleområdet som motiverar reformen. Därmed är det inte aktuellt med den här typen av stiftelse för

verksamheter inom andra områden än högskoleområdet. I den mån annan statlig verksamhet bör bedrivas i privaträttslig form ska det ställningstagandet göras mot bakgrund av tidigare i avsnitt 3.3.2 redovisade förarbetsuttalanden om i vilken form statlig verksamhet bör bedrivas.

Det ska betonas att en stiftelsereform på högskoleområdet inte innebär att skälen mot att tillåta anslagsstiftelser faller bort generellt. En utgångspunkt för den nuvarande stiftelselagen är att en stiftelse kan bildas endast under förutsättning att stiftaren vill få till stånd en självständig förmögenhet av varaktig natur. Bedömningen av om varaktighetskriteriet är uppfyllt bör därvid enligt förarbetena till stiftelselagen ske med utgångspunkt i den egendom som avskilts för stiftelsen och således utan hänsynstagande till eventuella utfästelser i förordnandet om ytterligare tillskott. Med en sådan lösning kommer, enligt vad som vidare anförs i förarbetena, den allmänna definitionen av stiftelsebegreppet sällan att omfatta anslagsberoende stiftelser (se prop. 1993/94:9 s. 52). Det ställningstagande som gjordes när stiftelselagen tillkom gäller även fortsättningsvis på andra områden än det som omfattas av förslaget i denna promemoria.

I avsnittet Författningsförslag finns förslag till lag om ändring i stiftelselagen.

4.3 Bildandet av högskolestiftelser

Förslag: En högskolestiftelse bildas genom att staten

1. förordnar att pengar och annan egendom, som hänförs till verksamhet vid ett statligt universitet eller en statlig högskola som omfattas av högskolelagen (1992:1434), avskiljs för att förvaltas som en självständig förmögenhet, och

2. i förordnandet utfäster sig att senare avskilja pengar i sådan omfattning att den självständiga förmögenheten kommer att bli varaktigt bestående.

Egendomen som avskiljs av stiftaren vid bildandet ska tas om hand av någon som har åtagit sig att förvalta den i enlighet med stiftelseförordnandet.

Stiftelseförordnandet ska vara skriftligt och undertecknat av stiftaren. Elektronisk signatur får inte användas vid undertecknandet.

Skälen för förslaget: För att få till stånd en högskolestiftelse föreslås det för det första att krav ställs på att stiftaren, dvs. staten förordnar att pengar och annan egendom ska avskiljas för att förvaltas som en självständig förmögenhet. Detta ska enligt vad som anges i avsnitt 4.2 ske i syfte att stiftelsen ska kunna bedriva högskoleutbildning och forskning på en internationellt hög nivå. Det som enligt förslaget kan komma i fråga att avskiljas är pengar och annan egendom som hänför sig till verksamhet vid ett statligt universitet eller en statlig högskola, dvs. statlig egendom som det ifrågavarande statliga lärosätet helt eller delvis förfogar över för verksamhetens bedrivande. Bestämmelsen innebär att möjligheten att bilda en högskolestiftelse bara kan avse vid bildandet befintliga universitet och högskolor med statlig huvudman som omfattas av högskolelagen (1992:1434). Precis vilken egendom som utöver pengar avskiljs är en fråga som avgörs vid stiftelsens bildande. Utgångspunkten är dock att egendom som ingår i balansräkningen kan komma i fråga att avskiljas men att fast egendom inte ska överlåtas. De pengar som avskiljs vid bildandet avser det bidrag som staten lämnar till verksamheten för det året på samma sätt som medel anslås till statliga universitet och högskolor.

Vid bedömningen av om stiftelselagens krav på att egendomen ska kunna varaktigt förvaltas som en självständig förmögenhet för ändamålet är uppfyllt har det antagits att en tidsrymd om fem till sex år sannolikt kan betraktas som en tillräckligt varaktig tid. Ytterst har dock denna bedömning ansetts vara en fråga för rättstillämpningen.

Med de förutsättningar som gäller för reformen är det som nämnts inte möjligt att vid bildandet tillskjuta nödvändigt kapital. Vad som avskiljs vid själva stiftelsebildningen kan därför inte vara avgörande för om varaktighetsrekvisitet är uppfyllt eller inte. Lagen måste anpassas så att varaktighetskriteriet för denna särskilda form av stiftelse uppfylls. Det görs genom att det i lagen anges att det ska finnas en utfästelse i stiftelseförordnandet om att ytterligare pengar senare ska komma att avskiljas. Kravet bör därför vara att utfästelsen i stiftelseförordnandet som ett minimum ska omfatta pengar i sådan omfattning att det vid tidpunkten när den första förmögenhetsdispositionen sker finns fog för bedömningen att den avsedda självständiga förmögenheten kommer att bli varaktigt bestående, dvs. i vart fall under de kommande fem till sex åren. Vart och ett av de belopp som utfästelsen avser bör omfatta ett fast minimibelopp för varje år. Utfästelsen om dessa belopp, som avser statens bidrag till verksamheten för respektive år, behövs för att uppfylla varaktighetskriteriet. Beloppen är avsedda för förbrukning, eftersom det är fråga om en verksamhetsstiftelse.

För utfallet av den just nämnda bedömningen är det självklart av betydelse vilka årliga anslag som lärosätet i fråga tidigare har tilldelats. Det bör också betonas att bedömningen sker med utgångspunkt i att alla de resurser som staten avskiljer enbart ska användas för det ändamål som riksdagen beslutat, dvs. för högskoleutbildning och forskning.

För att kunna godtas vid bildandet måste utfästelsen om att senare avskilja pengar vara preciserad till belopp och tid för avskiljande. En sådan utfästelse blir civilrättsligt bindande och kommer ytterst att kunna göras gällande på exekutiv väg.

För bildandet krävs det också som för andra stiftelser att egendomen som avskiljs tas om hand av någon som har åtagit sig att förvalta den i enlighet med stiftelseförordnandet (förvaltningsåtagande). Detta krav avser den egendom som avskiljs vid stiftandet. Vidare krävs det att stiftelseförordnandet ska vara skriftligt och undertecknat av stiftaren. Bestämmelsen om statens inledande förmögenhetsdisposition innefattar alltså i

likhet med vad som gäller vid bildandet av en vanlig stiftelse ett krav på att stiftaren, dvs. staten, vidtar sådana åtgärder i fråga om den egendom som dispositionen omfattar vilka normalt förutsätts för att en förvärvare ska få skydd mot en överlåtares borgenärer. I den del förmögenhetsdispositionen omfattar pengar betyder det att besittningen till dem måste ha gått över från staten till någon som av lagen betraktas som en företrädare för den avsedda högskolestiftelsen, dvs. någon som har åtagit sig att förvalta egendomen i enlighet med stiftelseförordnandet.

Möjligheten enligt 1 kap. 9 § stiftelselagen att underteckna en handling enligt den lagen med elektronisk signatur enligt lagen (2000:832) om kvalificerade elektroniska signaturer föreslås inte få tillämpas vid undertecknandet av ett stiftelseförordnande.

Det är viktigt med ett gott borgenärsskydd när avsteg nu föreslås från det gängse stiftelsebegreppet. En stiftelse som är beroende av årliga anslag kan från ett borgenärsskyddsperspektiv sägas vara mer utsatt än en vanlig stiftelse. Som har anförts ovan föreslås emellertid att strikta förutsättningar ska gälla för när en högskolestiftelse ska kunna bildas. Det är bara staten som kan vara stiftare och de pengar som staten utfäster sig att avskilja kommer från statsanslag. För en stiftelse som staten på detta sätt står bakom bedöms borgenärsskyddet bli minst lika gott som för stiftelser i allmänhet.

Det är alltså staten som bildar en högskolestiftelse. Det ligger i sakens natur att en ombildning av ett visst lärosäte från statlig myndighet till högskolestiftelse sker i samverkan med det ifrågavarande lärosätet. Det bör vidare framhållas att en högskolestiftelse inte kan bildas med mindre än att åtgärden har godkänts av riksdagen.

Ett förslag till utformning av ett stiftelseförordnande finns i *bilaga 1*. Ett stiftelseförordnande kan komma att anpassas till ett universitet eller en högskola som ska ombildas till stiftelse. Förhållandet mellan staten och en stiftelsehögskola kommer dessutom att regleras genom avtal. Detta behandlas i avsnitt 5.2.2.

I avsnittet Författningsförslag finns förslag till lag om ändring i stiftelselagen.

4.4 Tillämpliga regler i stiftelselagen

Förslag: För högskolestiftelser ska stiftelselagen gälla i den utsträckning som anges i lagen.

Skälen för förslaget: Den nya stiftelseformen föreslås få ett eget regelsystem. Detta regelsystem är i stor utsträckning detsamma som gäller för vanliga stiftelser enligt 1–10 kap. stiftelselagen. Det är också lämpligt att samma regelverk gäller för en högskolestiftelse som för redan existerande lärosäten som drivs i stiftelseform. Det bör tilläggas i sammanhanget att det kan vara lämpligt att staten i själva stiftelseförordnandet öppnar upp för att en högskolestiftelse – i likhet med vad som är fallet i fråga om de nu befintliga stiftelsehögskolorna – kan bedriva en del av eller hela sin verksamhet genom ett eller flera helägda aktiebolag.

I avsnittet Författningsförslag finns förslag till lag om ändring i stiftelselagen.

4.5 En högskolestiftelses namn

Förslag: En högskolestiftelses namn ska innehålla ordet högskolestiftelse. Ingen annan stiftelse än en högskolestiftelse får använda detta ord i sitt namn.

Skälen för förslaget: Det har ovan föreslagits att den nya stiftelseformen ska betecknas högskolestiftelse. För att tydliggöra syftet med en högskolestiftelses verksamhet föreslås att en högskolestiftelses namn ska innehålla ordet högskolestiftelse. De två redan existerande lärosätena som

bedrivs i stiftelseform – Chalmers tekniska högskola och Högskolan i Jönköping – är bildade av staten och finansieras i huvudsak med statliga medel. De inrättades den 1 juli 1994, dvs. innan stiftelselagen trädde i kraft, och är rättsligt att betrakta som vanliga stiftelser. Det innebär att de inte får använda benämningen högskolestiftelse i sina namn. Inte heller någon annan stiftelse får använda detta ord i sitt namn.

I avsnittet Författningsförslag finns förslag till lag om ändring i stiftelselagen.

5 Förutsättningar för ombildning till en högskolestiftelse

Detta kapitel innehåller en redovisning av utgångspunkterna för en ombildning av ett statligt universitet eller högskola till en högskolestiftelse och övergripande bedömningar om vilka förutsättningar som bör gälla vid en ombildning i fråga om ekonomi, högskoleutbildning, studenter och personal.

I kapitel 4 föreslås att en ny stiftelseform ”högskolestiftelse” ska införas i stiftelselagen (1994:1220) fr.o.m. den 1 juli 2014. Lagförslaget om en ny stiftelseform gör det möjligt att därefter ombilda statliga universitet och högskolor till stiftelser utan att tillskjuta ett stort stiftelsekapital. En ombildning innebär att ett statligt universitet eller en statlig högskola upphör att vara en myndighet och att verksamheten överförs och fortsätter bedrivas i en ny privaträttslig form. Kärnuppgifterna, dvs. högskoleutbildning och forskning, ska vara desamma oberoende av om universitetet eller högskolan är en statlig myndighet eller en högskolestiftelse.

På grund av sin speciella inriktning har Försvarshögskolan en särställning bland de statliga lärosätena. Försvarshögskolan bör därför inte bli aktuell för ett ombildande.

5.1 Utgångspunkter

Ombildandet av statliga universitet och högskolor till högskolestiftelser behöver utformas så att en långsiktigt god

utveckling av högskoleutbildning och forskning garanteras. Följande utgångspunkter bör vara ledande vid en ombildning:

1. En högskolestiftelse ska ha verksamhetsmässiga förutsättningar att långsiktigt klara sitt uppdrag. Det innebär att det statliga universitetet eller den statliga högskolan ska ha en sådan kvalitet på sin högskoleutbildning och forskning att lärosätet även på sikt har förutsättningar att attrahera tillräckligt med studenter och forskningsmedel för att kunna upprätthålla den verksamhet som krävs för att dess kvalitet inte ska äventyras. Det innebär även att det statliga lärosätets ekonomi och organisation ska ha kapacitet att långsiktigt agera som självständig juridisk person.

2. Grundläggande principer för verksamheten som gäller för statliga universitet och högskolor ska gälla även för en högskolestiftelse. Det rör framför allt forskningens frihet, krav på hög kvalitet och effektivt resursutnyttjande.

3. Konkurrensneutralitet ska råda mellan statliga universitet och högskolor och en högskolestiftelse. Det innebär att samma principer för medelstildelning ska gälla så långt som möjligt och att övergången till en högskolestiftelse i sig varken negativt eller positivt bör påverka lärosätets ekonomiska resurser till högskoleutbildning och forskning. Konkurrensneutralitet innebär också att den framtida medelstildelningen på samma sätt som för de statliga lärosätena ska styras av de förutsättningar som riksdag och regering fastställer. Det innebär att högskolestiftelsens bidrag på samma sätt som ett statligt universitets eller högskolas anslag både kan komma att ökas och minskas.

4. Statens krav på en högskolestiftelse och stiftelsens åtaganden utformas med syfte att säkerställa att statliga medel används effektivt och för de ändamål som riksdagen beslutat, dvs. högskoleutbildning och forskning. För att säkerställa detta ska bl.a. användningen av de statliga medlen särredovisas i förhållande till annan verksamhet som finansieras med icke-statliga medel.

5. Bildandet av nya högskolestiftelser och den fortsatta verksamheten i denna nya form ska i sig inte leda till ökade utgifter för staten.

6. Studenternas rättssäkerhet och inflytande ska väsentligen förbli likvärdiga efter en ombildning till högskolestiftelse.

7. I syfte att sträva efter likvärdiga anställningsvillkor efter en ombildning till högskolestiftelse är utgångspunkten att en högskolestiftelse ska vara medlem i Arbetsgivarverket.

5.2 Förhållandet mellan staten och en högskolestiftelse

Bedömning: Förhållandet mellan staten och en högskolestiftelse regleras utöver vad som anges i stiftelselagen (1994:1220) i huvudsak genom ett stiftelseförordnande, ett långsiktigt ramavtal och ett kortsiktigt underavtal.

Skälen för bedömningen: Förhållandet mellan staten och en högskolestiftelse kan i vissa fall behöva regleras genom författning, t.ex. tillstånd att utfärda examina, men i allt väsentligt bör regleringen ske genom ett stiftelseförordnande, ett långsiktigt ramavtal och ett kortsiktigt underavtal. Vilka delar som ska regleras var beror bl.a. på vilka krav stiftelselagen ställer, i vilken utsträckning det är fråga om ömsesidiga förpliktelser och på hur länge bestämmelserna är avsedda att gälla. I *bilaga 1* och *2* presenteras förslag till hur ett stiftelseförordnande och ett långsiktigt ramavtal kan utformas.

5.2.1 Stiftelseförordnandet

Förslag: I stiftelseförordnandet anges bestämmelser om bl.a. att egendom avskiljs för att varaktigt förvaltas som en självständig

förmögenhet, stiftelsens ändamål, organisation och medelsanvändning.
--

Skälen för förslaget

Av stiftelselagen (1994:1220) framgår att en stiftelse bildas genom att stiftaren i ett förordnande avskiljer egendom för att förvaltas som en självständig förmögenhet för ett i förordnandet bestämt ändamål. Lagen innehåller vissa minimikrav på vad ett sådant stiftelseförordnande ska innehålla. Stiftelselagen innehåller även vissa dispositiva bestämmelser, dvs. bestämmelser som gäller endast i fall då stiftaren inte har föreskrivit något i den aktuella frågan. Så är t.ex. fallet i fråga om vissa bestämmelser som rör stiftelsens organisation. I bilaga 1 presenteras förslag till bestämmelser i ett stiftelseförordnande för en högskolestiftelse. Nedan följer en redogörelse för de frågor som föreslås regleras.

Högskolestiftelsens ändamål

Av det förslag till ändring i stiftelselagen (1994:1220) som föreslås i kapitel 4 framgår att en högskolestiftelse får bildas i syfte att stiftelsen ska bedriva högskoleutbildning och forskning på en internationellt hög nivå. Detta syfte föreslås också anges i stiftelseförordnandet som en del av ändamålet. Det huvudsakliga verksamhetsområdet för en högskolestiftelse ska, liksom för statliga universitet och högskolor, vara att på uppdrag av staten bedriva högskoleutbildning och forskning. Detta föreslås ske antingen direkt inom stiftelsen eller genom bolag. Universitet och högskolor bedriver vanligtvis också annan liknande utbildning och forskning, t.ex. uppdragsutbildning, uppdragsforskning eller utbildning inom yrkeshögskolan. Även en högskolestiftelse ska kunna bedriva sådan verksamhet, liksom annan verksamhet som stödjer fullgörandet av utbildnings- och

forskningsverksamheten. Det kan t.ex. röra sig om verksamhet kopplad till donationer eller fastigheter. Sådan verksamhet ska inte få bedrivas med anslagsmedel eller avkastning av anslagsmedel om inte verksamheten omfattas av anslagets ändamål. Sådan övrig verksamhet ska inte heller bedrivas på ett sådant sätt eller i sådan omfattning att den får en negativ inverkan på högskoleutbildning eller forskning som bedrivs på uppdrag av staten.

Samverkan med det omgivande samhället föreslås på samma sätt som för statliga universitet och högskolor vara en uppgift för en högskolestiftelse. Vidare föreslås att principen om forskningens frihet, studenternas rätt att utöva inflytande över högskoleutbildningen och krav på hög kvalitet och effektivt resursutnyttjande slås fast i stiftelseförordnandet. Ovan nämnda aspekter är styrande för statliga universitet och högskolor och det är rimligt att samma principer gäller för en högskolestiftelse. Ytterligare frågor om hur verksamheten bör bedrivas föreslås parterna komma överens om i avtal, se avsnitt 5.2.2.

Organisation

Av 2 kap. 2 § stiftelselagen framgår att om ett åtagande att förvalta stiftelsens egendom i enlighet med stiftelseförordnandet görs av en eller flera fysiska personer föreligger s.k. egen förvaltning. Vidare framgår att den eller de fysiska personer som har åtagit sig att förvalta stiftelsens egendom i enlighet med stiftelseförordnandet bildar styrelse för stiftelsen. Stiftelsens styrelse har till uppgift att se till att stiftelsens ändamål fullgörs i enlighet med vad stiftaren förordnat vid stiftelsens tillkomst.

En högskolestiftelse bör ha egen förvaltning och dess verksamhet bör således ledas av en styrelse. Styrelsen bör bestå av en ordförande, rektor och minst sju andra ledamöter, bland dem representanter för lärare och studenter.

En högskolestiftelse bör ha en rektor som bör vara självskriven ledamot i styrelsen. Ordföranden och en av de sju

andra ledamöterna bör utses av regeringen. Studenterna och lärarna vid högskolestiftelsen bör, på samma sätt som vid statliga universitet och högskolor, ha rätt att utse tre ledamöter vardera. Sådana ledamöter spelar en viktig roll i styrelsens arbete och deras inflytande bör inte minska när ett statligt lärosäte blir en högskolestiftelse.

Varje högskolestiftelse bör få avgöra om ytterligare ledamöter ska utses. Sådana ledamöter bör utses på det sätt som styrelsen bestämmer. Högskolestiftelsen bör också få avgöra om representanter för de anställda ska ingå i styrelsen.

Högskolestiftelsen bör anställa en rektor. Det är viktigt att beslutet är väl förankrat inom lärosätet. Stiftelsen bör företrädas i det anställningsärendet av styrelsen. I stiftelseförordnandet bör också förhållandet mellan styrelse och rektor regleras.

I stiftelseförordnandet bör det inte regleras hur en ny högskolestyrelse utses första gången. Detta bör ske genom att styrelsens ordförande och samtliga ledamöter utöver rektor utses av regeringen efter förslag av en nomineringsgrupp för varje högskolestiftelse. Nomineringsgruppen bör inhämta förslag till representanter för lärare och studenter från respektive grupp. Nomineringsgruppen bör bestå av en person som utses av regeringen och som har god kännedom om den blivande högskolestiftelsen, en representant för studenterna vid högskolestiftelsen och landshövdingen i det län där högskolestiftelsen har sin huvudsakliga verksamhet eller dennes ställföreträdare.

Medelsanvändning och revision

En mycket stor del av högskolestiftelsernas verksamhet avses finansieras med skattemedel. Det är av yttersta vikt att de tilldelade medlen används på det sätt som riksdagen har avsett. Detsamma gäller avkastningen av sådana medel. Av stiftelseförordnandet bör det framgå hur medlen ska användas.

(Se vidare avsnitt 5.3.5.) Ändamålet med de medel som riksdagen anvisat bör överensstämma med stiftelsens ändamål.

En högskolestiftelse kan även komma att bedriva verksamhet som inte direkt finansieras av staten. Det är väsentligt att all verksamhet bedrivs på ett sådant sätt att åtagandet till staten inte riskeras. Det kan t.ex. handla om att inte investera i fastigheter på ett sådant sätt att det finns risk för förluster som kan påverka högskoleutbildning och forskning.

För att staten ska kunna följa verksamheten och hur medlen används föreslås vidare att en informations- och redovisningsskyldighet för högskolestiftelserna fastställs i stiftelseförordnandet. Bestämmelser om revision regleras i stiftelselagen (1994:1220) och behöver därför inte anges i stiftelseförordnandet (se avsnitt 5.3.10). Som räkenskapsår för en högskolestiftelse föreslås kalenderåret.

5.2.2 Avtal

Förslag: Ett ramavtal ska slutas mellan staten och högskolestiftelsen och slutas för bestämd tid. Avtalet ska reglera frågor om bl.a. konkurrensneutralitet och beräkning av ersättningar.

Skälen för förslaget: Frågor av långsiktig karaktär i fråga om statens relation med en högskolestiftelse bör fastställas i ett långsiktigt ramavtal. Avtalstiden för de långsiktiga avtal som gäller för Chalmers tekniska högskola respektive Högskolan i Jönköping är 15 år. Det är rimligt att liknande avtalsperioder gäller även i fråga om kommande ombildningar med möjlighet att omförhandla avtalet vid behov. Eftersom utvecklingen är svår att förutse för lång tid framöver, föreslås dock att avtalet, efter en första femtonårsperiod, förlängs med tioårsperioder. Se förslag till långsiktigt ramavtal i *bilaga 2*.

Det långsiktiga ramavtalet bör huvudsakligen reglera följande.

1. En avsiktsförklaring om att staten ser en högskolestiftelse som en del av det svenska utbildningssystemet och att staten i fråga om högskoleutbildning och forskning inklusive samverkans ska behandla en högskolestiftelse utifrån samma utgångspunkter som de statliga lärosätena.
2. Statens åtagande i fråga om principer för beräkning av ersättning till en högskolestiftelse, möjlighet för en högskolestiftelse att få medel från andra statliga finansierare och bestämmelser om kompensation för mervärdesskatt.
3. Krav på organisationen i fråga om sådan högskoleutbildning som omfattas av tillstånd att utfärda examina enligt lagen (1993:792) om enskilda utbildningsanordnare som får tillstånd att utfärda vissa examina.
4. Hänvisning till underavtal om utbildnings- och forskningsverksamhet.
5. Specificering av krav på redovisning, uppföljning, utvärdering och statistik som möjliggör granskning av verksamheten, i likhet med de krav på uppföljning av verksamhet som gäller för statliga universitet och högskolor.
6. Åtagande för en högskolestiftelse att ansöka om medlemskap i Arbetsgivarverket.

Underavtal

I underavtal till det långsiktiga ramavtalet bör utbildnings- och forskningsuppdrag för varje verksamhetsår regleras i likhet med vad som gäller för statliga universitet och högskolor enligt regleringsbrev. För statliga universitet och högskolor gäller regleringsbrev för ett år. Det är rimligt att avtalsperioden för underavtalen överensstämmer med det som gäller för de statliga lärosätena. I avtalen bör frågor om ersättning för

högskoleutbildning och forskning regleras liksom frågor om kvalitet, dimensionering, resultatredovisning m.m.

5.3 Ekonomiska förutsättningar

5.3.1 Finansiering för långsiktighet

Det är väsentligt att en högskolestiftelse ges sådana ekonomiska förutsättningar att den får möjlighet att långsiktigt klara sitt uppdrag att utföra högskoleutbildning och forskning av hög kvalitet och uppfylla varaktighetskriteriet i stiftelselagen (se avsnitt 4.2 och 4.3). Högskolestiftelsen bör de första sex åren garanteras 90 procent av den tidigare myndighetens totala anslagsnivå för utbildning på grundnivå och avancerad nivå och forskning och utbildning på forskarnivå exkl. pris- och löneomräkning. Det bör ske genom utfästelse i stiftelseförordnandet med bestämda belopp. I normalfallet bör en högskolestiftelse tilldelas ett högre bidrag som utvecklas efter samma principer som de statliga universiteten och högskolornas anslag. Förutsatt att den garanterade nivån säkerställs kan högskolestiftelsens bidrag förändras om det finns skäl för detta. Bidraget för högskoleutbildning bör t.ex. kunna reduceras om inte högskolestiftelsen kan avräkna helårsstudenter och helårsprestationer motsvarande sitt takbelopp inom ramen för det regelverk som gäller för avräkning.

5.3.2 Överföring av samtliga tillgångar och skulder

Övergången till en högskolestiftelse bör i sig inte innebära några stora verksamhetsförändringar för det berörda lärosätet. En högskolestiftelse avses i stort att bedriva den verksamhet som skulle ha bedrivits av det statliga lärosätet. För att kunna fortsätta att bedriva högskoleutbildning och forskning behöver

lärosätets resurser föras över till högskolestiftelsen. För varje berört lärosäte behöver en genomgång av dessa resurser göras för att kunna bedöma vilka tillgångar och skulder som bör överföras för att den fortsatta verksamheten ska kunna bedrivas med oförändrad omfattning och kvalitet. I normalfallet innebär det att i princip samtliga tillgångar, skulder, rättigheter och åtaganden bör överföras till högskolestiftelsen till bokförda värden utifrån myndighetens balans- och resultaträkning. Det bör även gälla förvaltningen av de donationer som lärosätet i dag förvaltar under förutsättning att det överensstämmer med donationens villkor.

Berörda lärosäten bör ges i uppdrag att redovisa om de förfogar över tillgångar där det bokförda värdet markant skiljer sig från det marknadsmässiga eller om tillgångar finns som kan komma att leda till avsevärda framtida intäkter eller kostnader för t.ex. underhåll. Vidare bör lärosätena ges i uppdrag att redovisa om de bedriver verksamhet som har ett betydande kommersiellt värde.

Det är viktigt att en högskolestiftelse fortsätter att utveckla samverkansuppgiften. En del i samverkansuppgiften för statliga lärosäten är det arbete som sker i ett lärosätes holdingbolag. Holdingbolag som förvaltas av ett statligt lärosäte bör därför ingå i den genomgång av tillgångar och skulder som nämns ovan.

Staten avser inte att överföra några andra resurser vid bildandet av högskolestiftelsen än de som nämns i detta avsnitt och i avsnitt 5.3.1.

5.3.3 Avvecklingsfrågor

Även om all verksamhet överförs från ett statligt universitet eller en statlig högskola till en högskolestiftelse kommer vissa avvecklingskostnader att uppstå. Det kan t.ex. gälla kostnader för vissa personalfrågor eller arkivering. Gällande regelverk ska följas. En högskolestiftelse ansvarar för finansieringen av

myndighetens avveckling. När det gäller villkor för anställda vid övergång av verksamhet se vidare avsnitt 5.12.

5.3.4 Konkurrensneutralitet

Övergången till en högskolestiftelse bör inte negativt påverka lärosätets ekonomiska resurser för högskoleutbildning och forskning. Utgångspunkten är att konkurrensneutralitet bör garanteras i ett långsiktigt avtal mellan staten och en högskolestiftelse. Konkurrensneutraliteten innebär bl.a. att medel tilldelas en högskolestiftelse på samma grund som för ett statligt lärosäte och att samma tillgång till t.ex. forskningsmedel från statliga myndigheter ska gälla som för statliga universitet och högskolor. I konkurrensneutraliteten ingår också att få kompensation för mervärdesskatt på motsvarande sätt som statliga lärosäten kompenseras.

En högskolestiftelse bör vidare få medel för högskoleutbildning och forskning på samma villkor som ett statligt lärosäte. Det innebär att samma principer för avräkning av studenter som vid statliga universitet och högskolor bör gälla i de fall dessa tillämpas för den statliga högskolan. Bidrag för högskoleutbildning och forskning bör endast få användas för respektive ändamål i enlighet med riksdagens beslut.

Statliga lärosäten har inte rätt att använda forskningsanslaget till att bilda exempelvis bolag även om syftet är att bedriva forskning. Detta bör dock vara möjligt för en högskolestiftelse om bolagets verksamhet inte är kommersiell och överensstämmer med anslaget ändamål. På så sätt underlättas samverkan och angelägna forskningssamarbeten. Detta innebär t.ex. att en högskolestiftelse bör kunna använda bidragsmedel till sådana kapitaltillskott som samarbeten kring European Institute of Innovation and Technology kräver.

Det är viktigt att en högskolestiftelse agerar effektivt, långsiktigt och hållbart i sin roll som ägare av eventuella bolag.

De redovisnings- och återrapporteringskrav som ställs på statliga universitet och högskolor i regleringsbrev bör genom avtal gälla för en högskolestiftelse. Även prognoser och budgetunderlag bör lämnas på motsvarande sätt som för statliga lärosäten. En högskolestiftelse bör också i avtal åta sig att lämna ekonomisk och verksamhetsmässig statistik till Universitetskanslersämbetet i samma omfattning som statliga lärosäten. Uppgifter om en högskolestiftelses verksamhet behövs i arbetet med nationalräkenskaperna, därför bör en sådan stiftelse också åta sig att lämna de underlag Ekonomistyrningsverket behöver för arbetet med dessa.

5.3.5 Möjlighet att bygga upp eget kapital eller överskott i verksamheten

Ett sparande eller myndighetskapital kan uppstå hos statliga universitet och statliga högskolor, eftersom medel för högskoleutbildning och forskning inte betalas ut i direkt anslutning till förbrukning. Detta kapital bör också föras över till en högskolestiftelse och ses som en skuld till staten att i framtiden utföra högskoleutbildning och forskning. Ett kapital, och eventuell avkastning som byggs upp med outnyttjade anslag eller byggs upp med ännu inte förbrukade bidrag, bör endast få användas för det ändamål som medlen har anvisats för, och utvecklingen av sparandet bör särredovisas.

I syfte att skapa en flexibilitet i verksamheten för att kunna möta tillfälliga nedgångar i intäkterna är det också rimligt att en högskolestiftelse långsiktigt planerar för att ha ett visst kapital. Det är dock väsentligt att kapitalet förvaltas på ett sådant sätt att åtagandet till staten att genomföra verksamhet inte riskeras.

Ändamålet för en högskolestiftelse tillsammans med de villkor som är kopplade till de bidrag som en högskolestiftelse tilldelas sätter tydliga gränser för hur dess medel får användas. Överskott som uppstår i en verksamhet som inte finansieras med bidrag bör en högskolestiftelse fritt få disponera inom ramen för

sitt ändamål. Det kan t.ex. gälla överskott från uppdragsforskning och uppdragsutbildning. På så sätt kan exempelvis resurser skapas som kan investeras i bolag som kommersialiserar forskningsresultat. Det är väsentligt att den icke offentligt finansierade verksamheten är så utformad att det inte finns risk att den subventioneras av den offentligt finansierade verksamheten.

5.3.6 Fastigheter

Det kan innebära fördelar att äga sina egna fastigheter. En högskolestiftelse har möjlighet att, precis som andra juridiska personer, förvärva fastigheter t.ex. genom köp, byte, gåva eller testamente.

För att minska de ekonomiska riskerna bör en högskolestiftelse endast få köpa fastigheter som direkt ska användas i verksamheten (se förslag till stiftelseförordnande, bilaga 1). Vad som avses med fastigheter som direkt ska användas i verksamheten är främst fastigheter för utbildning och forskning samt lokaler för administration av sådan verksamhet. Vidare avses även kontorslokaler i anslutning till utbildning och forskning samt vissa affärslokaler som finns i anslutning till lokaler för utbildning och forskning, såsom lunchrestauranger, butiker som säljer studentlitteratur eller kiosker. För att undvika ett för stort risktagande bör högskolestiftelsen dock inte få köpa studentbostäder eller fastigheter som en ren kapitalinvestering. Däremot bör högskolestiftelsen få ta emot alla slags fastigheter genom gåva eller testamente för olika syften under förutsättning att det inte leder till att åtagandet till staten riskeras.

5.3.7 Belåning av fastigheter

Förslag: En högskolestiftelse får inte upplåta panträtt i sina fastigheter till säkerhet för fordringar som överstiger 70 procent
--

av fastigheternas samlade marknadsvärde. Regeringen får medge en högskolestiftelse undantag från detta.

Skälen för förslaget: Om en högskolestiftelses fastighetsinnehav leder till att stiftelsen ikläder sig ett för stort ekonomiskt risktagande, kan åtagandet till staten komma att riskeras. Den belåningsgrad till vilken högskolestiftelsen ska kunna uppta lån med sina fastigheter som säkerhet bör av den anledningen begränsas till 70 procent av fastigheternas samlade marknadsvärde vid tidpunkten då ett lån tas upp. Det bör emellertid vara möjligt att kunna göra avsteg från begränsningen om det i framtiden skulle uppstå ett behov av det med hänsyn till skiftande förutsättningar för olika högskolestiftelser. Det kan t.ex. vara lämpligt om en högskolestiftelse har uppvisat ett gott och stabilt ekonomiskt resultat så att åtagandet till staten är säkerställt. Utvecklingen av fastighetsbelåning bör redovisas årligen av högskolestiftelsen.

En begränsning av belåningsgraden kan regleras i lag eller i stiftelseförordnandet för en högskolestiftelse. Om ett förordnande om lånebegränsning tas in i stiftelseförordnandet, bedöms det kunna ändras enligt bestämmelserna i 6 kap. 4 a § stiftelselagen (1994:1220). Motsvarande flexibilitet uppnås emellertid genom att reglera begränsningen i lag i vilken också kan intas en möjlighet för regeringen att medge undantag. I denna departementspromemoria föreslås reglering genom en ny lag. Begränsningen föreslås uttryckas så att en högskolestiftelse inte får upplåta pantträtt i sina fastigheter till säkerhet för fordringar som överstiger 70 procent av fastigheternas samlade marknadsvärde. Vidare föreslås att regeringen ska få medge en högskolestiftelse undantag från detta. Att ta in bestämmelserna i stiftelselagen eller i någon lag inom Utbildningsdepartementets område är andra alternativ som har övervägts.

De fastigheter som avses i ovan nämnda reglering utgörs av de fastigheter som högskolestiftelsen äger själv. Det bör emellertid under alla förhållanden ankomma på en högskolestiftelse att i

enlighet med allmänna stiftelserättsliga principer se till att vad som gäller för en högskolestiftelse enligt stiftelseförordnandet och bestämmelser i lag inte kringgås genom att verksamheten och belåningen förläggs till bolag. Detta kan exempelvis ske genom att högskolestiftelsen inför motsvarande begränsning i fråga om belåning i bolagsordningen för bolaget.

I avsnittet Författningsförslag bifogas ett förslag till lag om upplåtelse av panträtt i högskolestiftelsens fastigheter.

5.3.8 Kompensation för kostnader för mervärdesskatt

Statliga myndigheter kan inte dra av ingående mervärdesskatt. I stället ges kompensation enligt förordningen (2002:831) om myndigheters rätt till kompensation för ingående mervärdesskatt. Enligt denna förordning får myndigheterna rekvirera kompensationen från Skatteverket som avräknar det rekvirerade beloppet mot inkomstiteln Mervärdesskatt.

Inte heller enskilda utbildningsanordnare kan dra av ingående mervärdesskatt för högskoleutbildning och forskning. I syfte att garantera konkurrensneutralitet gentemot statliga universitet och högskolor ersätter staten de stiftelsehögskolor (Chalmers tekniska högskola och Högskolan i Jönköping) som finns för de mervärdesskattkostnader som uppkommer i högskoleutbildningen och forskningen.

För att garantera konkurrensneutralitet bör även nyinrättade högskolestiftelser kompenseras för mervärdesskattkostnader. En sådan kompensation leder inte till några ökade kostnader för staten, eftersom den i allt väsentligt motsvarar den ersättning som i dag utbetalas till de statliga lärosätena.

5.3.9 Upphandling

Om en högskolestiftelse till största delen finansieras av staten, omfattas den av lagen (2007:1091) om offentlig upphandling.

Det innebär att en högskolestiftelse blir skyldig att följa bestämmelserna om offentlig upphandling i nämnda lag i de fall dessa ska tillämpas enligt lagen.

5.3.10 Revision och tillsyn

Enligt 4 kap. stiftelselagen (1994:1220) är en stiftelse skyldig att ha minst en revisor. Minst en revisor ska vara auktoriserad eller godkänd revisor, om stiftelsen enligt bokföringslagen (1999:1078) är skyldig att upprätta årsredovisning. I större stiftelser krävs också att minst en revisor är auktoriserad eller godkänd revisor (se 4 kap. 4 § SL). För att säkerställa korrekt och effektiv användning av statens medel har Riksrevisionen dessutom möjlighet att förordna en eller flera revisorer att delta i revisionen av en stiftelse. Detta framgår av 2 § i lagen om revision av statlig verksamhet m.m. (2002:1022), se 4 kap. 1 § andra stycket stiftelselagen. Revisorn granskar stiftelsens räkenskaper och årsredovisning men också styrelsens förvaltning. Stiftelsens revisor är skyldig att lämna upplysningar om stiftelsens angelägenheter till såväl tillsynsmyndigheten som Riksrevisionen.

Vidare följer det av 1 § förordningen (2012:810) med instruktion för Universitetskanslersämbetet att Universitetskanslersämbetet ansvarar för frågor som rör enskilda anordnare av utbildning som kan leda fram till en examen som får utfärdas enligt lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina. Av 4 § i samma förordning följer att Universitetskanslersämbetet ska ha tillsyn över verksamheten inom sitt ansvarsområde. Det innebär således att Universitetskanslersämbetet kommer att utöva tillsyn över verksamheten.

Enligt 9 kap. stiftelselagen är en stiftelse knuten till en tillsynsmyndighet. Denna myndighet är i regel länsstyrelsen i det län där stiftelsens styrelse eller förvaltare har sitt säte. Tillsynsmyndigheten har befogenhet att utöva kontroll, göra

nödvändiga ingripanden samt ska lämna stiftelserna råd och upplysningar.

5.4 Offentlighet

Förslag: Rätten att ta del av allmänna handlingar hos en myndighet ska gälla även handlingar hos en högskolestiftelse.

Handlingsoffentligheten ska omfatta all verksamhet vid en högskolestiftelse och dess eventuella utbildningsbolag.

Skälen för förslaget: Rätten att ta del av allmänna handlingar, den s.k. handlingsoffentligheten, är reglerad i 2 kap. tryckfrihetsförordningen. Den innebär, med vissa begränsningar, en rätt för var och en att ta del av allmänna handlingar hos myndigheter. Handlingsoffentligheten möjliggör allmänhetens insyn i en myndighets verksamhet och utgör därmed en viktig garanti för rättssäkerheten.

Enligt 2 kap. 4 § offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) är handlingsoffentligheten tillämplig även vid organ som anges i bilagan till offentlighets- och sekretesslagen för verksamhet som specificeras i bilagan. Chalmers tekniska högskola och Högskolan i Jönköping samt bolag som ägs av stiftelserna och som bedriver högskoleverksamhet anges i denna bilaga.

Handlingsoffentlighetens stora betydelse för insyn och rättssäkerhet medför att den bör göras tillämplig även vid de lärosäten som ombildas till en högskolestiftelse genom att högskolestiftelsen tas upp i bilagan till offentlighets- och sekretesslagen. En högskolestiftelse kommer därmed att jämföras med en myndighet vid tillämpningen av offentlighets- och sekretesslagen. Detta innebär bl.a. att sekretessbestämmelserna i offentlighets- och sekretesslagen blir gällande och att anställda vid en högskolestiftelse omfattas av reglerna om tystnadsplikt. Vidare innebär det att bestämmelserna om meddelarfrihet kommer att gälla. Även

reglerna i offentlighets- och sekretesslagen om registrering av allmänna handlingar blir tillämpliga för en högskolestiftelse.

Som framgår av förslaget till det långsiktiga ramavtalet (se bilaga 2) ska sådan utbildning som omfattas av tillstånd att utfärda examina enligt lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina bedrivs antingen direkt i högskolestiftelsen eller i helägda aktiebolag. Dessa aktiebolag benämns i det följande för enkelhetens skull "utbildningsbolag". Även när verksamheten bedrivs i eventuella utbildningsbolag bör den omfattas av handlingsoffentlighet. Av det skälet bör också eventuella utbildningsbolag tas upp i bilagan till offentlighets- och sekretesslagen.

De skäl som ligger bakom bestämmelserna om handlingsoffentlighet gör sig gällande för all verksamhet som förekommer hos en högskolestiftelse och dess eventuella utbildningsbolag.

För att kunna ta upp en högskolestiftelse och eventuella utbildningsbolag i bilagan till offentlighets- och sekretesslagen krävs att namnen på dessa juridiska personer har fastställts. Av det skälet kan de ovan föreslagna ändringarna i bilagan till offentlighets- och sekretesslagen genomföras först efter bildandet av en högskolestiftelse.

Till följd av att en högskolestiftelse och dess eventuella utbildningsbolag tas upp i bilagan till offentlighets- och sekretesslagen blir arkivlagens (1990:782) bestämmelser om statliga myndigheters arkiv tillämpliga även för högskolestiftelsens och bolagens arkiv, till den del arkiven härrör från verksamhet som anges i bilagan till offentlighets- och sekretesslagen.

I avsnittet Författningsförslag bifogas ett förslag till ändring i bilagan till offentlighets- och sekretesslagen.

5.5 Överlämnande av allmänna handlingar till en högskolestiftelse

Bedömning: En högskolestiftelse och dess eventuella utbildningsbolag bör omfattas av bestämmelserna om överlämnande av allmänna handlingar till andra organ än myndigheter för förvaring.

Skälen för bedömningen: Som ovan har anförts upphör ett statligt universitet eller en statlig högskola som myndighet i samband med att verksamheten förs över och bedrivs av en högskolestiftelse.

Av 1 § förordningen (1994:1495) om överlämnande av allmänna handlingar till andra organ än myndigheter för förvaring framgår det att allmänna handlingar som härrör från en myndighet som är förtecknad i bilagan till förordningen får överlämnas till och tills vidare förvaras hos det eller de enskilda organ som anges i bilagan. Vidare anges att det ankommer på Riksarkivet att efter samråd med myndigheten eller organet göra en sammanställning över de handlingar som överlämnas.

En högskolestiftelse som bildas behöver ha tillgång till allmänna handlingar som är hänförliga till verksamheten vid ett statligt lärosäte, eftersom den annars i praktiken inte kan bedriva sin verksamhet effektivt. Även högskolestiftelsens eventuella utbildningsbolag behöver ha tillgång till allmänna handlingar som är hänförliga till verksamheten vid ett statligt lärosäte.

Ett statligt lärosäte som upphör med sin verksamhet och en högskolestiftelse samt eventuella utbildningsbolag som därefter bedriver verksamheten bör därför tas upp i bilagan till förordningen om överlämnande av allmänna handlingar till andra organ än myndigheter för förvaring. Därigenom kan allmänna handlingar som härrör från ett statligt lärosäte lämnas över till och tills vidare förvaras hos en högskolestiftelse och dess eventuella bolag som bedriver högskoleutbildning.

5.6 Vissa frågor om examina

Förslag: Ett statligt universitet eller en statlig högskola som ombildas till en högskolestiftelse ska utgå ur förteckningen i bilagan till högskolelagen (1992:1434) över vilka högskolor som får utfärda en gemensam examen.

Skälen för förslaget: Enligt bestämmelserna i högskolelagen (1992:1434) och förordningar som ansluter till lagen, bl.a. högskoleförordningen (1993:100), gäller för universitet och högskolor med statlig huvudman att regeringen meddelar föreskrifter om vilka examina inom högskoleutbildning som får meddelas. Vidare följer det av högskolelagen och högskoleförordningen att universitet får utfärda generella examina på forskarnivå och att Universitetskanslersämbetet i fråga om övriga examina beslutar om tillstånd för universitet och högskolor att utfärda examina. Universitetskanslersämbetet får också besluta att en examen inte längre får utfärdas. Enligt dessa högskoleförfattningar gäller också att ett universitet eller en högskola får utfärda en s.k. gemensam examen med vissa andra anordnare av utbildning på högskolenivå. Detta kan inom ramen för ett utbildningssamarbete innefatta överlåtande av förvaltningsuppgift i frågor om antagning till och tillgodoräknande av utbildning. I bilagan till högskolelagen anges de högskolor som får utfärda en gemensam examen, vilket för närvarande avser samtliga statliga universitet och högskolor.

För enskilda utbildningsanordnare av högskoleutbildning gäller enligt lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina att en utbildningsanordnare endast efter tillstånd av regeringen får utfärda sådana examina som regeringen med stöd av högskolelagen meddelat föreskrifter om. Av samma lag följer också att en enskild utbildningsanordnare som har fått tillstånd att utfärda examina får utfärda en gemensam examen i vilken en examen som tillståndet avser ingår, om vissa förutsättningar är uppfyllda. Eftersom utbildningsverksamheten inte avses

förändras vid en verksamhetsövergång, bör en högskolestiftelse få de examenstillstånd som det statliga lärosätet som ombildas hade före övergången till en högskolestiftelse.

En ombildning av ett statligt universitet eller en statlig högskola till en högskolestiftelse innebär att frågor om vilka examina som anordnaren kan utfärda ska bedömas enligt lagen om tillstånd att utfärda vissa examina. Någon ändring av lagen om tillstånd att utfärda vissa examina krävs inte i fråga om detta. Ett statligt lärosäte som ombildas ska emellertid utgå ur förteckningen i bilagan till högskolelagen, eftersom möjligheten att utfärda gemensamma examina då inte följer av bestämmelserna i den lagen. I avsnitt 5.13 anges att ett statligt lärosäte som ombildas till en stiftelse ska utgå ur bilagan till högskoleförordningen.

I avsnittet Författningsförslag finns bilagan till högskolelagen med en upplysning om att lärosäten som ombildas ska tas bort ur förteckningen.

5.7 Studenters rättssäkerhet, tillträdesfrågor m.m.

Utgångspunkten är att studenters rättsäkerhet väsentligen ska förbli likvärdig efter en ombildning till en högskolestiftelse. Studenter vid ett lärosäte som övergår till att bli en högskolestiftelse bör ha rätt att fullfölja utbildningar som de är antagna till vid högskolestiftelsen. För blivande studenter bör samma förutsättningar för tillträde till högskoleutbildning gälla även efter att verksamhetsformen har ändrats.

I högskolelagen och anslutande förordningar, i huvudsak högskoleförordningen, finns det bl.a. bestämmelser som rör studenters rättigheter. Som exempel kan nämnas bestämmelser om studentinflytande, studentrepresentation, utseende av studentrepresentanter, anstånd med att påbörja studier, studieuppehåll, examensbevisets innehåll och avgiftsfrihet för studenter som är medborgare i en stat som omfattas av avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet eller i Schweiz.

Därutöver finns det bestämmelser om personskadeförsäkring för studenter. För studenter som är doktorander finns det bestämmelser om individuell studieplan, rätt till handledning, indragning av handledning och andra resurser och om möjlighet att få tillbaka indragna resurser. Vidare finns det bestämmelser om utbildningsbidrag för doktorander och om rätt för den som har fått sådant utbildningsbidrag att efter viss tid bli anställd som doktorand. Omfattande bestämmelser som reglerar tillträde till utbildning på grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå finns framför allt i 7 kap. högskoleförordningen samt i föreskrifter.

En ombildning av vissa statliga lärosäten till högskolestiftelser innebär att enskilda utbildningsanordnare kommer att utgöra en större del av det svenska högskoleväsendet. Vid bildandet av stiftelsehögskolorna Chalmers tekniska högskola och Högskolan i Jönköping infördes det inte något regelverk som tog sikte på studenters rättssäkerhet. Gemensamt för högskolestiftelser är emellertid att de förmodas stå för en stor andel av den volym studenter som studerar hos enskilda utbildningsanordnare. Behovet av ett rättssäkerhetsskydd för studenter, som motsvarar det som i dag gäller för studenter vid de statliga universiteten och högskolorna, gör sig även gällande för en högskolestiftelse. För att garantera rättssäkerheten för studenter bör därför motsvarande bestämmelser som har redogjorts för ovan gälla för en högskolestiftelse och för eventuella utbildningsbolag

Därutöver bör vissa principer gälla för en högskolestiftelse och för eventuella utbildningsbolag om hur studieavgifters storlek får fastställas. Vidare bör förvaltningslagens (1986:223) bestämmelser om jäv (11 och 12 §§), en parts rätt att meddela sig muntligen (14 § första stycket), anteckning av uppgifter (15 §), en parts rätt att få del av uppgifter (16 och 17 §§), motivering av beslut (20 §), underrättelse av beslut (21 §), överklagande (22 §), hur beslut överklagas (23 och 24 §§), överlämnande av överklagande m.m. (25 §), rättelse av skrivfel och liknande (26 §), omprövning av beslut (27 och 28 §§) samt överklagande av avvísingsbeslut (30 §) göras tillämpliga för en högskolestiftelse och eventuella utbildningsbolag. I avsnitt 5.7.1

redogörs för vilka beslut av en högskolestiftelse och nämnda bolag som bör kunna överklagas.

De bestämmelser som det har redogjorts för ovan bör göras tillämpliga genom förordning. Detta bör vara möjligt eftersom bestämmelserna knyts till att högskolestiftelser och eventuella utbildningsbolag får tillstånd att utfärda examina enligt lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina. Eftersom bestämmelserna alltså knyts till förmånen att få utfärda examina och det är frivilligt att ansöka om sådant tillstånd får regleringen anses vara gynnande och därmed rymmas inom regeringens restkompetens.

I 10 kap. högskoleförordningen (1993:100) finns det bestämmelser om disciplinära åtgärder mot studenter. Universitet och högskolor med statlig huvudman är skyldiga att följa dessa bestämmelser. För enskilda utbildningsanordnare, t.ex. stiftelsehögskolorna Chalmers tekniska högskola och Högskolan i Jönköping, gäller däremot inte bestämmelserna i 10 kap. högskoleförordningen. Chalmers tekniska högskola och Högskolan i Jönköping har själva skapat en ordning för hantering av ärenden om disciplinära åtgärder mot studenter. Denna ordning inkluderar bl.a. egna bestämmelser som rör detta. Även en högskolestiftelse förväntas skapa en ordning för hantering av ärenden om disciplinära åtgärder mot studenter, bl.a. med egna bestämmelser som rör detta på motsvarande sätt som Chalmers tekniska högskola och Högskolan i Jönköping har gjort. Det finns därför inte heller skäl att frångå ordningen att enskilda utbildningsanordnare inte ska omfattas av 10 kap. högskoleförordningen när det gäller en högskolestiftelse.

5.7.1 Överklagande

För att ytterligare stärka rättssäkerheten för studenter bör vissa beslut som en högskolestiftelse och dess eventuella utbildningsbolag fattar kunna överklagas till Överklagandenämnden för högskolan. Det gäller beslut om att

en sökande inte uppfyller kraven för behörighet till utbildning på grundnivå eller avancerad nivå, beslut att inte göra undantag från behörighetsvillkor i vissa fall, beslut att inte bevilja den som är antagen till utbildning på grundnivå eller avancerad nivå anstånd med att påbörja studier eller studieuppehåll, beslut att dra in resurser för en doktorands utbildning och beslut att en doktorand inte ska få tillbaka resurserna. Bestämmelser om överklagande avses att regleras genom förordning.

Som tidigare anförts i avsnittet ovan kommer vissa bestämmelser om överklagande i förvaltningslagen att göras tillämpliga för en högskolestiftelse och för eventuella utbildningsbolag. Hänvisningar till förvaltningslagen kommer således att tas in i den förordning som bl.a. ska reglera överklagande av beslut av en högskolestiftelse och eventuella utbildningsbolag.

I 1 § första stycket lagen (1986:1142) om överklagande av beslut av enskilda organ med offentlighetsrättsliga förvaltningsuppgifter anges att denna lag gäller för sådana beslut av bolag och andra enskilda organ som enligt särskilda bestämmelser får överklagas till regeringen, till en förvaltningsdomstol eller till en förvaltningsmyndighet. Lagen blir tillämplig för de beslut som enligt specialförfattning kommer att kunna överklagas till Överklagandenämnden för högskolan, eftersom nämnden är en förvaltningsmyndighet. Av 1 § andra stycket i lagen framgår dock att denna är subsidiär i förhållande till bl.a. författningar som beslutats av regeringen. Av det skälet kommer bestämmelserna om överklagande som avses regleras genom förordning och som ska gälla för beslut av en högskolestiftelse och eventuella utbildningsbolag att ha företräde framför lagens bestämmelser.

5.7.2 Personskadeförsäkring

För universitet och högskolor med statlig huvudman finns det bestämmelser om försäkringar för studenter i 1 kap. 11 a och 11 b §§ högskoleförordningen.

Av 1 kap. 11 a § första stycket högskoleförordningen framgår att universitet och högskolor med statlig huvudman ska ansvara för att studenterna är försäkrade för personskada. Försäkringen ska avse sådan skada som har uppkommit till följd av olycksfall eller framkallats av sådan smitta som avses i 5 § förordningen (1977:284) om arbetsskadeförsäkring och statligt personskadeskydd, om skadan har inträffat i samband med högskoleutbildning i Sverige. Försäkringen ska inte ge rätt till ersättning i den utsträckning studenten har rätt till ersättning med stöd av författning eller kollektivavtal. Försäkringen ska, enligt paragrafens andra stycke, tecknas genom att Universitets- och högskolerådet träffar en överenskommelse för universiteten och högskolorna med Kammarkollegiet. Överenskommelsen och ändringar i den ska träffas med förbehåll för regeringens godkännande.

Av 1 kap. 11 b § första stycket högskoleförordningen framgår vidare att universitet och högskolor med statlig huvudman genom överenskommelse med Kammarkollegiet får teckna försäkring för personskada som drabbar deras studenter i samband med högskoleutbildning utanför Sverige. Försäkringen får dock bara avse studier som bedrivs vid en utländsk högskola enligt avtal mellan berörda lärosäten. Försäkringen ska avse sådan sorts skada som avses i 1 kap. 11 a § högskoleförordningen. I 1 kap. 11 b § andra stycket högskoleförordningen anges även att universitet och högskolor med statlig huvudman genom överenskommelse med Kammarkollegiet får teckna försäkring för sjuk- och tandvård samt olycksfall under fritid i Sverige för studenter som enligt 5 § förordningen (2010:543) om anmälningsavgift och studieavgift vid universitet och högskolor ska betala studieavgift. Försäkringen ska bidra till att uppfylla det krav på heltäckande

sjukförsäkring som enligt 4 kap. 5 § utlänningsförordningen (2006:97) utgör en förutsättning för uppehållstillstånd för studier.

Chalmers tekniska högskola och Högskolan i Jönköping omfattas inte av bestämmelserna i 1 kap. 11 a och 11 b §§ högskoleförordningen. Regeringen har dock genom beslut den 26 april 2007 medgett att Kammarkollegiet genom överenskommelser med dessa lärosäten får teckna försäkring för personskada i överensstämmelse med vad som föreskrivs i högskoleförordningen (U2007/1711/UH respektive U2007/2793/UH). Försäkringen får avse studenter vid Chalmers tekniska högskola AB, Internationella Handelshögskolan i Jönköping AB, Högskolan för lärande och kommunikation i Jönköping AB, Hälsohögskolan i Jönköping AB och Tekniska Högskolan i Jönköping AB, dvs. de aktiebolag som ägs av Chalmers tekniska högskola respektive Högskolan i Jönköping och som bedriver högskoleutbildning. Kammarkollegiet får för denna verksamhet ta ut avgifter (premier).

För studenter är det av stor vikt att kunna omfattas av en personskadeförsäkring, t.ex. när ett olycksfall inträffar. Kammarkollegiet bör därför medges att, på motsvarande sätt som för Chalmers tekniska högskola och Högskolan i Jönköping, genom överenskommelse med en högskolestiftelse teckna försäkring för personskada i överensstämmelse med vad som föreskrivs i högskoleförordningen.

5.7.3 Studiestöd

Enligt studiestödsförordningen (2000:655) är det regeringen som bestämmer vid vilka läroanstalter och utbildningar som studerande kan få studiestöd. Regeringen bör fatta beslut om att högskolestiftelserna får det studiestödsberättigande som de statliga universitet och högskolor som ombildas till högskolestiftelser hade före övergången till högskolestiftelser.

5.8 Överlämnande av förvaltningsuppgifter

Förslag: En högskolestiftelse ska få pröva frågor om utbildningsbidrag för doktorander, tillträde till utbildning på grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå, handledning och andra resurser för doktorander, studieavgifter för studenter samt anordnande av högskoleprovet. Regeringen ska dessutom få meddela föreskrifter om att aktiebolag, som helt ägs av en högskolestiftelse och som bedriver utbildning som omfattas av tillstånd att utfärda examina enligt lagen (1993:792) om enskilda utbildningsanordnare som får tillstånd att utfärda vissa examina, ska få pröva sådana frågor.

Skälen för förslaget: Enligt 12 kap. 4 § regeringsformen kan förvaltningsuppgifter överlämnas åt kommuner, andra juridiska personer och enskilda individer. Om uppgiften innefattar myndighetsutövning får överlämnandet göras endast med stöd av lag.

Som redovisats ovan i avsnitt 5.7 kommer en högskolestiftelse och dess eventuella utbildningsbolag att pröva frågor om utbildningsbidrag för doktorander, tillträde till utbildning på grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå, handledning och andra resurser för doktorander, studieavgifter för studenter samt anordnande av högskoleprovet.

Överlämnande av sådana förvaltningsuppgifter innebär att en högskolestiftelse och dess eventuella utbildningsbolag får offentlighetsrättsliga befogenheter att besluta i förhållande till enskilda. Förvaltningsuppgifterna är därmed att betrakta som myndighetsutövning mot enskild. Det föreslås därför införas en bestämmelse i lagen (1976:1046) om överlämnande av förvaltningsuppgifter inom Utbildningsdepartementets verksamhetsområde som möjliggör detta.

Även utfärdande av examina utgör myndighetsutövning. Som framgår av avsnitt 5.6 följer det av lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina att en enskild utbildningsanordnare

endast efter tillstånd av regeringen får utfärda sådana examina som regeringen med stöd av högskolelagen meddelat föreskrifter om. Redan av lagen om tillstånd att utfärda vissa examina följer att den som har fått examenstillstånd även har rätt att fatta beslut om utfärdande av examina. Detta omfattar även gemensamma examina enligt 2 a och 2 b §§ i samma lag. Det finns således redan stöd i lag för att en högskolestiftelse ska få utfärda examina. Ytterligare författningsreglering är därför inte nödvändig i detta avseende.

Som framgått föreslås att bestämmelser om överlämnande av förvaltningsuppgifter ska tas in i lagen om överlämnande av förvaltningsuppgifter inom *Utbildningsdepartementets verksamhetsområde*. Sveriges lantbruksuniversitet ligger under Landsbygdsdepartementets ansvarsområde. Om Sveriges lantbruksuniversitet ombildas till en högskolestiftelse, kan därför ytterligare en lagändring behöva göras för att ta hänsyn till Landsbygdsdepartementets ansvarsområde.

5.9 Utlämnande av uppgifter och gallring

5.9.1 Skyldighet för Migrationsverket att lämna ut uppgift

I förordningen (2010:543) om anmälningsavgift och studieavgift vid universitet och högskolor finns det bestämmelser om anmälningsavgift och studieavgift för studenter som inte är medborgare i en stat som omfattas av avtalet om Europeiska ekonomiska samarbetsområdet (EES) eller i Schweiz (s.k. tredjelandsmedborgare). Dessa studenter är, med vissa undantag, avgiftsskyldiga.

Av 14 § förordningen om anmälningsavgift och studieavgift vid universitet och högskolor framgår att Migrationsverket på begäran av högskolan eller Universitets- och högskolerådet, utifrån de uppgifter som finns i Migrationsverkets verksamhetsregister, ska lämna ut uppgift om huruvida en

sökande eller student tillhör den personkrets som ska betala anmälningsavgift eller studieavgift.

Förordningen om anmälningsavgift och studieavgift vid universitet och högskolor gäller för universitet och högskolor med statlig huvudman men inte för enskilda utbildningsanordnare. En högskolestiftelse och dess eventuella utbildningsbolag kommer dock att ha motsvarande behov av att kunna få del av uppgifter från Migrationsverket för att avgöra om en sökande eller student tillhör den personkrets för vilken de får ta ut studieavgift. Migrationsverket bör därför vara skyldigt att lämna ut uppgift till en högskolestiftelse och eventuella utbildningsbolag på motsvarande sätt som följer av 14 § förordningen om anmälningsavgift och studieavgift vid universitet och högskolor.

Även Stiftelsen Chalmers tekniska högskola, Stiftelsen Högskolan i Jönköping och aktiebolag som ägs helt av dessa stiftelser har av samma skäl behov av att kunna få del av de aktuella uppgifterna från Migrationsverket om de bedriver högskoleutbildning eller handhar antagning av studenter till högskolan. Sådana bolag är för närvarande Chalmers tekniska högskola AB, Internationella Handelshögskolan i Jönköping AB, Högskolan för lärande och kommunikation i Jönköping AB, Tekniska Högskolan i Jönköping AB, Hälsohögskolan i Jönköping AB och Högskoleservice i Jönköping AB. Motsvarande skyldighet att lämna ut uppgift bör därför gälla för Migrationsverket i förhållande till Stiftelsen Chalmers tekniska högskola, Stiftelsen Högskolan i Jönköping och nämnda bolag.

Vidare har Universitets- och högskolerådet behov av dessa uppgifter om de anlitas för att sköta antagningen av studenter till ovan nämnda stiftelser eller bolag. Migrationsverket bör därför även vara skyldigt att lämna ut uppgift till Universitets- och högskolerådet på motsvarande sätt som följer av 14 § förordningen om anmälningsavgift och studieavgift vid universitet och högskolor om Universitets- och högskolerådet anlitas för att sköta antagningen till dessa lärosäten.

De bestämmelser som det har redogjorts för ovan bör göras tillämpliga genom förordning.

5.9.2 Det statliga personadressregistret (SPAR)

För att avgöra om en sökande eller student tillhör den personkrets för vilken en högskolestiftelse och eventuella utbildningsbolag får ta ut studieavgift kommer de även att kunna begära ut uppgift om svenskt medborgarskap ur det statliga personadressregistret (SPAR). Bestämmelser om det statliga personadressregistret finns i lagen (1998:527) om det statliga personadressregistret och i förordningen (1998:1234) om det statliga personadressregistret. Även Stiftelsen Chalmers tekniska högskola, Stiftelsen Högskolan i Jönköping och bolag som ägs helt av något av dessa lärosäten och som bedriver högskoleutbildning eller handhar antagning till högskolan har möjlighet att begära ut uppgift om svenskt medborgarskap ur SPAR med stöd av lagen. För att möjliggöra att detta utlämnande av uppgift om svenskt medborgarskap ska kunna ske i elektronisk form avses en ändring göras i förordningen om det statliga personadressregistret.

5.9.3 Skyldighet för en högskolestiftelse m.fl. att lämna ut uppgifter till Migrationsverket

Enligt 2 kap. 6 a § förordningen (1993:1153) om redovisning av studier m.m. vid universitet och högskolor är statliga universitet och högskolor skyldiga att lämna ut vissa uppgifter till Migrationsverket. I paragrafens första stycke anges att högskolan utan dröjsmål till Migrationsverket ska lämna ut uppgift om att (1) en studieavgiftsskyldig student har antagits till en utbildning, och att (2) en student som avses i 1 inte har registrerat sig på utbildningen. I paragrafens andra stycke anges att om det, utifrån de uppgifter som finns registrerade om en

studieavgiftsskyldig student, finns anledning att anta att studenten har avbrutit sina studier, ska högskolan meddela Migrationsverket detta. I paragrafens tredje stycke anges att de uppgifter som avses i första och andra styckena får lämnas ut på medium för automatiserad behandling. Migrationsverket behöver de aktuella uppgifterna för hanteringen av ärenden om uppehållstillstånd. Motsvarande skyldighet att lämna uppgifter till Migrationsverket som finns för statliga universitet och högskolor enligt 2 kap. 6 a § förordningen om redovisning av studier m.m. vid universitet och högskolor bör därför gälla även för en högskolestiftelse och för eventuella utbildningsbolag.

Av samma skäl bör även Stiftelsen Chalmers tekniska högskola, Stiftelsen Högskolan i Jönköping och aktiebolag som ägs helt av dessa stiftelser omfattas av denna skyldighet att lämna uppgifter till Migrationsverket om de bedriver högskoleutbildning eller handhar antagning av studenter till högskolan. Sådana bolag är för närvarande Chalmers tekniska högskola AB, Internationella Handelshögskolan i Jönköping AB, Högskolan för lärande och kommunikation i Jönköping AB, Tekniska Högskolan i Jönköping AB, Hälsohögskolan i Jönköping AB och Högskoleservice i Jönköping AB.

De bestämmelser som det har redogjorts för ovan bör göras tillämpliga genom förordning. Bemyndigande till regeringen att meddela föreskrifter om detta behandlas i avsnitt 5.10.

5.9.4 Gallringsbestämmelser

För statliga universitet och högskolor samt för Universitets- och högskolerådet finns det gallringsbestämmelser för uppgifter om medborgarskap som behövs för beslut om anmälningsavgift och studieavgift. Dessa återfinns i 2 kap. 8 § och 4 kap. 6 § tredje stycket förordningen (1993:1153) om redovisning av studier m.m. vid universitet och högskolor. I 2 kap. 8 § samma förordning anges att en uppgift om medborgarskap som högskolan behöver för beslut om skyldighet att betala

anmälningsavgift eller studieavgift ska gallras så snart studieregistret har uppdaterats med uppgift om huruvida studenten tillhör den personkrets som ska betala anmälningsavgift eller studieavgift. I 4 kap. 6 § tredje stycket i samma förordning anges att en uppgift om medborgarskap som Universitets- och högskolerådet behöver som underlag för beslut om anmälningsavgift eller studieavgift ska gallras så snart antagningsregistret har uppdaterats med uppgift om studenten tillhör den personkrets som ska betala anmälningsavgift eller studieavgift.

Motsvarande behov av gallringsbestämmelser finns vid antagning till utbildningar vid högskolestiftelser och eventuella utbildningsbolag. En högskolestiftelse och eventuella utbildningsbolag bör därför vara skyldiga att gallra en uppgift om medborgarskap som behövs för beslut om skyldighet att betala studieavgift, så snart studieregistret har uppdaterats med uppgift om huruvida studenten tillhör den personkrets för vilken studieavgift får tas ut.

Även vid antagning till utbildningar vid Chalmers tekniska högskola och Högskolan i Jönköping finns motsvarande behov av gallringsbestämmelser. Av det skälet bör även Stiftelsen Chalmers tekniska högskola, Stiftelsen Högskolan i Jönköping och aktiebolag som ägs helt av dessa stiftelser omfattas av motsvarande skyldighet att gallra uppgifter om de bedriver högskoleutbildning eller handhar antagning av studenter till högskolan. Sådana bolag är för närvarande Chalmers tekniska högskola AB, Internationella Handelshögskolan i Jönköping AB, Högskolan för lärande och kommunikation i Jönköping AB, Tekniska Högskolan i Jönköping AB, Hälsohögskolan i Jönköping AB och Högskoleservice i Jönköping AB.

Vidare bör Universitets- och högskolerådet vara skyldigt att gallra en uppgift om medborgarskap som behövs som underlag för beslut om studieavgift, så snart antagningsregistret har uppdaterats med uppgift om studenten tillhör den personkrets för vilken studieavgift får tas ut. Detta bör gälla i de fall

Universitets- och högskolerådet anlitas för att sköta antagningen till ovan nämnda stiftelser eller bolag.

De bestämmelser som det har redogjorts för ovan bör göras tillämpliga genom förordning. Bemyndigande till regeringen att meddela föreskrifter om detta behandlas i avsnitt 5.10.

5.10 Bemyndiganden till regeringen att meddela föreskrifter m.m.

Förslag: Regeringen ska få meddela föreskrifter om skyldighet för stiftelser som har bildats av staten och som har tillstånd att utfärda examina enligt lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina samt för aktiebolag som helt ägs av sådana stiftelser att

– lämna ut uppgifter till Migrationsverket om antagning, registrering och avbrutna studier i fråga om studieavgiftsskyldiga studenter, och

– gallra uppgifter om medborgarskap som behövs för beslut om skyldighet att betala studieavgift.

Lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina ska byta namn till lagen om enskilda utbildningsanordnare som får tillstånd att utfärda vissa examina.

Skälen för förslaget: I avsnitt 5.9 görs bedömningen att en högskolestiftelse och eventuella utbildningsbolag ska vara skyldiga att lämna ut och gallra vissa uppgifter. I samma avsnitt görs även bedömningen att Stiftelsen Chalmers tekniska högskola, Stiftelsen Högskolan i Jönköping och aktiebolag som ägs helt av dessa stiftelser ska vara skyldiga att lämna ut och gallra vissa uppgifter.

Bestämmelserna om uppgiftslämnande och gallring utgör åligganden för högskolestiftelser, Stiftelsen Chalmers tekniska högskola, Stiftelsen Högskolan i Jönköping och de bolag som nämns ovan. För att regeringen ska kunna meddela dessa

bestämmelser i förordning krävs det bemyndiganden i lag. Det föreslås därför att det tas in två nya bestämmelser i lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina där regeringen ges rätt att meddela föreskrifter om skyldighet att lämna ut och gallra vissa uppgifter för stiftelser som har bildats av staten och som har tillstånd att utfärda examina enligt nämnda lag samt för aktiebolag som helt ägs av sådana stiftelser. Bemyndigandena ska avse föreskrifter om skyldighet att till Migrationsverket lämna ut uppgifter om antagning, registrering och avbrutna studier i fråga om studieavgiftsskyldiga studenter samt föreskrifter om skyldighet att gallra uppgifter om medborgarskap som behövs för beslut om skyldighet att betala studieavgift.

På grund av de nya bestämmelser som föreslås i lagen om tillstånd att utfärda vissa examina behöver lagens rubrik ändras så att denna visar att lagen inte enbart innehåller bestämmelser som rör tillstånd att utfärda examina. Lagen om tillstånd att utfärda vissa examina föreslås därför i stället benämnas lagen om enskilda utbildningsanordnare som får tillstånd att utfärda vissa examina.

I avsnittet Författningsförslag finns ett förslag till lag om ändring i lagen om tillstånd att utfärda vissa examina.

5.11 Statistik och uppföljning

Det är av största vikt att all offentligt finansierad högskoleutbildning och forskning, oberoende av huvudman, ingår i statistiken över utbildnings- och forskningsområdena. Statistiska centralbyrån och Universitetskanslersämbetet hämtar in nödvändiga uppgifter om högskoleutbildning och forskning till den officiella statistiken med stöd av förordningen (2001:100) om den officiella statistiken och 3 § förordningen (2012:810) med instruktion för Universitetskanslersämbetet.

Av 5 § lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina framgår bl.a. att en enskild utbildningsanordnare som har fått tillstånd att utfärda examina är skyldig att medverka i

uppföljningar och utvärderingar av utbildningen. Vidare följer av 5 § i samma lag att utbildningsanordnaren är skyldig att varje år upprätta en skriftlig kvalitetsredovisning och att regeringen får meddela ytterligare föreskrifter om sådan kvalitetsredovisning. Även en högskolestiftelse med ett sådant tillstånd kommer att omfattas av bestämmelserna i 5 § lagen om tillstånd att utfärda vissa examina. Det kommer därför finnas en möjlighet för Statistiska centralbyrån och Universitetskanslersämbetet, att hämta in nödvändiga uppgifter för den officiella statistiken från en högskolestiftelse med stöd av denna bestämmelse. Detta föreslås även tydliggöras i avtal mellan staten och högskolestiftelsen.

5.12 Villkor för anställda

Antalet anställda vid statliga universitet och högskolor utgör omkring en fjärdedel av samtliga statligt anställda. En ombildning av ett lärosäte till en högskolestiftelse berör ett stort antal anställda i flera olika personalkategorier. Utgångspunkten är att personalens anställningsvillkor så långt som möjligt ska förbli likvärdiga efter en ombildning från ett statligt lärosäte till en högskolestiftelse.

En ombildning till en högskolestiftelse innebär att regler som gäller för statligt anställda inte kommer att gälla vid högskolestiftelsen. Exempel på regler som inte är tillämpliga är lagen (1994:260) om offentlig anställning, anställningsförordningen (1994:373) och de särskilda bestämmelser om läroanställningar som finns i högskolelagen (1992:1434) och högskoleförordningen (1993:100).

5.12.1 Verksamhetsövergång

Vid en övergång av verksamhet från ett statligt universitet eller en statlig högskola till en högskolestiftelse ska bestämmelserna i

6 b § lagen (1982:80) om anställningsskydd i fråga om verksamhetsövergång beaktas. En konstaterad verksamhetsövergång innebär, enligt denna bestämmelse, att de rättigheter och skyldigheter på grund av anställningsavtal och de anställningsförhållanden som gäller vid tidpunkten för en överföring går över till en högskolestiftelse. Det innebär t.ex. att tillsvidareanställningar övergår till högskolestiftelsen och att den som före verksamhetsövergången har förordnats på en tidsbegränsad anställning med stöd av bestämmelser i högskoleförordningen eller med stöd av kollektivavtal har kvar denna anställning efter utbildningen till dess att anställningstiden löper ut. Berörd arbetstagare ska tillfrågas om han eller hon motsätter sig övergången. En arbetstagare som motsätter sig en övergång där övergången sker på samma ort, anses ha tackat nej till ett skäligt erbjudande och det statliga trygghetsavtalet utlöses inte. En arbetstagare som motsätter sig en övergång riskerar att sägas upp på grund av arbetsbrist, eftersom det inte finns någon arbetsgivare att stanna kvar hos (se dock avsnitt 5.12.2 i fråga om anställda med fullmakt eller konstitutorial).

Vid en övergång av verksamhet från ett statligt lärosäte till en högskolestiftelse följer av 28 § lagen (1976:580) om medbestämmande i arbetslivet att de kollektivavtal för de anställda vid det tidigare statliga lärosätet som huvudregel i tillämpliga delar gäller för högskolestiftelsen. Enligt samma paragraf ska de löne- och anställningsvillkor som följer av kollektivavtal hos universitetet eller högskolan med statlig huvudman som huvudregel tillämpas av en högskolestiftelse under ett år om inte annat avtalas.

5.12.2 Särskilda anställningsformer

Arbetstagare vid statliga universitet och högskolor som har anställts med fullmakt eller konstitutorial har ett särskilt anställningsskydd. Det gäller även professorer som har ett sådant

särskilt anställningsskydd som gällt under åren 1993–1999 enligt dåvarande 3 kap. 4 § högskolelagen (1992:1434). För sådana arbetstagare som övergår till högskolestiftelsen, kvarstår enligt en bedömning av Arbetsgivarverket rättsverkningarna av den tidigare anställningen i fråga om det särskilda anställningsskyddet. I de fall någon av dessa arbetstagare motsätter sig en övergång till högskolestiftelsen kan de på vissa villkor enligt 8 § lagen (1994:261) om fullmaktsanställning förflyttas med bibehållet anställningsskydd till ett annat universitet eller en annan högskola med statlig huvudman.

Det är regeringen som prövar och fattar beslut i fråga om anställning av myndighetschefer. En rektor anställs för en bestämd tid och kan inte sägas upp innan anställningstiden löpt ut. Personer med verksledande eller därmed jämförlig ställning, såsom en rektor vid ett statligt lärosäte, omfattas inte av anställningsskyddslagen och därmed inte heller av bestämmelserna i 6 b § i den lagen om verksamhetsövergång.

5.12.3 Medlemskap i Arbetsgivarverket

I syfte att sträva efter likvärdiga anställningsvillkor efter en ombildning är utgångspunkten att en högskolestiftelse ska vara medlem i Arbetsgivarverket. Ett medlemskap medför att en högskolestiftelse ingår i det statliga avtalsområdet och att samtliga avtal, med vissa undantag för vissa fall, gäller för anställda vid en högskolestiftelse. Vidare underlättas samordningen i kollektivavtalsförhandlingarna och arbetsgivar-samverkan mellan statliga universitet och högskolor och högskolestiftelser.

Genom ett medlemskap ingår de anställda hos högskolestiftelserna i de statliga avtalsförsäkringarna med tjänstegruppliv- och personskadeskydd. Vidare blir pensionsvillkoren genom en fortsatt tillämpning av Pensionsavtal för arbetstagare hos staten m.fl. (PA 03) desamma, dock med viss möjlighet för en högskolestiftelse att besluta om

andra och förmånligare pensionsvillkor efter samråd med Arbetsgivarverket. Den pensionsrätt som de anställda har tjänat in vid tidpunkten för en övergång är garanterad av staten. I fråga om delpensioner eller pensionsersättningar enligt det statliga delpensionsavtalet respektive trygghetsavtalet liksom i fråga om rätt till lägre pensionsålder enligt övergångsbestämmelser kan särskilda överväganden behöva göras av en högskolestiftelse och Arbetsgivarverket.

En tillämpning av PA 03 innebär att en högskolestiftelse ska betala premier till Statens tjänstepensionsverk (SPV) för att svara för sina pensionsutfästelser.

5.13 Högskolors status

Enligt 2 kap. 1 § högskolelagen (1992:1434) beslutar riksdagen vilka statliga universitet och högskolor som ska finnas, men det ankommer på regeringen att besluta om lärosätets benämning. I bilaga 1 till högskoleförordningen (1993:100) anges universitet och högskolor som staten är huvudman för och deras benämning. En ombildning av ett lärosäte med statlig huvudman till en högskolestiftelse innebär således att lärosätet ska utgå ur bilagan till förordningen.

6 Ikraftträdande

De föreslagna ändringarna i stiftelselagen (1994:1220), som möjliggör att en högskolestiftelse kan bildas, föreslås träda i kraft den 1 juli 2014. Övriga föreslagna lagändringar föreslås träda i kraft i samband med att ett statligt lärosäte ombildas till en högskolestiftelse. Det gäller förslagen till lag om ändring i lagen (1976:1046) om överlämnande av förvaltningsuppgifter inom Utbildningsdepartementets verksamhetsområde, lag om ändring i högskolelagen (1992:1434), lag om ändring i lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina och lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

7 Konsekvenser

7.1 Ekonomiska konsekvenser

Som framgår av kapitel 4 och bilaga 1 bildas högskolestiftelser genom att statlig egendom som det berörda lärosätet förfogar över för verksamhetens bedrivande avskiljs. Därutöver avskiljs pengar till en viss lägsta nivå under en period om sex år. Pengarna som avses är ett bestämt belopp av det anslag som aktuellt lärosäte i dag tilldelas för utbildning och forskning. Beloppet bör vara 90 procent av de samlade anslaget året innan bildandet av högskolestiftelsen och räknas inte upp med pris- och löneomräkning. Beloppet garanterar en lägsta möjliga bidragsnivå till högskolestiftelsen. Det slutliga bidraget till högskolestiftelsen kommer att beräknas på motsvarande sätt som för statliga universitet och högskolor och i normalfallet kommer stiftelsen att tilldelas ett högre bidrag än den garanterade bidragsnivån.

Ett lägre bidrag till högskolestiftelsen än det anslag som tilldelats före ombildningen kan främst bli aktuellt om högskolestiftelsen inte kan avräkna helårsstudenter och helårsprestationer i nivå med sitt takbelopp eller om högskolestiftelsen förlorar medel i den omfördelning av forskningsmedel som sker årligen. Ett sänkt bidrag kan också bli ett resultat av andra förändringar som beslutats av riksdag eller regering, t.ex. sänkta bidrag till följd av omfördelning av platser. Utifrån den historiska utvecklingen av anslagen till de lärosäten som kan komma i fråga för en ombildning till högskolestiftelse

är det mycket osannolikt att bidraget skulle behöva reduceras med mer än fem procent jämfört med anslagsnivån innan bildandet av högskolestiftelsen, och då till följd av vikande studentantal. Sannolikheten att bidraget behöver närma sig den garanterade nivån är därför mycket liten.

När det berörda lärosätets tillgångar och skulder förs över till högskolestiftelsen kan statens ekonomi eventuellt komma att påverkas. Överföringen av likvida medel till högskolestiftelsen kan på kort sikt påverka statens upplåningsbehov. De stora universiteten har i dag behållningar på räntekontot på mellan en och fyra miljarder kronor. Behållningarna är till stor del ett resultat av att tilldelade bidrags- och anslagsmedel ännu inte har förbrukats. Myndigheterna får ränta på behållningen. Räntan baseras på Riksbankens reporänta (i juni 2013, 1,0 procent). När en högskolestiftelse bildas kommer behållning på räntekontot att överföras till högskolestiftelsen och den samlade behållningen på räntekontot att minska. Statens eventuella kostnader för sin upplåning ökar med skillnaden mellan den ränta myndigheten fått och den ränta staten betalar för sin upplåning (i oktober är räntan på både sexmånaders statsskuldväxlar och femåriga statsobligationer lägre än reporäntan) för det belopp som överförs från räntekontot till högskolestiftelsen. Den eventuella kostnaden är dock inte permanent då behållningen på räntekontot för ett lärosäte varierar och beräknas minska de kommande åren genom att myndighetskapital och oförbrukade bidrag förbrukas till följd av bl.a. förändrade beslutsrutiner hos forskningsråden och ökad egen förbrukning av sparade medel.

En ombildning till en högskolestiftelse kommer inte att påverka kostnaderna för att tillhandahålla pensioner för statligt anställda, eftersom avsikten är att högskolestiftelsen även fortsättningsvis ska vara medlem i Arbetsgivarverket och ingå i det pensionssystem som gäller för statligt anställda.

Ett bildande av en högskolestiftelse kommer engångsvis innebära vissa kostnader för berörda lärosäten. Det gäller t.ex. kostnader för lärosätets arkivering och olika administrativa kostnader som uppstår när t.ex. avtal ska skrivas om för att

kunna övertas av högskolestiftelsen. Sådana kostnader som uppstår i samband med bildandet av högskolestiftelsen ska bäras av högskolestiftelsen. Förslaget beräknas därför inte sammantaget medföra några ökade kostnader för staten och har således inte några konsekvenser för statsbudgeten.

7.2 EU-rättsliga konsekvenser

Europeiska unionens fördrag innehåller bl.a. bestämmelser som påverkar möjligheten för staten att stödja olika verksamheter. När det gäller utbildningsområdet och frågan om högskolestiftelser rör det sig framför allt om bestämmelser i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (FEUF) om fri rörlighet för tjänster, etableringsrätt och statsstöd,⁷ bestämmelser som tar sikte på att bl.a. undanröja hinder för att skapa sund konkurrens på den inre marknaden.⁸

Av artikel 2 i protokoll nr 26 om tjänster av allmänt intresse, som kompletterar FEUF, framgår emellertid att bestämmelserna i fördragen inte på något sätt ska påverka medlemsstaternas behörighet att tillhandahålla, beställa och organisera tjänster av allmänt intresse som inte är av ekonomisk art.

Högre utbildning är en tjänst som är riktad till allmänheten och som ligger i hela samhällets intresse. Högre utbildning får därför anses vara en tjänst av allmänt intresse. Vad som menas med ekonomisk respektive icke-ekonomisk verksamhet har utvecklats i EU-domstolens praxis. EU-kommissionen hänvisar i Meddelande från kommissionen om tillämpningen av Europeiska unionens regler om statligt stöd på ersättning för tillhandahållande av tjänster av allmänt ekonomiskt intresse⁹ till denna rättspraxis, där det framgår att allmän utbildning som

⁷ Se bl.a. artiklarna 49, 56 och 107 FEUF.

⁸ Se Ingressen till FEUF.

⁹ 2012/C 8/02, se även, artikel 2, 2 a) Europaparlamentets och rådets direktiv 2006/123/EG om tjänster på den inre marknaden.

anordnas inom ett nationellt utbildningssystem som finansieras och övervakas av staten får betraktas som icke-ekonomisk verksamhet. Även av kommissionens dokument Gemenskapens rambestämmelser för statligt stöd till forskning, utveckling och innovation¹⁰ framgår att de verksamheter som bedrivs av universitet och forskningsorganisationer normalt faller utanför tillämpningsområdet för reglerna om statligt stöd. Eftersom kriterierna som sammanfattas av kommissionen får anses vara uppfyllda, är bedömningen att den huvudsakliga verksamheten vid universitet och högskolor, innefattande den offentliga finansieringen av denna, såväl i dag som vid kommande högskolestiftelser är av icke-ekonomisk natur. I enlighet med protokollet torde därför en högskolestiftelses huvudsakliga verksamhet inte omfattas av fördragets bestämmelser om statsstöd och fri rörlighet av tjänster.

Visserligen ges endast staten möjlighet att bilda högskolestiftelser och då endast genom omvandling av statliga universitet och högskolor. Samma resonemang som det ovan om icke-ekonomisk verksamhet medför emellertid att denna begränsning inte kommer i konflikt med fördraget.

Viss verksamhet vid högskolestiftelser kan dock komma att betraktas som ekonomisk, exempelvis uppdragsutbildning eller uppdragsforskning. För att undvika konflikt med fördragets bestämmelser kan den icke-ekonomiska verksamheten behöva hållas skild från den ekonomiska verksamheten. I den ekonomiska verksamheten ska det statsstödsrättsliga regelverket tillämpas så att inte otillåtna fördelar skapas gentemot konkurrerande företag. Statsstödsreglerna tar i dessa fall sikte på de gynnande effekter som exempelvis högskolestiftelsens offentliga finansiering ger verksamheten. En sådan uppdelning mellan ekonomisk och icke-ekonomisk verksamhet kan exempelvis uppnås genom att den ekonomiska verksamheten

¹⁰ 2006/C 323/01.

avskiljs till en annan juridisk person som inte har tillgång till den offentliga finansieringen eller kan dra annan fördel av denna.

I detta sammanhang kan även påpekas att dessa bolag kan komma att behöva göra en redovisning enligt lagen (2005:590) om insyn i vissa finansiella förbindelser m.m. (den s.k. transparenslagen), en redovisning som har till syfte att Europeiska kommissionen ska få insyn i bolagets finansiella förbindelser med staten.

Sammanfattningsvis kan det konstateras att varken den huvudsakliga verksamheten vid högskolestiftelsen eller själva övergången till den nya verksamhetsformen kommer att träffas av begränsningarna i fördraget. Det behöver dock göras en bedömning av vilka verksamheter som kan betraktas som ekonomiska till sin natur. I den ekonomiska verksamheten ska det statsstödsrättsliga regelverket tillämpas.

7.3 Konsekvenser för studenter och anställda

Det är endast i liten utsträckning som förutsättningarna förändras för studenter. Studenträttigheter och tillträdesbestämmelser föreslås i stora delar regleras på liknande sätt för högskolestiftelser som för statliga universitet och högskolor, se avsnitt 5.7.

De anställda kommer inte längre att vara statligt anställda. Det innebär bl.a. att föreskrifterna i 12 kap. regeringsformen om statliga anställningar, lagen (1994:260) om offentlig anställning och anställningsförordningen (1994:373) inte längre kommer att gälla i lärosätenas verksamhet. Vidare kommer inte de särskilda bestämmelserna om läraranställningar vid statliga universitet och högskolor som anges i högskolelagen (1992:1434) och högskoleförordningen (1993:100) att gälla. Genom fortsatt medlemskap i Arbetsgivarverket är en högskolestiftelse ansluten till i huvudsak samma avtalsförsäkringar som ett statligt universitet eller en statlig högskola, vilket innebär bl.a. att

pensionsavtalet PA 03 är tillämpligt, se avsnitt 5.12. Vid en ombildning bör frågan om förenade anställningar utredas vidare.

Bildandet av en högskolestiftelse förväntas inte ha konsekvenser för jämställdheten mellan kvinnor och män.

7.4 Konsekvenser för högskolesektorn

De centrala författningarna på högskoleområdet utgörs av högskolelagen (1992:1434) och förordningar som ansluter till lagen, bl.a. högskoleförordningen (1993:100), förordningen (1993:221) för Sveriges lantbruksuniversitet och förordningen (2007:1164) för Försvarshögskolan. I högskolelagen finns det bestämmelser om universitet och högskolor under bl.a. statligt huvudmannaskap. I högskoleförordningen finns det i anslutning till högskolelagen bestämmelser om universitet och högskolor som staten är huvudman för.

Statligt huvudmannaskap i myndighetsform är en av flera möjliga juridiska former för att bedriva högskoleutbildning. Högskoleutbildning bedrivs i dag även av olika typer av privaträttsliga subjekt, s.k. enskilda utbildningsanordnare, som har tillstånd att utfärda examina enligt lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina. Av 2 § lagen om tillstånd att utfärda vissa examina följer att utbildningen, för att enskilda utbildningsanordnare ska få examenstillstånd, ska vila på vetenskaplig eller konstnärlig grund och på beprövad erfarenhet samt bedrivs så att den i övrigt uppfyller kraven som ställs på utbildning i 1 kap. högskolelagen (1992:1434). För varje examen som ett tillstånd att utfärda examina avser ska utbildningen också svara mot de särskilda krav som enligt förordningsbestämmelser gäller för denna examen vid de universitet och högskolor som omfattas av högskolelagen. I övrigt är de enskilda utbildningsanordnarna inte skyldiga att tillämpa det omfattande regelverk som gäller för statliga universitet och högskolor.

Bedömningen i departementspromemorian att en särskild reglering av studentrelaterade frågor för högskolestiftelser bör införas innebär att det, vid sidan om de två existerande regelsystemen för dels universitet och högskolor med statlig huvudman, dels enskilda utbildningsanordnare, skapas en tredje typ av regelsystem som gäller enbart för högskolestiftelser. Som redovisats i avsnitt 5.7 förmodas högskolestiftelserna stå för en stor andel av den volym studenter som studerar vid enskilda utbildningsanordnare. Behovet av ett rättssäkerhetsskydd för studenter, som motsvarar det som i dag finns vid statliga universitet och högskolor, gör sig även gällande för en högskolestiftelse. Det finns därför skäl för att, vid sidan om de två existerande regelsystemen, införa ett särskilt regelsystem för högskolestiftelser.

Den sammantagna differentieringen påverkar översiktligheten över regelverket men innebär samtidigt att styrningen kan anpassas efter de olika verksamhetsformerna. Den direkta styrningen eller resurstilldelningen för de universitet och högskolor som förblir statliga myndigheter påverkas inte av ändringarna i stiftelselagen (1994:1220). Däremot förändras förutsättningarna något när det gäller samverkan mellan lärosätena om en av parterna blir högskolestiftelse. Om ett lärosäte är privaträttsligt och alltså inte längre del av samma juridiska person (staten), kan frågor om t.ex. offentlig upphandling och civilrättsliga förhållningssätt aktualiseras i samverkansprojekt mellan två eller flera lärosäten.

Det kan finnas skäl för att det system som föreslås för tillkommande högskolestiftelser även i vissa delar, exempelvis studenträttigheter, bör gälla för existerande stiftelsehögskolor eller andra enskilda utbildningsanordnare. Frågan bör dock utredas vidare.

7.5 Konsekvenser för myndighetsstyrningen

Utöver reglering i instruktioner och regleringsbrev finns det för statliga myndigheter ett tydligt regelverk som styr användning och redovisning av tilldelade medel. Syftet med bildandet av en högskolestiftelse är att den ska få en ökad handlingsfrihet att själv fatta beslut om hur verksamheten ska bedrivas. Det kan t.ex. gälla samverkan med andra i bolagsform och större möjligheter att bygga upp ett eget kapital med hjälp av t.ex. donationer. Vilken verksamhet en högskolestiftelse kommer att kunna bedriva begränsas dels av stiftelsens ändamål och statens avtal med stiftelsen, dels av de villkor olika bidragsgivare såsom t.ex. staten ställer upp för att ge dessa bidrag. Den ekonomiska och verksamhetsmässiga redovisningen kommer förutom av lagstiftningens krav i hög grad styras av bidragsgivarnas villkor.

När det gäller användningen av anslag till utbildning på grundnivå och avancerad nivå påverkas denna inte av en ombildning till en högskolestiftelse. Ändamålet för medlen förändras inte och inte heller det sätt som medel fördelas. Möjlighet att använda medel avsedda för forskning och forskarutbildning föreslås utökas något. Statliga universitet och högskolor kan inte utan ett bemyndigande från riksdagen förvärva aktier eller andelar i ett företag. Någon sådan begränsning finns inte för en högskolestiftelse. Högskolestiftelsen bör kunna använda bidraget till forskning och forskarutbildning till förvärv av aktier om syftet är att bedriva forskning.

Statliga universitet och högskolor har genom beslut av regeringen getts möjlighet att bedriva olika typer av avgiftsfinansierad verksamhet, t.ex. uppdragsutbildning och uppdragsforskning under förutsättning att full kostnadstäckning uppnås. En högskolestiftelse kan bedriva olika typer av avgiftsfinansierad verksamhet så länge den ryms inom stiftelsens ändamål. Högskolestiftelsen kan utforma sin prissättning så att man får ekonomiska överskott i verksamheten som man fritt kan disponera inom ramen för sitt ändamål.

En statlig myndighet får inte äga och förvalta fast egendom utan ett särskilt bemyndigande. En högskolestiftelse behöver inte något sådant bemyndigande. Vilken fast egendom som får förvärvas styrs främst av stiftelsens ändamål. Det är de villkor som är kopplade till de bidrag som högskolestiftelsen får, som avgör om sådana bidrag kan användas till förvärv av t.ex. fast egendom.

En högskolestiftelse kommer till stor del att finansieras av offentliga medel. För att kunna redovisa användningen av dessa och säkerställa att offentliga medel inte används på ett otillåtet sätt ställs höga krav på högskolestiftelsens redovisning. Den redovisning som lämnas till staten ska uppfylla de krav som staten ställer upp för att säkerställa att bidrag använts i enlighet med det ändamål som riksdag och regering fastställt.

7.6 Konsekvenser för andra myndigheter

De statliga universiteten och högskolorna uppdrar i dag åt Universitets- och högskolerådet att samordna antagningen av studenter. Även de lärosäten som ombildas till högskolestiftelser torde anlita Universitets- och högskolerådet för den centrala antagningen av studenter. Universitets- och högskolerådets antagningsverksamhet bedöms därför inte påverkas av ombildningen av statliga lärosäten till högskolestiftelser. Inte heller den övriga verksamhet som Universitets- och högskolerådet bedriver bedöms påverkas nämnvärt av ombildningen.

Universitetskanslersämbetet ska enligt förordningen (2012:810) med instruktion för Universitetskanslersämbetet utöva tillsyn över bl.a. enskilda utbildningsanordnare. Högskolestiftelser kommer att utgöra enskilda utbildningsanordnare och omfattas därmed av Universitetskanslersämbetets tillsyn. Antalet författningsbestämmelser som högskolestiftelser ska följa minskar något jämfört med när de bedrevs i myndighetsform.

Detta torde dock inte innebära någon större skillnad för Universitetskanslersämbetets möjlighet att utöva sin tillsyn. Antalet tillsynsärenden vid Universitetskanslersämbetet bedöms sammantaget inte påverkas i någon större utsträckning.

När det gäller Överklagandenämnden för högskolan framgår det av avsnitt 5.7.1 att vissa beslut som fattas av en högskolestiftelse och eventuella utbildningsbolag bör kunna överklagas till Överklagandenämnden för högskolan. Antalet beslut av högskolestiftelserna och eventuella utbildningsbolag som kan överklagas till Överklagandenämnden för högskolan minskar dock något jämfört med när de bedrevs i myndighetsform. Ärendetillströmningen till Överklagandenämnden för högskolan kommer således att minska något till följd av detta.

Vissa universitet och högskolor har särskilda åtaganden som de ansvarar för. Det kan exempelvis röra sig om särskilda utbildningar, kansliansvar för andra myndigheter eller s.k. särskilda inrättningar som finns vid ett universitet eller en högskola. Överväganden behöver göras i det enskilda fallet om ett sådant åtagande bör föras över till högskolestiftelsen, och i så fall hur, eller om det bör föras över till en annan myndighet.

8 Författningskommentar

8.1 Förslag till lag om ändring i stiftelselagen (1994:1220)

1 kap. 1 §

En stiftelse bildas genom

1. förordnande enligt 2 §,
2. förordnande enligt 11 kap. 1 §,
3. förordnande i kollektivavtal enligt 11 kap. 3 §,
4. *förordnande av staten enligt 11 kap. 5 §, eller*

5. åtgärd för grundande av pensionsstiftelse eller personalstiftelse enligt lagen (1967:531) om tryggande av pensionsutfästelse m.m.

För sådana stiftelser som avses i första stycket 2–4 gäller denna lag endast i den utsträckning som anges i 11 kap. För stiftelser som avses i första stycket 5 gäller endast lagen om tryggande av pensionsutfästelse m.m.

Paragrafen innehåller vissa grundläggande bestämmelser om stiftelser.

I *första stycket* ges ett uttömmande besked om vilka kategorier av stiftelser som svensk rätt godkänner. Stycket har kompletterats med att en stiftelse också kan tillkomma enligt förordnande av staten enligt den nya paragrafen i 11 kap. 5 §.

I likhet med de redan existerande, särskilda stiftelseformerna kommer även den nya särskilda stiftelseformen högskolestiftelse att ha ett eget regelsystem. I vilken mån 1–10 kap. stiftelselagen

gäller för en högskolestiftelse regleras närmare i den nya paragrafen 11 kap. 6 §.

I *andra stycket* görs en följdändring i fråga om hänvisningen till punkterna i första stycket.

Paragrafen har behandlats i avsnitt 4.2.

11 kap. 5 §

En högskolestiftelse får bildas i syfte att stiftelsen på uppdrag av staten ska bedriva högskoleutbildning och forskning på en internationellt hög nivå.

En högskolestiftelse bildas genom att staten

1. förordnar att pengar och annan egendom, som hänför sig till verksamhet vid ett statligt universitet eller en statlig högskola som omfattas av högskolelagen (1992:1434), avskiljs för att förvaltas som en självständig förmögenhet, och

2. i förordnandet utfäster sig att senare avskilja pengar i sådan omfattning att den självständiga förmögenheten kommer att bli varaktigt bestående.

För bildandet av en högskolestiftelse krävs det också att egendomen enligt första stycket 1 tas om hand av någon som har åtagit sig att förvalta den i enlighet med stiftelseförordnandet.

Stiftelseförordnandet ska vara skriftligt och undertecknat av stiftaren. Bestämmelsen i 1 kap. 9 § ska inte tillämpas vid undertecknandet av stiftelseförordnandet.

I paragrafen, som är ny, definieras den nya, särskilda stiftelseformen högskolestiftelse.

I sak har paragrafen sin förebild i de bestämmelser som gäller för en vanlig stiftelse enligt 1 kap. 2 § och 3 § första stycket. Förebild för paragrafen redaktionellt sett är bestämmelserna i 11 kap. om insamlingsstiftelser- och kollektivavtalsstiftelser.

Inledningsvis anges i *första stycket* att en högskolestiftelse får bildas i syfte att stiftelsen på uppdrag av staten ska bedriva högskoleutbildning och forskning på en internationellt hög nivå. I stycket anges således det syfte för vilket en högskolestiftelse får bildas, dvs. det moment i en stiftelses ändamål som brukar sägas ange inom vilket område stiftelsen får verka.

Att högskoleutbildning och forskning ska bedrivas på uppdrag av staten uttrycker att statens krav på den bidragsfinansierade verksamheten regleras i avtal med en stiftelsehögskola.

Av *första stycket 1* framgår att en högskolestiftelse bildas för det första genom att staten förordnar att pengar och annan egendom avskiljs för att förvaltas som en självständig förmögenhet. Det är enligt vad som anges fråga om pengar och annan egendom som hänför sig till verksamhet vid ett statligt universitet eller en statlig högskola som omfattas av högskolelagen (1992:1434). Detta innebär att möjligheten att bilda en högskolestiftelse är avsedd för verksamhet som före bildandet bedrevs i myndighetsform vid ett universitet eller en högskola som har staten som huvudman. Det som anges är karaktären på den verksamhet som pengar och annan egendom hänför sig till. Precis vilken egendom som ska avskiljas bestäms först inför bildandet av en viss högskolestiftelse. Med pengar kan avses statens bidrag till verksamheten det året.

Av *första stycket 2* framgår att för bildandet av en högskolestiftelse krävs det för det andra att staten i stiftelseförordnandet utfäster sig att senare avskilja pengar i sådan omfattning att den självständiga förmögenheten kommer att bli varaktigt bestående. Bestämmelsen innefattar således en utvidgning av det vanliga stiftelsebegreppet på så sätt att man vid varaktighetsbedömningen får beakta också en avgiven, bindande utfästelse om att senare avskilja pengar som görs av staten i stiftelseförordnande. Det krävs också att det ska tillföras resurser till den avsedda stiftelsen i en sådan omfattning att det vid tiden för verkställandet av och sammantaget med den inledande förmögenhetsdispositionen finns fog för bedömningen att den självständiga förmögenheten kommer att bli varaktigt bestående. Någon tidsgräns anges inte i lagen. Som redovisas i avsnitt 4.3 har det utifrån uttalanden i förarbeten till stiftelselagen antagits att förmögenheten ska bedömas kunna bli varaktigt bestående i vart fall under de kommande fem till sex åren (prop. 1993/94:9). Med ledning härav får stiftaren i varje

enskilt fall överväga om varaktighetskriteriet kan bedömas vara uppfyllt. Frågan kan även komma under bedömning av den länsstyrelse som är registreringsmyndighet för stiftelsen. Orden den självständiga förmögenheten i punkten 2 avser som framgår den förmögenhet som enligt punkterna 1 och 2 avskiljs för att förvaltas i det syfte som anges i första stycket. De belopp som avses avskiljas enligt punkten 2 kan vara statens årliga bidrag till verksamheten avsedda att förbrukas i angivet syfte.

I *andra stycket* anges att för bildandet av en högskolestiftelse krävs det också att egendomen enligt första stycket 1, dvs. den inledande förmögenhetsdispositionen, tas om hand av någon som har åtagit sig att förvalta egendomen i enlighet med stiftelseförordnandet (förvaltningsåtagande). Förvaltningsåtagandet är inte förknippat med något formkrav. Det kan ändå vara lämpligt att teckna ett intyg om åtagandet på den handling som innefattar statens viljeförklaring.

Bestämmelsen i *tredje stycket* har sin förebild i 1 kap. 3 § första stycket. Den innebär att statens viljeförklaring ska komma till uttryck i en handling som är undertecknad av stiftaren. Vidare anges att bestämmelsen i 1 kap. 9 § om elektronisk signatur inte ska tillämpas vid undertecknandet. Handlingen bör lämpligen bära rubriken Stiftelseförordnande.

Paragrafen har behandlats i avsnitten 4.2 och 4.3.

11 kap. 6 §

För en högskolestiftelse gäller följande bestämmelser i

1 kap. (inledande bestämmelser): 4–5 b §§, 6 § första stycket första meningen och 9 §,

2 kap. (förvaltning): 1 §, 2 § första och andra styckena och 3–18 §§,

3 kap. (bokföring och årsredovisning m.m.): 1 §,

4 kap. (revision): 1–4 §§, 6 §, 7 § första–tredje och femte styckena, 7 a–9 §§, 10 § första och andra styckena, 11–14 §§, 15 § första, andra och femte styckena samt 16 §,

5 kap. (skadestånd): 1–3 §§, 4 § första–tredje styckena och 5 §,

6 kap. (ändring m.m. av föreskrifter i ett stiftelseförordnande): samtliga bestämmelser,

7 kap. (likvidation och upplösning): samtliga bestämmelser,

8 kap. (stiftelses firma): samtliga bestämmelser,

9 kap. (tillsyn m.m.): 1–7, 11 och 12 §§, samt

10 kap. (registrering): 1–11 §§ och 13 § första, andra och fjärde styckena.

En högskolestiftelses namn ska innehålla ordet högskolestiftelse. Ingen annan stiftelse än en högskolestiftelse får använda detta ord i sitt namn.

Paragrafen, som är ny, innehåller bestämmelser om stiftelselagens tillämplighet på högskolestiftelser.

Som framhålls i kommentaren till 1 kap. 1 § ska högskolestiftelsen – i likhet med de redan existerande, särskilda stiftelseformerna – ha ett eget regelsystem. Bestämmelserna i denna paragraf anger detta regelsystem.

Första stycket innebär att 1–10 kap. stiftelselagen i nästan alla delar gäller också för högskolestiftelser. En högskolestiftelse kan dock aldrig vara undantagen från fullständig tillsyn av en länsstyrelse.

En högskolestiftelse ska ha egen förvaltning och bestämmelserna i 2 kap. stiftelselagen som handlar om anknuten förvaltning gäller inte för en högskolestiftelse.

En högskolestiftelse är alltid bokföringsskyldig och därmed alltid skyldig att avge årsredovisning. Detta följer av bestämmelserna 2 kap. 3 § tredje stycket 5 och 6 kap. 1 § första stycket 5 bokföringslagen (1999:1078). Vidare är en högskolestiftelse skyldig att ha kvalificerad revisor (se 4 kap. 4 § stiftelselagen).

I andra stycket första meningen föreskrivs att en högskolestiftelses namn ska innehålla ordet högskolestiftelse. Detta gäller även för det fall att det är ett universitet som ombildas. I andra meningen föreskrivs att ingen annan stiftelse än en högskolestiftelse får använda detta ord i sitt namn.

Paragrafen har behandlats i avsnitten 4.4 och 4.5.

Ikraftträdandebestämmelse

Denna lag träder i kraft den 1 juli 2014.

Föreslagna lagändringar ska träda i kraft den 1 juli 2014.

Bestämmelsen behandlas i kapitel 6.

8.2 Förslag till lag om ändring i lagen (1976:1046) om överlämnande av förvaltningsuppgifter inom Utbildningsdepartementets verksamhetsområde**1 §**

En högskolestiftelse får pröva frågor om

*1. utbildningsbidrag för doktorander,
2. tillträde till utbildning på grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå,*

3. handledning och andra resurser för doktorander,

4. studieavgifter för studenter, och

5. anordnande av högskoleprovet.

Regeringen får meddela föreskrifter om att aktiebolag som helt ägs av en högskolestiftelse och som bedriver utbildning som omfattas av tillstånd att utfärda examina enligt lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina får pröva sådana frågor som anges i första stycket 1–5.

Paragrafen, som är ny, behandlar överlämnande av vissa förvaltningsuppgifter som innefattar myndighetsutövning. Sådana förvaltningsuppgifter måste enligt 12 kap. 4 § regeringsformen överlämnas med stöd av lag.

Av första stycket följer att överlämnande sker till en högskolestiftelse. Det som överlämnas är prövning av frågor om utbildningsbidrag för doktorander, om tillträde till utbildning på grundnivå, avancerad nivå och forskarnivå, om handledning och

andra resurser för doktorander, om studieavgifter för studenter och om anordnande av högskoleprovet.

I *andra stycket* bemyndigas regeringen att meddela föreskrifter om att även ett aktiebolag som helt ägs av en högskolestiftelse och som bedriver utbildning som omfattas av lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina (utbildningsbolag) får pröva sådana frågor som framgår av första stycket.

Uppgifterna som överlämnas regleras materiellt i andra författningar.

Paragrafen har behandlats i avsnitt 5.8.

Ikraftträdandebestämmelse

Denna lag träder i kraft den dd mm åå.

Föreslagen lagändring ska träda i kraft den dd mm åå.

Bestämmelsen har behandlats i kapitel 6.

8.3 Förslag till lag om ändring i högskolelagen (1992:1434)

I bilagan till högskolelagen (1992:1434) anges de högskolor som enligt 1 kap. 17 § högskolelagen får utfärda en gemensam examen. Med högskolor avses enligt 1 kap. 1 § högskolelagen universitet och högskolor under statligt huvudmannaskap.

Ett universitet eller en högskola med statlig huvudman som ombildas till högskolestiftelse ska utgå ur förteckningen i bilagan.

Bilagan har behandlats i avsnitt 5.6.

Ikraftträdandebestämmelse

Denna lag träder i kraft den dd mm åå.

Föreslagna lagändringar ska träda i kraft den dd mm åå.

Bestämmelsen behandlas i kapitel 6.

8.4 Förslag till lag om ändring i lagen (1993:792) om tillstånd att utfärda vissa examina

10 §

Regeringen får meddela föreskrifter om skyldighet för stiftelser som har bildats av staten och som har tillstånd att utfärda examina enligt denna lag samt för aktiebolag som helt ägs av sådana stiftelser att lämna ut uppgifter till Migrationsverket om antagning, registrering och avbrutna studier i fråga om studieavgiftsskyldiga studenter.

Paragrafen är ny och innehåller ett bemyndigande för regeringen att meddela föreskrifter om skyldighet för stiftelser som har bildats av staten och som har tillstånd att utfärda examina enligt denna lag samt för aktiebolag som helt ägs av sådana stiftelser att lämna ut uppgifter till Migrationsverket om antagning, registrering och avbrutna studier i fråga om studieavgiftsskyldiga studenter. Bemyndigandet för stiftelser som har bildats av staten och som har tillstånd att utfärda examina omfattar såväl sådana högskolestiftelser som avses i 11 kap. 5 § stiftelselagen (1994:1220) som övriga stiftelser som har bildats av staten och som har tillstånd att utfärda examina enligt denna lag.

Paragrafen har behandlats i avsnitt 5.10.

11 §

Regeringen får meddela föreskrifter om skyldighet för stiftelser som har bildats av staten och som har tillstånd att utfärda examina enligt denna lag samt för aktiebolag som helt ägs av sådana stiftelser att gallra uppgifter om medborgarskap som behövs för beslut om skyldighet att betala studieavgift.

Paragrafen är ny och innehåller ett bemyndigande för regeringen att meddela föreskrifter om skyldighet för stiftelser som har bildats av staten och som har tillstånd att utfärda examina enligt denna lag samt för aktiebolag som helt ägs av sådana stiftelser att

gallra uppgifter om medborgarskap som behövs för beslut om skyldighet att betala studieavgift. Bemyndigandet för stiftelser som har bildats av staten och som har tillstånd att utfärda examina omfattar såväl sådana högskolestiftelser som avses i 11 kap. 5 § stiftelselagen (1994:1220) som övriga stiftelser som har bildats av staten och som har tillstånd att utfärda examina enligt denna lag.

Paragrafen har behandlats i avsnitt 5.10.

Ikraftträdandebestämmelse

Denna lag träder i kraft den dd mm åå.

Föreslagna lagändringar ska träda i kraft den dd mm åå.

Bestämmelsen behandlas i kapitel 6.

8.5 Förslag till lag om ändring i offentlighets- och sekretesslagen (2009:400)

I bilagan till offentlighets- och sekretesslagen (2009:400) införs namnet på högskolestiftelser som bildas den 1 juli 2014 eller senare. Vidare anges att vad som gäller enligt bilagan ska gälla för all verksamhet vid högskolestiftelser.

Av inledningen till bilagan till offentlighets- och sekretesslagen framgår, i enlighet med vad som anges i 2 kap. 4 § offentlighets- och sekretesslagen, att vad som föreskrivs i tryckfrihetsförordningen om rätt att ta del av handlingar hos myndighet i tillämpliga delar ska gälla också handlingar hos något av de organ som nämns i bilagan i den mån handlingarna hör till i bilagan angiven verksamhet hos organet. För en högskolestiftelse som bildas kommer det således att finnas en rätt att ta del av handlingar på motsvarande sätt som gäller för en myndighet. I bilagan anges att denna rätt ska gälla för handlingar som hör till all verksamhet vid högskolestiftelsen.

Bilagan har behandlats i avsnitt 5.6.

Ikraftträdandebestämmelse

Denna lag träder i kraft den dd mm åå.

Föreslagna lagändringar ska träda i kraft den dd mm åå.

Bestämmelsen behandlas i kapitel 6.

8.6 Förslag till lag om upplåtelse av panträtt i en högskolestiftelses fastigheter

Lagen är ny.

1 §

I denna lag finns det bestämmelser om möjligheterna för en högskolestiftelse som avses i 1 kap. 5 § stiftelselagen (1994:1220) att upplåta panträtt i sina fastigheter till säkerhet för fordringar.

Paragrafen anger lagens innehåll, nämligen att det i lagen finns bestämmelser om möjligheterna för en sådan högskolestiftelse som avses i 11 kap. 5 § stiftelselagen (1994:1220) att upplåta panträtt i sina fastigheter till säkerhet för fordringar.

Paragrafen har behandlats i avsnitt 5.3.7.

2 §

En högskolestiftelse får inte upplåta panträtt i sina fastigheter till säkerhet för fordringar som överstiger 70 procent av fastigheternas samlade marknadsvärde.

Regeringen får medge en högskolestiftelse undantag från första stycket.

I första stycket anges att en högskolestiftelse inte får upplåta panträtt i sina fastigheter till säkerhet för fordringar som överstiger 70 procent av fastigheternas samlade marknadsvärde. Med fastigheter avses i paragrafen de fastigheter som en

högskolestiftelse äger. Bestämmelsen träffar således inte fastigheter som tillhör bolag som ägs av högskolestiftelsen. Med ordet fordringar i första stycket avses summan av de lån som en högskolestiftelse har och för vilka panträtt upplåtits som säkerhet. Bedömningen av om detta totala fordringsbelopp överstiger 70 procent av fastigheternas samlade marknadsvärdet ska göras varje gång pantbrev används vid en rättshandling som medför en ny fordran på högskolestiftelsen. Om den nya fordran innebär att fordringarna inte överstiger 70 procent av fastigheternas marknadsvärde, får högskolestiftelsen upplåta panträtt.

I *andra stycket* anges att regeringen får medge en högskolestiftelse undantag från bestämmelsen i första stycket. Ett sådant beslut förutsätter att högskolestiftelsen har kommit in med en ansökan om undantag.

Paragrafen har behandlats i avsnitt 5.3.7.

Ikraftträdandebestämmelse

Denna lag träder i kraft den dd mm åå.

Föreslagna lagändringar ska träda i kraft den dd mm åå.

Bestämmelsen behandlas i kapitel 6.

Bilaga 1 Stiftelseförordnande

FÖRSLAG TILL STIFTELSEFÖRORDNANDE

I syfte att nedan nämnda högskolestiftelse ska bedriva högskoleutbildning och forskning på en internationellt hög nivå utfäster sig härmed staten att avskilja till en självständig förmögenhet dels ett kontant belopp påSEK och i bilaga 1 angiven egendom, *dels* senare kontanta belopp under år 201X+1 påSEK, under år 201X+2 påSEK, under år 201X+3 påSEK, under år 201X+4 påSEK och under år 201X+5 påSEK.

Vidare förordnar staten att följande föreskrifter ska gälla för den avsedda, nya högskolestiftelsen.

§ 1

Högskolestiftelsens namn ska vara "Högskolestiftelsen X" (Högskolestiftelsen).

§ 2

Högskolestiftelsen ska främja det syfte som anges i ingressen genom att i egen regi eller genom bolag bedriva:

1. högskoleutbildning och forskning på uppdrag av staten,
2. annan liknande utbildning och forskning,
3. annan verksamhet som stödjer fullgörandet av uppgifterna i 1 eller 2.

Verksamhet som anges i 2 och 3 får inte bedrivas på ett sådant sätt eller i sådan omfattning att den får en negativ inverkan på sådan högskoleutbildning eller forskning som anges i 1.

I Högskolestiftelsens uppgifter ska det ingå att samverka med det omgivande samhället och informera om sin verksamhet samt verka för att forskningsresultat tillkomna vid Högskolestiftelsen kommer till nytta.

§ 3

Frihet i högskoleutbildning och forskning ska vara en grundläggande princip för Högskolestiftelsen.

För forskning ska som allmänna principer gälla att

1. forskningsproblem får fritt väljas,
2. forskningsmetoder får fritt utvecklas, och
3. forskningsresultat får fritt publiceras.

Högskolestiftelsens verksamhet ska avpassas så att en hög kvalitet nås. De tillgängliga resurserna ska utnyttjas effektivt.

§ 4

Högskolestiftelsen ska ha egen förvaltning.

§ 5

Högskolestiftelsen ska anställa en rektor.

§ 6

Styrelsen för Högskolestiftelsen består av en ordförande, rektor och minst sju andra ledamöter.

Ordföranden och en av de sju andra ledamöterna utses av regeringen. Studenterna vid Högskolestiftelsen har rätt att utse tre ledamöter. Lärarna vid Högskolestiftelsen har rätt att utse tre ledamöter.

Om Högskolestiftelsen bestämmer att styrelsen ska ha fler än sju andra ledamöter, utses de ytterligare ledamöterna av styrelsen på det sätt som styrelsen bestämmer.

Andra ledamöter än rektor utses för en bestämd tid om högst tre år.

§ 7

Styrelsen får delegera rätten att fatta beslut till rektorn i frågor som rör den löpande förvaltningen av Högskolestiftelsen enligt de riktlinjer eller anvisningar som styrelsen har beslutat.

Styrelsen får ge rektorn behörighet att företräda Högskolestiftelsen och teckna dessa namn och firma i angelägenheter som avses i första stycket.

§ 8

Medel som staten har tilldelat och avkastning av sådana medel får bara användas för de ändamål som medlen har anvisats för. Högskolestiftelsens tillgångar ska förvaltas på ett sådant sätt att åtagandet till staten inte riskeras.

En Högskolestiftelse får förvärva fastigheter bara om åtagandet till staten inte riskeras.

En Högskolestiftelse får förvärva fastigheter genom köp om det behövs för att bedriva den verksamhet som anges i § 2 punkterna 1 och 2.

§ 9

Högskolestiftelsen ska till staten lämna den information och den ekonomiska redovisning som staten begär.

§ 10

Högskolestiftelsens räkenskapsår ska vara kalenderåret.

Stockholm den / 201X

På regeringens vägnar

.....

.....

FÖRVALTNINGSÅTAGANDE

Härmed intygar vi att vi denna dag har tagit emot den egendom som staten enligt detta förordnande har utfäst sig att avskilja i närtid och åtar vi oss att följa de föreskrifter som har meddelats i stiftelseförordnandet.

Stockholm den / 201X

Bilaga 2 Långsiktigt ramavtal

FÖRSLAG TILL LÅNGSIKTIGT AVTAL MELLAN
SVENSKA STATEN OCH HÖGSKOLESTIFTELSEN X OM
HÖGSKOLEUTBILDNING OCH FORSKNING

Långsiktigt ramavtal om högskoleutbildning och forskning

mellan Svenska staten (staten) å ena sidan och Högskolestiftelsen X (Högskolestiftelsen) å andra sidan.

1. Syfte

Genom detta ramavtal avser parterna att reglera vissa grundläggande förhållanden i fråga om den verksamhet som Högskolestiftelsen ska bedriva enligt det stiftelseförordnande som gäller för Högskolestiftelsen.

2. Konkurrensneutralitet

Staten, som ser Högskolestiftelsen som en del av det svenska utbildningssystemet, ska i fråga om högskoleutbildning och forskning inklusive samverkan behandla Högskolestiftelsen utifrån samma utgångspunkter som de statliga universiteten och högskolorna. Det innebär att staten åtar sig att ge Högskolestiftelsen sådana förutsättningar att verka som i allt väsentligt är likvärdiga med de som gäller för de statliga universiteten och högskolorna.

3. Beräkning av ersättning¹¹

Staten åtar sig att utge ersättning till Högskolestiftelsen för prestationer och beräkna andra bidrag till Högskolestiftelsen på samma sätt och efter samma principer som gäller för de statliga universiteten och högskolorna. Från denna ersättning ska under åren 201X+1–201X+5 avräknas det årliga belopp som Högskolestiftelsen får enligt stiftelseförordnandet.

¹¹ Särskild reglering i denna fråga skulle krävas för Sveriges lantbruksuniversitet då anslaget inte beräknas på samma sätt som för övriga statliga universitet och högskolor.

4. Andra statliga finansiärer

Staten åtar sig att verka för att Högskolestiftelsen ska kunna få anslag, bidrag och uppdrag från statliga myndigheter när det gäller högskoleutbildning och forskning i samma omfattning och på samma villkor som gäller för de statliga universiteten och högskolorna.

5. Verksamhetens kvalitet

Statens åtagande enligt punkterna 2–4 förutsätter att verksamheten vid Högskolestiftelsen håller minst samma kvalitet som den verksamhet som bedrivs vid de statliga universiteten och högskolorna.

6. Organisation för högskoleutbildning

Sådan utbildning som omfattas av tillstånd att utfärda examina enligt lagen (1993:792) om enskilda utbildningsanordnare som får tillstånd att utfärda vissa examina ska bedrivas antingen direkt i Högskolestiftelsen eller i helägda aktiebolag.

7. Utbildnings- och forskningsuppdrag

Staten och Högskolestiftelsen ska inom ramen för detta ramavtal sluta underavtal om högskoleutbildning och forskning som följer de perioder som gäller för de statliga universiteten och högskolorna. Dessa underavtal ska närmare precisera statens utbildnings- och forskningsuppdrag till Högskolestiftelsen.

8. Mervärdesskatt

Högskolestiftelsen har rätt till ersättning från staten som kompensation för ingående mervärdesskatt.

Högskolestiftelsen åtar sig att redovisa den mervärdesskattepliktiga delen av omsättningen i verksamheten enligt gällande mervärdesskattelagstiftning. För den del av omsättningen som inte är skattepliktig ska

Kammarkollegiet, eller den myndighet som regeringen beslutar, efter begäran från Högskolestiftelsen återbetala den sammanlagda ingående mervärdesskatt som bokförts under en månad. De begränsningar som gäller för de statliga universiteten och högskolorna i fråga om återbetalning av mervärdesskatt ska gälla även för Högskolestiftelsen.

Återbetalning av mervärdesskatt ska ske senast den 25:e dagen i månaden närmast efter bokföringsmånaden.

9. Medelsplacering

Tilldelade likvida medel från staten ska placeras på stiftelsehögskolans konto.

10. Redovisning

Högskolestiftelsen åtar sig att redovisa finansieringen av verksamhet som bedrivs med offentliga medel separat från annan ekonomisk verksamhet.

Högskolestiftelsen åtar sig att i allt väsentligt tillgodose samma rapporteringskrav som ställs på de statliga universiteten och högskolorna. Högskolestiftelsens underlag för prestationsrelaterade ersättningar från staten ska uppfylla de krav som ställs på statliga universitet och högskolor.

11. Uppföljning och statistik

Högskolestiftelsen åtar sig att delta i uppföljningar och utvärderingar som staten anordnar för statliga universitet och högskolor samt att bidra till statistiken över högskoleutbildning och forskning i Sverige. Åtagandet innebär bl.a. att Högskolestiftelsen ska lämna underlag för uppföljningar, utvärderingar och den officiella statistiken enligt samma principer som gäller för statliga universitet och högskolor.

Högskolestiftelsen åtar sig att även i övrigt att lämna de underlag som staten behöver för att kunna besluta om medel och följa upp verksamheten.

Högskolestiftelsen åtar sig även att lämna uppgifter för nationalräkenskaperna till den myndighet som regeringen beslutar.

12. Medlemskap i Arbetsgivarverket

Högskolestiftelsen åtar sig att ansöka om medlemskap i Arbetsgivarverket.

13. Avtalets giltighet

Detta ramavtal gäller från och med att båda parter undertecknat avtalet till och med den x/x 2029. Om inte avtalet sägs upp skriftligen två år före avtalstidens utgång, förlängs avtalet därefter med tioårsperioder.

14. Ändringar och tillägg

Ändringar av och tillägg till detta ramavtal ska vara skriftliga och undertecknade av båda parter för att vara bindande.

15. Skiljeklausul

Twist med anledning av detta ramavtal ska avgöras genom skiljeförfarande enligt gällande lag om skiljeförfarande. Skiljenämndens ordförande ska vara lagfaren. Rättegångsbalkens regler om omröstning, rättegångskostnaders fördelning och sammanläggning av mål ska tillämpas.

16. Regeringens godkännande

Detta ramavtal förutsätter regeringens godkännande för att vara giltigt.

Detta ramavtal har upprättats i två exemplar, varav parterna har tagit var sitt.

Plats: x

Plats: x

Datum:

Datum:

för svenska staten

för Högskolestiftelsen X

Departementsserien 2013

Kronologisk förteckning

1. På vägen till en grönare framtid – utmaningar och möjligheter.
Delutredning från Framtidskommissionen. SB.
2. Delaktighet i framtiden – utmaningar för jämställdhet, demokrati och integration.
Delutredning från Framtidskommissionen. SB.
3. Framtida utmaningar för sammanhållning och rättvisa.
Delutredning från Framtidskommissionen. SB.
4. Fysioterapeut
– ny skyddad yrkestitel för sjukgymnaster. S.
5. Permanent utvidgad målgrupp för etableringslagen. A.
6. Utbildningar för nyanlända elever. Mottagande och skolgång. U.
7. Om katastrofmedicin som en del av svenska insatser utomlands m.m. S.
8. Framtidens välfärd och den åldrande befolkningen.
Delutredning från Framtidskommissionen. SB.
9. Lätt byte. Enklare att välja ny leverantör av elektroniska kommunikationstjänster. N.
10. Domstolsdatalog. Ju.
11. Ändringar i bestämmelser om straff och administrativa sanktioner vid fiske. L.
12. Marknadskontroll av varor och annan närliggande tillsyn. UD.
13. Regionalt utvecklingsansvar i Västernorrlands län och Norrbottens län. S.
14. Regionalt utvecklingsansvar i Örebro län och Gävleborgs län. S.
15. Gemensamt konsumentskydd i EU. Ju.
16. Prospektansvar. Fi.
17. Straffavgift vid bristande kreditprövning. Ju.
18. Genomförande av Europaparlamentets och rådets direktiv om rätten till information vid straffrättsliga förfaranden. Ju.
19. Svenska framtidsutmaningar
slutrapport från regeringens Framtidskommission. SB.
20. Vissa lagförslag med anledning av trepartsamtalen. A.
21. Lagvalsregler på obligationsrättens område
– Rom I- och Rom II-förordningarna. Ju.
22. Behandlingen av personuppgifter vid Statens kriminaltekniska laboratorium. Ju.
23. Tid för undervisning
– lärares arbete med skriftliga individuella utvecklingsplaner. U.
24. Ersättning för polisbevakning. Ju.
25. Skriftlig bekräftelse av vissa telefonavtal. Ju.
26. Viss kreditgivning till konsumenter. Fi.
27. Ett teknikberoende skydd för den enskildes integritet vid kreditupplysning. Ju.
28. Straffansvar för eftersupning
– om användning av alkohol och andra berusande medel efter färd. Ju.
29. Märkning av textilprodukter. Ju.
30. Skyndsamhetskrav och tidsfrister i ärenden med unga misstänkta och unga målsägande. Ju.
31. Allmänhetens insyn i partiets och valkandidatens finansiering. Ju.
32. Genomförande av det ändrade direktivet om varaktigt bosatta tredjelandsmedborgares ställning. Ju.
33. Vägval i en globaliserad värld. Fö.
34. Den nya polisorganisationen – kompletterande författningsändringar. Ju.
35. Vägval för premiepensionen. Fi.
36. Förändrade åldersgränser och ökad flexibilitet i föräldraförsäkringen. S.
37. Ett uppföljningssystem för jämställdhetspolitiken. U.
38. Ränteskillnadsersättning m.m. vid bolån. Ju.
39. Kompletterande bestämmelser till EU-förordningen om sprängämnesprekursorer. Fö.
40. En samlad organisation på det funktionshinderspolitiska området. + Lättläst + Daisy. S.
41. Mellanchefsstrukturen i domstol och nya befordrade domaranställningar utan chefskap m.m. Ju.
42. Utbetalning av barnbidrag och flerbarnstillägg. S.
43. Olovlig hantering av avkodningsutrustning. Ku.
44. Lag om resenärers rättigheter
– kompletterande bestämmelser. Ju.
45. Finansiell stabilitetspolitik
– ett nytt politikområde under utveckling. Fi.

46. Förslag på förändringar inom det statliga bilstödet. S.
47. Skydd av personuppgifter för hotade och förföljda personer. Ju.
48. Informationsutbyte för bekämpning av allvarlig brottslighet
– genomförande av samarbetsavtal med Förenta staterna. Ju.
49. Högskolestiftelser
– en ny verksamhetsform för ökad handlingsfrihet. U.

Departementsserien 2013

Systematisk förteckning

Statsrådsberedningen

- På vägen till en grönare framtid – utmaningar och möjligheter.
Delutredning från Framtidskommissionen. [1]
- Delaktighet i framtiden – utmaningar för jämställdhet, demokrati och integration.
Delutredning från Framtidskommissionen. [2]
- Framtida utmaningar för sammanhållning och rättvisa.
Delutredning från Framtidskommissionen. [3]
- Framtidens välfärd och den äldre befolkningen.
Delutredning från Framtidskommissionen. [8]
- Svenska framtidsutmaningar
slutrapport från regeringens Framtidskommission. [19]

Justitiedepartementet

- Domstolsdatalag. [10]
- Gemensamt konsumentskydd i EU. [15]
- Straffavgift vid bristande kreditprövning. [17]
- Genomförande av Europaparlamentets och rådets direktiv om rätten till information vid straffrättsliga förfaranden. [18]
- Lagvalsregler på obligationsrättens område – Rom I- och Rom II-förordningarna. [21]
- Behandlingen av personuppgifter vid Statens kriminaltekniska laboratorium. [22]
- Ersättning för polisbevakning. [24]
- Skriftlig bekräftelse av vissa telefonavtal. [25]
- Ett teknikberoende skydd för den enskildes integritet vid kreditupplysning. [27]
- Straffansvar för eftersupning – om användning av alkohol och andra berusande medel efter färd. [28]
- Märkning av textilprodukter. [29]
- Skyndsamhetskrav och tidsfrister i ärenden med unga misstänkta och unga målsägande. [30]
- Allmänhetens insyn i partiets och valkandidaters finansiering. [31]

- Genomförande av det ändrade direktivet om varaktigt bosatta tredjelandsmedborgares ställning. [32]
- Den nya polisorganisationen – kompletterande författningsändringar. [34]
- Ränteskilnadsersättning m.m. vid bolån. [38]
- Mellancheffsstrukturen i domstol och nya befordrade domaranställningar utan chefskap m.m. [41]
- Lag om resenärers rättigheter – kompletterande bestämmelser. [44]
- Skydd av personuppgifter för hotade och förföljda personer. [47]
- Informationsutbyte för bekämpning av allvarlig brottslighet – genomförande av samarbetsavtal med Förenta staterna. [48]

Utrikesdepartementet

- Marknadskontroll av varor och annan närliggande tillsyn. [12]

Försvarsdepartementet

- Vägval i en globaliserad värld. [33]
- Kompletterande bestämmelser till EU-förordningen om sprängämnesprekursorer. [39]

Socialdepartementet

- Fysioterapeut – ny skyddad yrkestitel för sjukgymnaster. [4]
- Om katastrofmedicin som en del av svenska insatser utomlands m.m. [7]
- Regionalt utvecklingsansvar i Västernorrlands län och Norrbottens län. [13]
- Regionalt utvecklingsansvar i Örebro län och Gävleborgs län. [14]
- Förändrade åldersgränser och ökad flexibilitet i föräldraförsäkringen. [36]
- En samlad organisation på det funktionshinderspolitiska området. [40]
- Utbetalning av barnbidrag och flerbarnstillägg. [42]

Förslag på förändringar inom det statliga
bilstödet. [46]

Finansdepartementet

Prospektansvar. [16]

Viss kreditgivning till konsumenter. [26]

Vägval för premiepensionen. [35]

Finansiell stabilitetspolitik

– ett nytt politikområde under utveckling. [45]

Utbildningsdepartementet

Utbildningar för nyanlända elever. Mottagande
och skolgång. [6]

Tid för undervisning

– lärares arbete med skriftliga individuella
utvecklingsplaner. [23]

Ett uppföljningssystem för jämställdhets-
politiken. [37]

Högskolestiftelser

– en ny verksamhetsform för ökad handlings-
frihet. [49]

Landsbygdsdepartementet

Ändringar i bestämmelser om straff och
administrativa sanktioner vid fiske. [11]

Näringsdepartementet

Lätt byte. Enklare att välja ny leverantör av
elektroniska kommunikationstjänster. [9]

Kulturdepartementet

Olovlig hantering av avkodningsutrustning. [43]

Arbetsmarknadsdepartementet

Permanent utvidgad målgrupp för etablerings-
lagen. [5]

Vissa lagförslag med anledning av treparts-
samtalen. [20]

En departementspromemoria är en utredning som arbetats fram inom Regeringskansliet. Utredningen publiceras som en rapport i departementsserien, förkortad Ds.

Fritzes

ett Wolters Kluwer-företag

106 47 Stockholm • Tel 08-598 191 90 • Fax 08-598 191 91 • order.fritzes@nj.se • www.fritzes.se

ISBN 978-91-38-23989-6
ISSN 0284-6012